

Politiek van de NETWERKGENERATIE

WBS Werkplaats

Werkplaatsovername

en.indd 1

Politiek van de Netwerkgeneratie WBS Werkplaats

onder redactie van Carine Lacor

inhoudsopgave

3	voorwoord
4	problemen zijn er om op te lossen
8	netwerken beetje nep
10	de kloof moet groter!
14	Wat leert hardinxveld-giessendam ons over nederland
16	creatieve zaadjes
18	inburgeringsexamen verdonk rampzalig
22	gelijkwaardig met de koran in de hand
26	de mythe van de vijfde colonne
30	heet hangijzer zorg
32	woonpolitiek
38	energiebeleid is een moetje
42	de toekomst van de europese unie
48	de sociale beurs
54	godsdienstonderwijs moet
60	weg met de cultuur van de middenmoot
64	vmbo uit het verdomhoekje

De Werkplaats op bezoek bij
brouwerij de Koningshoeven in
Moergestel, bij Tilburg

Voetballen op het Cruyff court
in Tilburg

Voor de kernreactor in Petten

Bij onderzoeksboerderij
Nij Bosma Zathe in Goutum

Hayte de Jong wordt geïnterviewd door
een verslaggeefster van Omroep Brabant

Nora Kasrioui

Bijeenkomst op de Werkplaats:
Emancipatie voltoid? De stand
van het emancipatieproces van
moslimvrouwen in Nederland

Na afloop van de bijeenkomst

voorwoord

amsterdam, 17 februari 2007 op onorthodoxe wijze inhoudelijke inbreng organiseren voor het pvda-programma voor de verkiezingen van mei 2007 - met dat voornemen klopte de wiardi beckman stichting (wbs) begin 2006 aan bij campagnebureau booi klusman en van bruggen (bkb). het volgende idee werd geboren: zet een elftal jonge talenten een paar maanden bij elkaar op een inspirerende locatie en laat ze input leveren voor de progressieve agenda. voed ze met de politiek-maatschappelijke kennis die de wbs in huis heeft en met de strategische expertise van bkb en organiseer zo een intensieve maatschappelijke ontdekkingstocht.

- Sanae Akka
- Mustafa Andas
- Gustaaf Haan
- Hayte de Jong
- Nora Kasrioui
- Carine Lacor
- Martin Mevius
- Rachel Moolenaar
- Zita Schellekens
- Ad van der Stok
- Michel Vols
- Jurjen Fedde Wiersma

de locatie werd een oud schoolgebouw in de amsterdamsche spaarndammerbuurt. op de bovenste verdieping, boven een sportschool en een moskee, verzamelden we in mei: elf twintigers uit verschillende delen van nederland, net of bijna afgestudeerd in disciplines als journalistiek, bestuurskunde, bouwkunde en rechten. een half jaar lang zou dit gevarieerde gezelschap de wbs werkplaats vormen.

de inhoudelijke oriëntatie begon met een grootschalige city-scan van tilburg, de zesde stad van nederland. met als motto: 'wat leert tilburg ons over nederland?' spraken we in drie dagen met honderdvijftig ondernemers, gemeenteambtenaren, buurtwerkers, hoogleraren, scholieren en politici. we hielden een weblog bij en produceerden een boekje vol impressies en inzichten op verschillende terreinen: van regeldruk en burgerinitiatief tot onderwijs en armoedebeleid.

terug in amsterdam splitste de werkplaats zich op in groepjes en boog zich over thema's als europa, duurzame energie, het vmbo en integratie. via literatuurstudie en gesprekken met wetenschappers, politici en andere specialisten maakten we ons vertrouwd met de verschillende onderwerpen. we gingen op werkbezoek om ervaringsdeskundigen aan de tand te voelen. en we nodigden experts uit op de werkplaats om tijdens informele lunchgesprekken kennis en ervaringen te delen.

deze onderzoeken mondden uit in concrete voorstellen, waarvan sommige in de vorm van opiniestukken de dagbladen haalden: over de sociale beurs, inburgering en duurzame energie werden artikelen geplaatst. ook de pvda programmacommissie liet zich door onze voorstellen inspireren: over zowel inburgering als een 'sociaal dienstrecht' staan passages in het verkiezingsprogramma, gebaseerd op werkplaats-ideeën.

in september en oktober 2006 trad de werkplaats naar buiten met een serie publieke brainstorms. de opzet van deze bijeenkomsten was steeds: nodig een aantal specialisten uit en laat die hardop nadenken over

een probleem dat door de werkplaats is aangekaart. godsdienstonderwijs, de sociale beurs, emancipatie van moslima's in nederland, de zesjescultuur in het hoger onderwijs en de toekomst van europa kwamen aan bod. op 26 oktober organiseerde de werkplaats een vmbo-dag in roosendaal, waar politici, scholieren en docenten met elkaar in gesprek gingen.

onze slotmanifestatie vond plaats op 28 oktober in de westergasfabriek: den haag morgen. politiek van de netwerkgeneratie. een middag met debatten over de islam, flexibilisering van de arbeidsmarkt, praktisch idealisme en het nee tegen europa. tot slot debatteerden de hoogste nieuwkomers op de lijsten van vijf politieke partijen. daar bleek dat jonge, aanstormende politici zich toch voornamelijk aan de eigen partijbeginselen houden: van een gezamenlijke agenda van de nieuwe politieke generatie was nauwelijks sprake.

dat roept de vraag op wat het is dat de netwerkgeneratie van twintigers en begin-dertigers bindt. wat drijft hen? koesteren ze idealen? wij werkplaatsers zelf zijn er representanten van. in zijn artikel problemen zijn er om op te lossen. het idealisme van de netwerkgeneratie, typeert gustaaf haan deze generatie met de woorden pragmatisme en ongebondenheid. wie denkt dat die combinatie neerkomt op onverschilligheid heeft het mis. jonge volwassenen van tegenwoordig willen de wereld wel degelijk 'een stukje verder helpen'. alleen kiezen ze daarvoor andere methoden dan hun ouders in de vorige eeuw: geen massademonstraties, maar praktische initiatieven die behalve inhoudelijk ook gemakkelijk of handig zijn.

dit boekje is te lezen als een verslag, een dagboek. de website is altijd onze uitlaatklep geweest, de centrale plek waar onze verscheidenheid aan thema's, ideeën en conclusies vorm kreeg. met dit boekje is dat niet anders. op de rechterpagina's, in chronologische volgorde, tonen de website-stukken waarmee de werkplaats zich zoal heeft bezig gehouden. onze tilburg-city scan kreeg z'n eigen boekje (tilburg doorgezaagd. lessen uit de zesde stad van nederland, amsterdam 2006) en komt hierin dan ook niet aan bod. dit werkplaats-dagboek begint op 30 juni 2006.

op de linkerpagina's van het boekje vindt u elf artikelen, wat onderwerp betreft zoveel mogelijk aansluitend bij de sitetalks rechts. ook een vijftal interviews met (vermeende) representanten van de netwerkgeneratie staat daartussen.

ondertussen zijn de burelen ontmanteld en is de werkplaats dichtgetimmerd. wie weet wordt ergens in de toekomst, in welke vorm dan ook, de wbs werkplaats nieuw leven ingeblazen. met dit boekje kunt u in ieder geval aardig reconstrueren wat zich rond de zomer van 2006 achter die muren heeft afgespeeld.

namens alle werkplaatsers,
carine lacor

Problemen zijn er om op te lossen

Het idealisme van de Netwerkgeneratie

Gustaaf Haan Politiek is iets voor mensen die idealen koesteren. De generatie die grofweg in de jaren zeventig en tachtig werd geboren heeft geen last van idealen, zo lijkt het. Dat zou verdraaid jammer zijn voor de politiek en voor die mensen zelf, maar vooral voor de Goede Zaak. Maken we ons dan nergens meer boos om? Dat ligt er maar aan hoe je onze generatie bekijkt.

De boring nineties-generatie is een verwende generatie. De maatschappij had in de tweede helft van de vorige eeuw grote stappen voorwaarts gemaakt. De verzorgingsstaat was opgebouwd, vrouwen geëmancipeerd, instituties gedemocratiseerd, noem maar op. Op internationaal niveau waren de Verenigde Naties en het verschijnsel ontwikkelingssamenwerking ontstaan en in 1989 werd met de val van de Berlijnse Muur het laatste grote probleem opgelost dat de wereldpolitiek had gedomineerd. De maatschappij was af. In de jaren negentig leek het of iedereen een huis had, genoeg te eten en werk, veel werk.

Wie toen opgroeide, leerde dat geld eenvoudig te verdienen was en dat de weekends er waren om het met handenvol weer uit te geven. Het was de tijd van de houseparty's tot maandagochtendvroeg, zuipfeesten voor tieners, coke en pillen. Het oorlogje in de Golf, Monica Lewinsky, de dood van Rabin en die van Diana: het waren berichten uit een andere werkelijkheid. Met ons eigen leven had het allemaal even weinig te maken als de drama's in Melrose Place of Baywatch. Niemand had problemen, iedereen had aandelen.

De economische verwachtingen die internet had gewekt zakten pas aan het eind van de jaren negentig weer in en 9/11 gaf de nekslag. In korte tijd maakte een moegefeeste generatie alsnog kennis met het fenomeen 'maatschappelijk vraagstuk'. Islamisme, xenofobie, werkloosheid en politieke aanslagen: nieuws gebeurde weer op de hoek van de straat en eiste een standpunt. De boring nineties-generatie heeft een inhaalslag moeten maken.

En toch is idealisme nooit onze grootste hobby geworden. We gaan voor weinig de straat op en compromisloze wereldverbeteraars zijn steeds meer een anachronisme. Dat lijkt een ongeïnspireerde houding, maar misschien komt die wel voort uit optimisme. Juist omdat stabiliteit en overvloed voor ons zo normaal waren, zien we recessie en conflict als tijdelijke akkefietjes. Problemen zijn er om op te lossen, niet om een leven lang tegen te strijden. Want voor de jaren negentig geldt misschien wel méér dan voor elke andere periode: toen was geluk nog heel gewoon.

Netwerken

De netwerkgeneratie zet zich graag in om de maatschappij een stukje verder te helpen, maar zonder zich langdurig te verbinden aan één stroming of instituut. Neem de leegloop van de vakbonden: alleen wie een concreet probleem met zijn werkgever moet oplossen wordt nog lid. Kranten, omroepen en verenigingen merken het allemaal: de Netwerkgeneratie leeft van proefabonnement naar proefabonnement. Onvoorwaardelijke saamhorigheid is ons vreemd.

Dat betekent nog niet dat groepen verleden tijd zijn. In zijn boek *Kiezen voor de kudde* signaleert Menno Hurenkamp het ontstaan van nieuwe sociale verbanden in 'lichte gemeenschappen': de jongens die op zondag voetballen in het Vondelpark, de moeders die om de beurt elkaars kinderen van school halen en de student die zijn onderbuurman Nederlandse les geeft. Lichte gemeenschappen zijn informeel, tijdelijk en vaak ad hoc.

In plaats van vaste structuren vormen wij liever een uitgebreid maar flexibel netwerk van losse contacten. Onze generatie was de eerste die opgroeide met internet als alledaags handigheidje en de eerste voor wie het leven zonder mobiele telefoon ondenkbaar is. Want daar bestaat ons netwerk: op Hyves, Skype en MSN, op Outlook en via sms.

Er zijn geen grote groepen op de been te brengen met een beroep op morele plicht of loyaliteit aan de kudde.

Daar is meer voor nodig. We verwachten er iets voor terug: interessante werkervaring, een uitbreiding van ons netwerk of desnoods een aangeklede borrel. Evert Nieuwenhuis schreef in 2005 in NRC Handelsblad een essay over wat hij noemt 'nieuw idealisme', onder de veelzeggende titel *Vlieg gerust naar New York, maar plant ook 59 bomen*. Hij constateert dat we best iets 'goeds' willen doen, als er maar een hip feest omheen wordt georganiseerd. We storten geen geld op een bodemloos gironummer, we gaan liever naar een Diner Tegen Hunger of naar Dance4Life. Vrijwilligerswerk doen we graag voor een weeshuis met dankbare peuters in een tropisch land. En als het kan precies drie maanden lang, want dan kan die ervaring met goed fatsoen een curriculum vitae opleuken.

30-06-06 net als veel andere economen maken ook paul de beer en bas jacobs zich druk over de nederlandse verzorgingsstaat. beiden bevinden zich op de linkerflank van het politieke spectrum, maar toch verschillen zij erg van mening. zo ziet de beer geen probleem in de aankomende vergrijzing, terwijl jacobs de samenleving uiteen ziet vallen in insiders en outsiders. we nodigden beide economen uit voor de lunch op de wbs werkplaats, eerst kwam jacobs, en een week later de beer.

bas jacobs is onderzoeker bij de universiteit van amsterdam (uva) en was vroeger actief bij de jongerenbeweging niet nix. paul de beer is hoogleraar arbeidsverhoudingen aan de uva, heeft gewerkt bij het sociaal en cultureel planbureau en de wiardi beckman stichting en is oprichter van de progressieve denktank waterland.

bas jacobs betoogt dat de collectieve sector anders ingericht moet worden. tegen de achtergrond van de vergrijzing, technologische ontwikkelingen, internationale mobiliteit en een meer heterogene samenleving is een andere verdeling van middelen noodzakelijk. de politiek moet dat inzien. nu is het beleid te veel gericht op het gelijkheidsbeginsel, maar juist innovatie is nodig en dat vergt specifiek, op mensen toegespitst, beleid. jacobs pleit daarom voor een overheid die differentieert binnen de sociale zekerheid, het onderwijs en de gezondheidszorg. er moet minder centraal worden geregeld. uitkeringen moeten omhoog, maar ook een korte looptijd hebben. binnen het hoger onderwijs en de zorg moeten hogere eigen bijdragen worden gevraagd.

jacobs signaleert een tweedeling in nederland: de insiders aan de ene en de outsiders aan de andere kant. de insiders zijn de mensen die profiteren van hoge uitkeringen, prepensioenen en hypotheekrenteaftrek. deze mensen hebben voldoende zekerheid en profiteren van de faciliteiten die de collectieve sector biedt. de outsiders hebben minder geluk. zij hebben bijvoorbeeld geen vaste baan, profiteren minder van de collectieve sector en zien ook geen kans om alsnog bij de insiders te gaan horen. jacobs wil dat de politiek kiest voor de outsiders. juist zij hebben de steun van de overheid nodig.

paul de beer ziet dit heel anders. als het om vergrijzing gaat, is de algemene gedachte dat de kosten ervan niet op te brengen zijn. maar nederland kan de kosten heel goed betalen, stelt de beer, het is een kwestie van hogere belastingen heffen. een hogere belastingdruk betekent heus niet dat nederland het loodje legt in de internationale economische concurrentie: ons land is heel concurrerend en zal dat ook blijven. de hele insider/outsider-problematiek en de 'strijd der generaties' vindt de beer daarom overdreven. als de huidige bevolking de verzorgingsstaat in stand houdt door meer te betalen, dan doen komende generaties dat ook. want: meebetalen aan de aow betekent niet een afspraak met de ouderen die dat geld nu krijgen, het is een afspraak met de volgende generaties: zij nemen, op hun beurt, jouw aow voor hun rekening. en die kosten kunnen per generatie verschillen, dat is nu eenmaal zo.

wat is progressief economisch beleid? moeten we de beer geloven, of nederland inrichten naar jacobs plannen?

michel vols

Splinteridealen

Een betere wereld. Dat was het overkoepelende ideaal waar vroeger alles zo overzichtelijk in paste. Je kon best demonstreren voor democratie en vrouwenrechten en tegen kruisraketten en kernenergie tegelijk, want je streed altijd voor de Goede Zaak. Voor ons is dat containeridealisme niks. We lossen problemen liever per stuk op, alleen al omdat idealen soms onverenigbaar blijken. Splinteridealen hebben we.

De lawaaiactie op de Dam na de moord op Theo van Gogh in 2004 liet dat heel goed zien: niet iedereen die opkwam voor de vrijheid van meningsuiting stond ook achter de meningen die Van Gogh in zijn werk had uitgedrukt. Er waren evenveel demonstranten die hun afkeer van islamisme wilden laten blijken als anderen die juist probeerden de dialoog te redden die Mohammed B. had verstoord. Onze generatie ziet in demonstraties een ratjetoe van meningen waarin niemand zich nog helemaal thuis voelt, in plaats van iedereen een beetje.

Hoe moet dat met politieke partijen, die per definitie niet méér kunnen doen dan een pakket van ideeën vertegenwoordigen? Lux Voor, de zelfbenoemde politieke doorbraakbeweging, ziet partijoverstijgende ideeën ontstaan, compleet met een politiek tweestromenland. Of het zo'n vaart zal lopen valt te bezien, maar het lijkt er wel op dat bestaande clusters van idealen openbreken. Mei Li Vos roept vanaf de PvdA-lijst om flexibilisering van de arbeidsmarkt. Mark Rutte dingt naar de stem van de bijstandsmoeder. GroenLinks wil meer agenten op straat. Het VVD-programma stelt kilometerheffing voor. Progressief, rechts, liberaal en links zijn als politieke categorieën steeds dynamischer.

Partijen worden dat misschien ook wel. Buiten de knellende fractiediscipline om is meer te bereiken dan vroeger, zeker voor Kamerleden die hun persoonlijk mandaat versterkt zien door voorkeurstemmen. Sinds 1998 weegt een voorkeurstem al zwaarder in de tellingen. Lobbygroepen roepen op om nuances aan te brengen in de partijkeuze: stem op de vrouw, de ondernemer of de groene kandidaat van uw partij! Bij de verkiezingen van 2006 konden kiezers voor het eerst gebruik maken van wiekiesjij.nl, een voorkeurstemhulp als aanvulling op het bekende stemwijzer.nl. En waarom niet? Als er lichte gemeenschappen bestaan, waarom dan geen lichte partijen?

Idealen

Pragmatisme en ongebondenheid zijn dus de kernwoorden van de politiek die bij onze generatie hoort. Is dat erg? Nee hoor, helemaal niet. De angst dat een geïndividualiseerde samenleving haaks staat op streven naar verbetering blijkt niet gegrond. Hieronder volgt een aantal voorbeelden van de progressieve ideeën die de WBS Werkplaats de afgelopen tijd heeft gesignaleerd of geformuleerd.

In 2005 werd Alternatief Voor Vakbond (AVV) opgericht. Het AVV wil onder meer arbeidsbelangen behartigen van een groeiende groep freelancers, flexwerkers en andere mensen zonder vast arbeidscontract. De jonge vakbond strijdt dus niet tegen de idealen die de 'oude' vakbonden vertegenwoordigden, maar probeert die idealen los te wrikken uit de traditionele vorm, die blijkbaar niet aansluit bij de arbeidsmarkt van dit moment.

Andere idealen worden zelfs beter haalbaar als ze niet meer zo dwingend met elkaar samenhangen. Een thema dat definitief zal losweken uit de kluwen van (linkse) idealen is ongetwijfeld het energiebeleid. Van oudsher is het de milieulobby die het energievraagstuk claimt en die het heeft ingebed in het bekende verhaal over de intrinsieke waarde van natuur en de erfenis aan onze kindskinderen. Tegenwoordig zien we energie steeds meer als een economisch of geopolitiek probleem, los van die traditionele groene context. En zo willen we het ook zien. Samenklontering van idealen maakt mensen zuur, en consequent willen zijn werkt alleen maar verlamdend.

Onze generatie neemt het broeikasprobleem dus heel serieus, net als het dreigende olietekort. Maar we vinden niet dat dit ons dwingt om een standpunt in te nemen over de korenwolf of het Naardermeer. En ook iedereen die géén zonnepanelen op zijn dak heeft geschroefd mag meedenken over de oplossing.

De angst voor een Europese Grondwet kwam niet van de jongere generatie. Wij laten ons niet afleiden door heftige sentimenten over verlies van identiteit of gemeenschappelijke Europese waarden. Wat telt is de vraag of de EU een nuttig instrument is. We zijn niet bang voor een grondwet of voor Turkse toetreding, integendeel. Als het maar goed geregeld wordt.

Of neem immigratie. Voor ons is het geen halszaak dat immigranten genoeg feitjes over Willem van Oranje in hun hoofd kunnen stampen om een inburgeringsexamen te halen. Wat we wel willen, is dat alle Nederlanders meewerken, dat ze weten hoe een ziekenhuis, een school en een postkantoor functioneren. En om dat te leren is het niet voldoende om de maatschappij van buitenaf te bestuderen, daarvoor is het nodig dat iedereen in die maatschappij wordt opgenomen. Normen en waarden bestaan niet in meerkeuzevragen, maar in de dagelijkse praktijk.

10-07-06 hedenmorgen heeft *out of the sun* uit monster onze werkplaats in de spaarndammerbuurt voorzien van plakplaatjes ter grootte van de grote ramen die ons het uitzicht over het westerpark gunnen. deze blauwig uitgevallen transparante stickervellen voorkomen dat wij nog roder aanlopen dan de kleur van onze werkgever toch al doet vermoeden. het was de laatste weken namelijk niet om uit te houden. het zweet droop van onze sociaalvoelende gelaten af op door ons vervaardigde concepten voor het groot socialistisch handboek van de eenentwintigste eeuw. daarom waren we vooralsnog blijven steken bij de inhoudsopgave. met onze nieuwe zonnebril kan daar vanaf nu verandering in komen.

ad van der stok

Maar is de samenhang in die maatschappij zelf niet aan het verwateren? Een slecht teken is bijvoorbeeld dat jongeren steeds minder aan vrijwilligerswerk doen. Een verplichte sociale stage voor jongeren, zoals het CDA voorstelt, is natuurlijk nog minder van deze tijd. De WBS Werkplaats heeft daarom voorgesteld om jongeren een 'sociale beurs' te bieden: een redelijke vergoeding waarmee ze zich tijdens of na hun schooltijd nuttig kunnen maken in delen van de maatschappij waar ze anders niet snel kennis mee zouden maken. Want als jongeren zich met een kleine toelage en de belofte van een certificaat wél voor het collectief willen inzetten, waarom zouden we ze die mogelijkheid dan niet bieden? Het voorstel is rechtstreeks opgenomen in het verkiezingsprogramma van de PvdA.

De Netwerkgeneratie, kortom, gaat op een andere manier met de maatschappij om. Wat betekent dat nu voor de Goede Zaak? Het ligt er maar aan hoe je het bekijkt. Zoals sinds de uitvinding van de iPod niemand zich nog door de muziekindustrie laat voorschrijven welke nummers 'Alle Dertien Goed' zijn, zo zie ik mijn Goede Zaak anders voor me dan u de uwe. Misschien weet ieder voor zich wel beter wat belangrijk is en wat niet. Feit is dat er in onze generatie geen massa's zijn die als één man voor hun massa-idealen de barricades op gaan. Maar dat zegt niets over onze bevolgenheid. Want aan idealen heeft ook deze generatie geen gebrek.

INTERVIEW **Netwerken beetje nep**

Jurjen Fedde Wiersma Renske Leijten (27) is voorzitter van 'Rood, jong in de SP', de politieke jongerenorganisatie van de Socialistische Partij. Op de kandidatenlijst van de SP voor de Tweede Kamerverkiezingen staat Renske – als benjamin van het stel – op plaats negen.

Renske Leijten

De slotbijeenkomst van de WBS Werkplaats heeft als tagline Politiek voor de netwerkgeneratie. "Zegt me helemaal niets", valt Renske met de deur in huis. "Moeten jongeren die in de jaren negentig opgroeiden, zoals ik, zich aangesproken voelen? Toen zat ik gewoon op de middelbare school, hoor."

"Nog steeds ben ik niet zo'n netwerker. Daar zou ik wel wat slimmer in moeten zijn, maar ik ben er gewoon niet goed in. En eigenlijk vind ik al dat netwerken een beetje nep. Alsof je altijd met een dubbele agenda met iemand staat te praten. Het heeft toch een soort lading van eigenbelang en dat vind ik weinig oprecht."

Een netwerk mag Renske dan niet hebben, ze heeft wel wat subtiele sneren richting PvdA en de Jonge Socialisten in huis. "De weigering van Bos om een lijstverbinding aan te gaan met ons en GroenLinks vind ik onbegrijpelijk. Je moet er toch niet aan denken dat een restzetel naar zo'n kleine rechtse partij gaat."

Dat Bos niets ziet in het smeden van een linkse coalitie kan ze uit strategisch oogpunt nog wel begrijpen. "Dat neemt natuurlijk niet weg dat ik het zonde vind. We hebben de afgelopen jaren als oppositiepartijen toch veel met elkaar opgetrokken. Dit moet hét moment zijn." De Jonge Socialisten hadden volgens Renske minder moeite met het vormen van een links blok. "We zijn speciaal daarvoor met elkaar de kroeg ingedoken, maar kort daarna hoorde ik op eens dat ze ook wel wat zien in een kabinet PvdA-VVD-GroenLinks. Nu voel ik me eigenlijk een beetje genaaid."

Mag ze er, gezien de peilingen en het huidige aantal zetels, eigenlijk klakkeloos van uitgaan dat ze de Kamer ingaat? "Nou ja, een beetje wel. Maar het draait niet om mij of om plek negen. Het draait om de partij. En dan hou ik eigenlijk niet zo van de ik-vorm."

Oktober 2006

31-10-2006 met de aanstelling van atzo nicolaï als minister voor bestuurlijke vernieuwing en koninkrijksrelaties is er een roemloos einde gekomen aan de bestuurlijke-vernieuwingsagenda van d66 en het kabinet-balkenende 2. nicolaï wordt namelijk slechts minister van koninkrijksrelaties en hiermee is de bestuurlijke vernieuwing (voorlopig) een zachte dood gestorven.

het begon zo mooi. als tegenprestatie voor deelname aan het kabinet-balkenende 2 wist d66 een uitgebreide bestuurlijke-vernieuwingsagenda uit het vuur te slepen. thom de graaf werd vice-premier en minister voor bestuurlijke vernieuwing en koninkrijksrelaties. in die volgorde. afgezien van een periodiek bezoek aan onze overzeese gebiedsdelen, kon de graaf zich hoofdzakelijk bezighouden met bestuurlijke vernieuwing. een langgekoesterde droom van d66 ging in vervulling.

nadat de pvda op de 'avond van van thijn' de gekozen burgemeester had getorpedeerd, verdween de graaf van het toneel en werd de coming man van d66, alexander pechthold, van stal gehaald om de herziene bestuurlijke-vernieuwingsagenda vorm te geven. het paasakkoord, het document dat d66 'binnenboord hield', bood grote kansen voor de nieuwe minister.

het paasakkoord van eind maart 2005 gold als basis voor de doorstart van het kabinet. lange onderhandelingen waren nodig om een document samen te stellen dat qua bestuurlijke vernieuwing op drie pijlers was gestoeld:

1) een brede agenda voor bestuurlijke vernieuwing. er zou door de minister onderzoek worden gedaan naar onder andere de volgende zaken: versterking van de positie van de minister-president, het referendum/burgerinitiatief, het aantal bestuurslagen, de positie van de eerste kamer en de betrokkenheid van burgers bij "machtsvorming".

2) een grondwetswijziging inzake de aanstellingswijze van burgemeesters. er zou een wetsvoorstel worden ingediend ter verandering van artikel 131 van de grondwet. dit artikel zou het mogelijk maken om tot een rechtstreekse verkiezing van de burgemeester te komen.

3) verandering van het kiesstelsel. om de relatie kiezer-gekozen te versterken, zou onderzoek worden gedaan naar de herziening van het kiesstelsel.

om de bovenstaande doelstellingen handen en voeten te geven, werden er twee organen opgericht: de nationale conventie, onder leiding van cda-coryfee rein jan hoekstra en het burgerforum kiesstelsel onder leiding van tv-dominee jacobine geel. de nationale conventie is een panel van experts (staatsrechtgeleerden, politicologen en historici etc.) en richt zich op bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing

in brede zin. het burgerforum daarentegen is samengesteld uit 140 'gewone lieden' en richt zich uitsluitend op de herziening van het kiesstelsel. schitterende organen, op het oog welteverstaan.

beide organen zijn namelijk adviesorganen. in oktober en november zullen de nationale conventie en het burgerforum achtereenvolgens hun advies aan het kabinet aanbieden. dus: er wordt een advies over bestuurlijke vernieuwing gegeven aan een kabinet dat net de minister voor bestuurlijke vernieuwing aan de weg heeft gezet. in alle bescheidenheid voorzie ik daarom weinig goeds.

hoewel in mij geen nostradamus schuilt, wil ik toch een kleine voorspelling doen. in oktober en november zullen twee adviezen worden gepresenteerd. het advies van de nationale conventie zal een zoutloos compromis worden omdat iedere expert zijn of haar zegje erin wil terugzien. wegens de brede samenstelling van de groep ontkomt men hier niet aan de druk tot consensus.

het burgerforum zal een complex nieuw stelsel uit de hoed toveren. de grootte van de groep (140 personen!) speelt ook hier de uitkomst parten. de mitsen en maren zullen worden tot een complexe brij waar geen touw aan vast te knopen is. juist in die complexiteit schuilt de zwakte van het voorstel. in bijvoorbeeld italië is de complexiteit van het kiesstelsel één van de grootste obstakels voor een fatsoenlijk functionerende democratie.

het kabinet zal de beide organen danken voor hun inspanningen en er in de verkiezingstijd geen aandacht aan besteden. bestuurlijke vernieuwing zal immers geen verkiezingsonderwerp worden; dat is het ook nooit geweest. na de verkiezingen zal de nieuwe coalitie beide rapporten uit de lade vissen om er zijdelings nog eens naar te kijken. hoogstens enkele onderwerpen zullen de politiek agenda halen, en dan heb ik het niet over het kiesstelsel.

zwartgallig en een vorm van doemdenken, zo zou u mijn voorspellingen kunnen omschrijven. toch lijkt het er op dat de beide organen, en daarmee de post van minister voor bestuurlijke vernieuwing, zoethoudertjes voor d66 zijn geweest. vvd en cda hebben immers de afgelopen jaren de tactiek 'van uitstel komt afstel' gebezigd om vooral maar niet aan bijvoorbeeld de gekozen burgemeester te hoeven beginnen. beide partijen zijn nooit een enthousiast voorstander van bestuurlijke vernieuwing geweest. in standpunten van cda en vvd komen de termen 'kiesstelsel', 'gekozen burgemeester' en 'directe democratie' niet of slechts sporadisch voor. voor beide partijen zal het dus een opluchting zijn geweest om eindelijk verlost te zijn van het lijmmiddel van balkenende 2: de minister voor bestuurlijke vernieuwing... of: het zoethoudertje voor d66.

hayte de jong

De Kloof moet groter!

Hayte de Jong Bestuurlijke vernieuwing is geen wondermiddel voor de fortuynistische burgeronvrede. Politici en bestuurders moeten juist meer afstand nemen, en de ruimte bieden aan initiatieven van onderop.

Bestuurlijke vernieuwing in Nederland is op een dood spoor beland. Na de val van het kabinet-Balkenende II werd de opvolger van D66-er Pechthold, Atzo Nicolaï, slechts minister voor koninkrijksrelaties. Ongemerkt en zonder ceremonie verdween de vernieuwing van het openbaar bestuur uit zijn portefeuille.

Een grote ramp is dit niet. Het ministerie van Pechtold deed altijd al een beetje denken aan het overbodige Ministry of Administrative Affairs, waar Jim Hacker uit de Britse satirische serie *Yes Minister* de scepter over zwaaide. Wie namelijk echt met burgers gaat praten, ziet dat het zelf kiezen van een burgermeester niet hun grootste zorg is. Ze maken zich druk om praktische, dagelijkse problemen, variërend van hondenpoep tot veiligheid en van zorg tot onderwijs. Politici moeten zich daarom niet richten op referenda en een nieuw kiesstelsel, maar ruimte bieden aan actieve burgers die de hen omringende problemen zelf aan willen pakken. Dat beeld kwam naar voren in een grootschalig onderzoek dat de WBS Werkplaats verrichtte in Tilburg.

Regelzucht

Burgers willen simpelweg dat problemen worden opgelost. Hierbij zijn niet de politici het probleem, maar een verstikkende bestuurlijke cultuur van verantwoording en een 'regels zijn regels'-mentaliteit, die een obstakel vormen voor sociale initiatieven, ondernemerschap en onderwijsvernieuwingen. Bij ambtelijke instellingen vindt vooraf vaak een uitgebreide verantwoording van uitgaven plaats. Jammer genoeg wordt deze verantwoording al snel belangrijker dan het succes van een bepaald project.

Niet alleen burgers en ondernemers, maar zelfs ambtenaren klagen over regeldruk en -zucht. Op de afdeling Milieu van het stadskantoor Tilburg protesteren beleidsmedewerkers dat regelgeving van de rijksoverheid de grote belemmerende factor is om met innovatieve ideeën voor duurzaamheid te komen. Ook culturele initiatieven hebben last van de cultuur van rekenschap afleggen: een subsidie aanvragen bij het (overheids) Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing duurt vier dagen; bij het (private) Prins Bernhardfonds twee uur. Door de afrekencultuur kijkt de gemeentelijke overheid naar aantallen bemiddelde werklozen, niet naar succesvol bemiddelde werklozen. Een te starre houding van de overheid blijkt ook een hindernis voor sociale hulpverlening. De bewondering die een politicus oogst door langs te komen bij een buurtinitiatief, verdwijnt zodra beloftes van geld of andere steun door een trage ambtelijke molen te lang op zich laten wachten. De kloof wordt zo alleen maar groter, alle goede bedoelingen ten spijt.

Wie in Nederland successen wil bereiken moet de regels oprekken. De Rooi Pannen, een uiterst succesvolle VMBO in Tilburg, fuseerde alleen op papier om de grootschaligheid van een ROC te vermijden. De directeur wist zo kleinschalig onderwijs in stand te houden. De meest aansprekende sociale projecten in Tilburg waren die, waar vrijwilligers zelfstandig op zoek gingen naar hulp van bedrijven, of zich persoonlijk inzetten voor buurtbewoners, zonder subsidies of inmenging van de gemeente af te wachten. Overheidsbemoeienis is 'de dood in de pot' vonden veel van onze gesprekspartners. Wel zagen we in Tilburg ook actieve ambtenaren die op eigen initiatief op zoek gingen naar de kansen die regelgeving biedt, in plaats van alleen de risico's te analyseren. Zij wierpen zich op als bemiddelaar tussen overheid en burger.

De derde partij

Er is dus een derde partij die zich tussen de burger en politiek plaatst. Onder hen bevinden zich de vrijwilligers in de buurten. Ongebonden individuen, die in zeer direct contact staan met het bestuur én met de burgers in de wijken, en die het vertrouwen genieten van buurtbewoners. Hieronder vallen ook de gedreven professionals, die vanuit persoonlijke betrokkenheid net dat stapje verder gaan. Zij werken in een wijkcentrum, zorginstelling of als buurtregisseur. Zij kennen de zorgen van mensen, maar ze snappen ook hoe het ambtelijke en politieke spel gespeeld moet worden. In de Amsterdamse Spaarndammerbuurt, waar de WBS Werkplaats gehuisvest was, ontstaat hetzelfde beeld: de zelfbenoemde middenman tussen overheid en burger is verbonden aan de eigen wijk of instelling en gaat vaak onconventioneel te werk.

De kloof tussen politiek en burger moet daarom niet kleiner, maar groter. Politici moeten er voor zorgen dat het openbaar bestuur de ruimte geeft aan ondernemende vrijwilligers en professionals, in plaats van die af te knippen. Concreet kan dit door bij kleinschalige projecten financiële verantwoording vooraf te vervangen door verantwoording achteraf. Bij bewezen prestaties kan een soepeler houding worden aangenomen. Omgekeerd: als vertrouwen beschaamd wordt, moet juist strenger worden opgetreden. Dit vraagt een andere betrokkenheid van

19-07-06 nrc.next berichtte maandag jl. over de versoepeling van de huurwet die het mogelijk maakt afgestudeerden uit hun studentenhuus te zetten. het aannemen van deze wet toont dat de overheid niet in staat is het werkelijke probleem aan te pakken: de bouw van woningen voor starters.

er is een gebrek aan starterswoningen, daarover bestaat brede consensus. dat gebrek verklaart waarom net afgestudeerden niet doorstromen, maar vaak nog een tijdje blijven wonen in hun studentenhuus. maar er zijn meer verklaringen.

de meeste afgestudeerden hebben geen geld en soms zelfs (veel) schulden. de voorrechten die het mogelijk maken met een studenteninkomen te kunnen leven vallen weg: geen lening meer van de ibg, geen studentenverzekering, geen ov-jaarkaart, etc. daarbij hebben niet veel afgestudeerden direct een vaste baan met dito inkomen. het begint met bijbaantjes om even op adem te komen en je te oriënteren. vervolgens volgen enkele jaren van kortlopende contracten en freelance werk, afgewisseld met onbetaalde maanden waarin gesolliciteerd wordt. met het verdiende geld van deze banen wordt overigens allereerst een broodnodige financiële renovatie tot stand gebracht. kortom, de 'afstudeerval' wordt niet direct gecompenseerd door vast inkomen. de tijd dat afstudeerders direct een vast inkomen en levenslange zekerheid verkregen is voorbij.

en wat insinueert deze nieuwe huurwet? dat iedereen in de hierboven beschreven situatie zo snel mogelijk een andere woning moet zien te krijgen. weg uit je studentenkamer, zoek maar een echt huus. maar zo'n 'echt huus' is voor de meeste net-afgestudeerden niet te vinden. koopwoningen zijn te duur en bovendien niet te krijgen zonder baanzekerheid. en voor huurwoningen zijn er lange wachtlijsten.

afgestudeerden lopen zo het risico noodgedwongen hun intrek te moeten nemen in het ouderlijk huus. een volkomen tegennatuurlijke situatie. van daaruit kunnen zij vervolgens op zoek naar niet bestaande starterswoningen.

deze wet is een schamplap, die tracht te camoufleren dat het werkelijke probleem niet wordt aangepakt. daarbij is de wetgever blind voor de veranderde positie van afgestudeerden die op de arbeidsmarkt komen: een directe baan- en inkomenszekerheid zijn geenszins te verwachten. en zonder die zekerheden geen woning. want starterswoningen zijn nauwelijks beschikbaar en er wordt verzuimd ze te bouwen.

ad van er stok

het overheidsapparaat. In plaats van een cultuur van rekenschap afleggen in stand te houden, moet de overheid zich richten op het vinden van oplossingen. Het overheidsapparaat moet zich niet toeleggen op het naleven van regels, maar vooral actieve burgers helpen bij het vinden van oplossingen voor problemen, binnen de marges van de wet. Dit geldt niet alleen voor stadswijken en buurten, maar ook bijvoorbeeld voor de zorg en het onderwijs. Betrokken leidinggevenden in zorginstellingen en scholen moeten de kans krijgen initiatieven te ontplooiën.

Gekozen burgermeesters en minister presidenten vormen geen houdbare brug over de kloof tussen politiek en burger. Voor 'de man in de straat' wordt dan de benoemde zakkenvuller slechts vervangen door een gekozen zakkenvuller. De door Pechthold ingestelde Nationale Conventie deed in oktober voorstellen over bestuurlijke vernieuwing. In het rapport wordt gepleit voor het onafhankelijker laten functioneren van de Tweede Kamer (ten opzichte van het kabinet), meer ruimte voor eigen initiatief van burgers (onbetaalde inzet voor de publieke zaak komt in aanmerking voor belastingaftrek, meer experimenten met burgerfora), en voor het benoemen van een speciale minister die zich bezighoudt met overbodige of onlogische regelgeving.

De Nationale Conventie lijkt net als bestuurlijke vernieuwing een zachte dood te sterven en haar rapport kreeg weinig aandacht en navolging. Wel zitten er in het rapport een paar goede ideeën die overeenkomen met onze waarnemingen. Het verminderen van de regeldruk, het werken aan een kwalitatief betere overheid en het activeren van burgers hebben prioriteit. Onze oplossing: maak de kloof groter en geef betrokken burgers de ruimte. De afstand tussen politiek en burger wordt dan uiteindelijk irrelevant.

19-07-06 pieter hilhorst schrijft een boek over sociale cohesie, sterke groepen met sterke individuen en moderne solidariteit. op uitnodiging van de wbs werkplaats kwam hij langs in de wormerveerstraat om zijn ideeën te toetsen.

hilhorst (1966) is nog schrijvende aan zijn nieuwe boek. zijn bezoek was voor hem en voor ons een uitgelezen kans om eens te sparren en van gedachten te wisselen. hilhorst heeft interessante ideeën, zo bleek. hij zoekt naar nieuwe sociale cohesie, maar gaat daarbij anders te werk dan de 'waarden en normen boys' van de kabinetten-balkenende 1 t/m 3. hilhorst ziet namelijk het liefst dat burgers hun netwerk gebruiken om een stap omhoog te maken.

een abstract verhaal? hilhorst geeft een voorbeeld: de sociale dienst kijkt momenteel te weinig naar wat mensen binnen hun netwerk kunnen verbeteren. bij een intakegesprek wordt de cliënt een traject voorgeschoteld, zonder dat de mogelijkheden van het eigen netwerk worden benut. in plaats van een cliënt op een cursus sollicitatiebrieven schrijven te sturen, zou ook binnen het netwerk van de cliënt iemand kunnen helpen bij het schrijven van de brief. deze manier van werken heeft twee voordelen: 1) sociale cohesie wordt bevorderd en 2) de cliënt leert wat hij of zij zou moeten leren. de medewerkers van de sociale dienst zouden meer vrijheid moeten krijgen om naar eigen inzicht een op maat gesneden aanpak voor de cliënt te ontwerpen. zo'n verandering van werken gaat niet zonder slag of stoot, denkt hilhorst, maar levert wel veel op. de wbs werkplaats is het hiermee eens. tijdens haar onderzoek in tilburg heeft ze succesvolle voorbeelden gezien van onorthodoxe, maar uiterst doeltreffende hulp aan behoeftige tilburgers.

hilhorst gelooft sterk in het idee dat een groep van individuen samen meer weet dan alle individuen alleen. een persoon bereikt daarom meer wanneer zijn of haar netwerk wordt aangesproken. als voorbeeld noemt hilhorst het spel weekend miljonairs. wanneer een kandidaat het juiste antwoord niet weet, kan het publiek worden ingeschakeld. het publiek kan dan stemmen op één van de vier antwoorden. hilhorst betoogt dat het juiste antwoord altijd de meeste stemmen zal krijgen. de foute antwoorden verdelen zich namelijk over de drie overblijvende opties en de juiste antwoorden komen samen in slechts één van de vier opties. met andere woorden: één percentage-staafje zal altijd hoger zijn. hilhorst zoekt organisaties die het bovenstaande in de praktijk brengen: zonder op te gaan in de groep, kan een individu toch gebruik maken van de kracht van de samengevoegde individuen.

pieter hilhorst pleit voor een herwaardering van het netwerk. dat belooft wat voor zijn nieuwe boek.

hayte de jong

INTERVIEW **Wat leert Hardinxveld-Giessendam ons over Nederland?**

Jurjen Fedde Wiersma Met de cityscan van Tilburg schiet de Werkplaats begin juni uit de startblokken. In drie dagen tijd leggen we ruim veertig werkbezoeken af. Hoofdvraag: wat kan Tilburg ons leren over Nederland? Behalve voer voor landelijk onderzoek leidt dat tot ons eerste boekje: *Tilburg Doorgezaagd*. Ruim dertig pagina's indrukken, analyses en ander zaagsel. Wie de Werkplaats niet spreekt is dhr. dr. Kim Putters (33), docent bij de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Tilburg. In zijn 'vrije tijd' is hij PvdA-fractievoorzitter in de gemeenteraad van Hardinxveld-Giessendam, en sinds 2003 lid van de PvdA-fractie in de Eerste Kamer. Aan senator Putters, overgeslagen tijdens de cityscan, vragen we: wat kan zijn geboortedorp Hardinxveld-Giessendam ons eigenlijk leren over Nederland?

Politiek gezien is Hardinxveld-Giessendam verdeeld in twee kampen. Conservatief gereformeerd aan de ene, en progressief aan de andere kant. De ChristenUnie en SGP hebben samen zeven van de zeventien zetels in de gemeenteraad en vormen met de PvdA (vier zetels) het college. De burgemeester is dan weer van CDA-huize. Kim Putters: "We slaan een brug naar twee totaal verschillende werelden. Soms op een aparte manier. Zo vinken we altijd af waar we het simpelweg niet over eens zullen worden. Ondanks grote tegenstellingen kan je zo met een pragmatische aanpak tot goede afspraken komen. Zo hebben we ervoor gezorgd dat sporten op zondag mag en het zwembad open is, terwijl de winkels dicht blijven. Een soort uitruil, zeg maar. En de PvdA tornt niet aan het ambtsgebed aan begin en eind van iedere raadsvergadering, al hebben we daar in principe moeite mee. Zoals streng gelovigen de intocht van Sinterklaas accepteren. Zo'n werkwijze is voor velen onbegrijpelijk en we moeten altijd veel uitleggen. Maar laten we wel

Kim Putters

wezen: de samenstelling van Hardinxveld-Giessendam wordt in het dagelijks bestuur goed vertegenwoordigd. Erg herkenbaar." Zodra de eerste hobbels zijn overwonnen is het volgens Kim goed zaken doen, vooral met de ChristenUnie. En zeker op sociaal gebied, over jeugd, ouderen en gehandicapten. "Het zijn loyale en deskundige lui die zich aan afspraken houden. Dat zeggen ze over Rouvoet ook altijd. Net als vele anderen vermoed ik dat de ChristenUnie bij de komende Tweede Kamerverkiezingen een sleutelrol kan vervullen. Met de sgp liggen de verhoudingen landelijk wel anders. Helaas hebben we geen vrouw als wethouder, maar dat zouden ze hier zeker geaccepteerd hebben. Zoals, in hun ogen zondig of niet, ze er ook geen moeite mee hadden dat ik, homoseksueel, formateur van het college was. Het is soms moeilijk, maar alle collegepartners accepteren zulke verschillen in denkbeelden." Nederland kan van Hardinxveld-Giessendam leren hoe bruggen te bouwen, vindt Kim. "Wat dat betreft durf ik best een vergelijking te trekken met de moeizame discussie rondom de islam in Nederland. Natuurlijk is het een ingewikkeld verhaal, maar ik ben een stuk positiever dan wat je in menig doemscenario tegenkomt. Ondanks onvermijdelijke onenigheid hebben we elkaar in Hardinxveld-Giessendam leren accepteren. Over en weer."

Oktober 2006.

Met dank aan Hanneke van Houwelingen (redactie Het Kompas, Hardinxveld-Giessendam) voor haar rake typeringen en bijdrage aan het kader.

Hardinxveld-Giessendam, het best bewaarde geheim van de Alblasserwaard. Onder de rook van Dordrecht en frisse moerasgeur van de Biesbosch zijn 18.000 Hardinxveld-Giessendammers verknocht aan hun dorp. Niemand weet waarom. Verhuizen van Boven naar Beneden Hardinxveld (of andersom) is uit den boze. Het voormalige boerendorp zit opgesloten tussen rivieren en snelwegen en wordt in tweeën gespleten door de A15 en de immer bespuwde Betuwelijn. Het sluisje in het dorps hart is nog de enige plek vanwaar de Alblasserwaard bevaren kan worden. Het aantal kerken is volgens de laatste schattingen gelijk aan het aantal allochtonen: de teller staat op zestien; de hoeveelheid verenigingen loopt evenwel tegen de honderd. Op het randje van de Randstad is Hardinxveld-Giessendam wars van stedelijkheid. De traditionele protestants-christelijke zondagsrust wordt momenteel danig verstoord door de slechte financiële situatie (het Zuid-Hollandse dorpje stond recent nog onder toezicht van de provincie) en een dreigende gemeentelijke herindeling. Minstens zo traditioneel is de dagelijkse filemelding.

De Werkplaats . Staand (vlnr): Mustafa Andas, Zita Schellekens, Carine Lacor, Sanae Akka, Martin Mevius, Nora Kasrioui. Zittend (vlnr): Gustaaf Haan, Rachel Moojenaar, Michel Vols, Ad van der Stok, Jurjen Fedde Wiersma.

Entrée

Grote zaal

Brainstorm op de Werkplaats

Slotbijeenkomst: 2x debat in grote zaal

'Slotbijeenkomst Den Haag Morgen. Politiek van de Netwerkgeneratie: grote zaal'

'Debat in kleine zaal'

INTERVIEW Creatieve zaadjes

'Laten we de benen van Marianne niet vergeten'

Jurjen Fedde Wiersma Voor een onweerstaanbare mengelmoes van sport-anekdotes, innovatiejargon en oneliners ben je bij Marnix ten Kortenaar aan het goede adres. De WBS Werkplaats houdt van sport en in menig verkiezingsprogramma worden mooie woorden aan innovatie gewijd. Dan is het optelsommetje snel gemaakt. De oud-schaatser, schrijver en wetenschapper is in innovatieland vermaard om zijn schaatspakstrippen en dunne ijzers. Met een zwiepende arm hier en een huppeltje daar geniet hij ook met zijn lezingen faam. Never a dull moment met Marnix ten Kortenaar.

Goed vertrouwen is de basis voor alles. Als Marnix zoiets zegt, klinkt dat geen seconde als een open deur. De ontwikkelaar moet zijn idee, en de producent zijn product, durven weggeven. Bij veel innovatieprojecten ontbreekt volgens Marnix het daarvoor vereiste vertrouwen. "Vaak is men al aan het bekvechten over wie de buit krijgt van iets dat nog gevonden moet worden, voordat er überhaupt constructief samengewerkt wordt. Dat is het droevige aan veel innovatie in Nederland."

Als ambassadeur van het ministerie van VWS hamert hij erop dat geld op de goede plek terecht moet komen. Want dat is typisch een geval van makkelijker gezegd dan gedaan. "Vaak wordt verkapt gezegd: ga eerst maar lekker onderzoeken, zonder dat er een serieus probleem als basis dient. Maar financiers van solistisch onderzoek zie ik als een zinloze missie. Bovendien is kennis alleen niet genoeg, er moet iets mee gedaan worden."

Het goud van Marianne Timmer in Turijn liet zien hoe het beter kan. Marnix: "Haar overwinning – op dunne ijzers – was te danken aan een goede samenwerking tussen trainers, schaatsproducenten en ontwikkelaars. Oké, en laten we de benen van Marianne niet vergeten."

Een nieuw kabinet zou alleen geld moeten geven aan projecten waarbij van meet af aan een praktisch probleem, een groep-Research&Development, een producent en een verkoper betrokken zijn. In vakjargon: een combinatie van product-markt-technologie. Ook de sporter moet vanaf dag één op de hoogte zijn. "Helemaal in het

Marnix ten Kortenaar

begin zegt de trainer tegen Marianne: Marnix is aan het denken. Een half jaar later zegt de trainer: Marnix is uitgedacht. O ja, dat is waar ook, zegt Marianne dan. Wat leuk, kunnen we gaan testen?"

Een nieuw technologisch hoogstandje mag bij sporters nooit rauw op hun dak vallen. Het recente drama rondom het schaatspak van Nike is daar volgens Marnix een voorbeeld van. "Daar hebben ze honderdduizenden euro's in gestopt, maar naar mijn informatie hebben ze er te laat iemand over verteld. Eén week voor het Europees Kampioenschap komt Nike met het nieuws dat ze een pak hebben waarmee schaatsers gaan winnen. Niet dus. Sven Kramer reed voor geen meter. Als je eerst een product ontwikkelt en daarna pas tot marktintroductie overgaat, heb je

er geen ene mallemoer aan. Zo'n traject moet tegelijk met de productontwikkeling worden ingezet. Uiteindelijk zei Nike achteraf dat ze een technische fout hadden gemaakt."

Ontwikkelaar en producent ziet Marnix als 'zaaiers'. De verkoper is 'oogster'. "Alleen bij volledig onderling vertrouwen, kan het zaadje dat eerst project heet uitgroeien tot bedrijf. Dan moet er natuurlijk wel sprake zijn van creatieve zaadjes."

De dunne ijzers van Marnix staan op het punt tot een eigen bedrijf uit te groeien, als alles goed gaat deze maand nog. Dat doet hij niet alleen met het oog op topsport. "Goeie innovatie moet je direct kunnen uitrollen naar de brede sport. Het is de bedoeling dat straks iedereen op dunne ijzers wil schaatsen. Nogmaals, Timmer in Turijn was hét voorbeeld van hoe innovatie door teamwork daadwerkelijk heeft bijgedragen aan Olympisch goud."

Oktober 2006.

Op de Werkplaats: Jurjen Fedde Wiersma en Zita Scheffkens

Lunch

Sanae Akka en Racheel Moolenaar

Brainstorm

Carine Lacor op bezoek in gesprek met Mirjam Antonise, Tilburg

De Werkplaats op bezoek bij de Tilburgse politie in de Kruidenbuurt

Ruud Vreeman, burgemeester van Tilburg, neemt Werkplaats-boekje Tilburg Doorgezaagd in ontvangst

Slotbijeenkomst: Michel Vols in de grote zaal

Jurjen Fedde Wiersma

Inburgeringsexamen Verdonk rampzalig

Sanae Akka, Nora Kasrioui en Rachel Moolenaar Eén januari is het zover: dan treedt de veel-besproken inburgeringswet van minister Verdonk in werking. Maar wat een hoogtepunt in het integratiedebat had moeten worden, blijkt louter een formaliteit: een feitjesexamen waarvan je de antwoorden gewoon uit het hoofd kan leren. Net als toekomstige automobilisten, die met alleen een theorie-examen de snelweg niet op kunnen, hebben inburgeraars niets aan theoretische vragen zonder praktisch. Nodig is een progressief inburgeringsbeleid, dat migranten vanaf het eerste moment stimuleert mee te doen in de samenleving.

De Wet Inburgering

Vanaf 1 januari 2007 moet iedereen die niet de Nederlandse nationaliteit bezit en minder dan zeven jaar onderwijs genoten heeft in Nederland, een inburgeringsexamen afleggen. Dit examen bepaalt of de tijdelijke verblijfsvergunning omgezet wordt in een permanente status, of niet.

Deze Wet Inburgering rammelt aan veel kanten. Allereerst is zij totaal willekeurig. Naast nieuwkomers moeten nu ook oudkomers zonder de Nederlandse nationaliteit het examen afleggen. Niet je kennis of vaardigheden, maar je paspoort is dus doorslaggevend. Een functioneel analfabeet met basisschool Nederlands, die met een bijstandsuitkering thuis zit, hoeft het examen niet af te leggen als hij de Nederlandse nationaliteit heeft. Maar een Chinees met een diploma van Harvard, die vloeiend Nederlands spreekt, een goede baan heeft bij Unilever en elke zaterdag op het voetbalveld zijn kinderen aanmoedigt, moet wel aan deze verplichting voldoen.

Verder draagt de wet niet bij aan participatie. Het doel van inburgering en integratie is: meedoen. Migranten moeten werken, begrijpen hoe instellingen als de gemeente, het ziekenhuis, de dokter en de tandarts functioneren, en weten wat er op de scholen van hun kinderen gebeurt. Dat zullen ze niet leren van het examen. Dat bestaat immers slechts uit een vragenlijst. Sommige migranten zullen niet eens een cursus volgen, maar leren gewoon het oefenvragenboek uit het hoofd zonder een stap buiten de deur te zetten. Hoezo meedoen? Een kruisje zetten in het juiste hokje is voldoende.

De vragen zijn een mix van taal, praktische wenken, normen en waarden. Je moet weten in welke glasbak je welk glas mag gooien. Maar er is geen enkele vraag te vinden over de arbeidsmarkt. Vragen over gelijkheid van man en vrouw lijken bedoeld om een mentaliteitsverandering tot stand te brengen bij immigranten. Maar dat is natuurlijk een illusie. Je leert het sociaal wenselijke antwoord uit je hoofd en gaat vervolgens naar huis met oude denkbeelden intact.

De beslissing om inburgering volledig over te laten aan de markt is desastreus. Verdonk heeft de monopolie-positie van de ROC's doorbroken: voortaan mag iedereen inburgeringscursussen geven. Migrant betalen hun cursussen uit eigen zak, en mogen zelf kiezen waar ze die volgen, zolang ze het examen maar halen. Verdonk heeft nog geen criteria voor deze cursussen vastgesteld. Zij gelooft dat door marktwerking de beste cursussen vanzelf boven komen drijven. Dit is echter een fatale denkfout. De beste cursussen zijn in dit geval niet die, waar je leert mee te doen aan de samenleving. Integendeel, de prijsbewuste migrant zal kiezen voor de cursus die je tegen de scherpste prijs het snelst driehonderd vragen uit je hoofd leert stampen.

De intensievere, maar duurdere cursussen die ROC's nu geven, zullen migranten links laten liggen. Dit leidt misschien wel tot hoge slagingspercentages, maar niet tot ingeburgerde inwoners van Nederland. Vergeleken met de huidige situatie, waarbij migranten verplicht een kwalitatief hoogwaardige cursus volgen bij een ROC, is de Wet Inburgering van Verdonk een fikse stap achteruit, en geen bijdrage aan de integratie.

Participatie

Laten we hopen dat na de verkiezingen een progressief kabinet deze wet zal aanpassen. Nederlandse taalverwerving blijft uiteraard één van de prioriteiten. Maar inburgering dient zich veel meer te richten op participatie. Een stage moet een verplicht onderdeel vormen van de inburgering. Daarmee krijgt de inburgeraar de beste kans om de taal te leren en kennis te maken met de buurt, de stad, de school en met de normen en waarden in de samenleving. Stage lopen biedt een goede mogelijkheid een netwerk buiten de eigen familie en vriendenkring op te bouwen.

Verder kunnen vrijwillige integratiecoaches een rol gaan spelen. Eén coach kan meerdere inburgeraars onder zijn of haar hoede nemen en fungeren als vraagbaak, wegwijzer en bemiddelaar in contact met de autochtone samenleving. Het project *Wegwijs* van de Haagse Mondriaangroep bewijst dat deze aanpak werkt.

Als een nieuw kabinet vasthoudt aan een onveranderde inburgeringswet, heeft dit kwalijke gevolgen voor de inburgering en integratie. Als migranten zelf betalen voor een cursus, moeten zij waar krijgen voor hun geld.

24-07-06 ik lees boeken nooit uit. niet omdat de aandacht verslapt (met uitzondering van *de ontdekking van de hemel*, toen duidelijk werd dat de titel letterlijk moest worden genomen), maar omdat de vakantie voorbij is. een alom bekend euvel dat menigeeen vertrouwd in de oren zal klinken.

voor het stranden in *het complot tegen amerika* gebruik ik altijd het (slappe) excuus dat ik het boek zo indrukwekkend vind dat ik het niet wil laten eindigen. een drogreden die heel goed voor *nooit meer slapen* had kunnen, en misschien wel moeten opgaan. leuk trouwens dat ik het relaas van de helse expeditie las, omringd door ontelbare muggen. en dat alfred en ik nagenoeg even oud zijn.

vanwaar deze uiteenzetting in het blogkader van de wiardi's? hermans strooit, zoals gebruikelijk, met wijsheden. en die zijn schrikbarend weinig gedateerd! zijn cynische beklag deed me telkens weer denken aan mijn huidige 'politiek getinte' baantje (had ik bij een skilift gewerkt vermoedelijk ook, maar dit terzijde).

zo rept de hoofdpersoon over 'politici en andere bedriegers'. altijd leuk. ook in het huidige integratiedebat draagt hermans vandaag de dag moeiteloos zijn steentje bij. zie onderstaande fard:

- zeg arne, hoe staat het met de rassendiscriminatie ten opzichte van de lappen?

- vroeger werden ze wel een beetje achtergesteld, maar nu niet meer. wij doen van alles voor ze. maar het is moeilijk hun kinderen naar school te laten gaan.

- kennen de lappen noors?

- de meesten wel. onder elkaar spreken ze het niet.

- kan een lap iedere positie bereiken die hij wil?

- ik heb nog nooit gehoord dat een lap zoiets wou. een lap hoeft alleen dat pakje maar uit te trekken en hij is een noor als een ander.

- waarom doen ze dat dan niet allemaal?

- omdat ze vinden dat ze anders zijn. ik denk dat anderszijn hoofdzakelijk een kwestie is van moedertaal. daardoor alleen al denken ze niet als wij. een lap is waarschijnlijk bang dat hij hoogstens een namaak-noor wordt. ze zouden zich van hun hele familie vervreemden. en waarom? lap-zijn is niet iets om je voor te schamen.

- maar het is wel weinig comfortabel.

- de meeste mensen baseren hun zelfrespect op een of ander gebrek aan comfort.

nog geen pagina verder tovert hermans een alomvattende volzin uit zijn pen, en daar laat ik het hier maar bij: "ik geloof soms dat de koppigheid waarmee mensen aan tradities vasthouden, voldoende is om iedere hoop op te geven dat de mensheid door rationele maatregelen gelukkiger zal worden."

jurjen fedde wiersma

Dat betekent: strakke kwaliteitseisen en -handhaving en een verplichte inburgerstage die hen wegwijs maakt in de samenleving. En geen eenzijdige verplichting waarbij onder het mom van 'eigen verantwoordelijkheid' de migrant het zelf mag uitzoeken. In plaats van inburgering af te schuiven op de markt, moet de overheid stevig ingrijpen en investeren. Alleen met een wederzijdse inspanningsverplichting heeft inburgering kans van slagen.

24-07-2006 in de film *ana ismi ina* (arabisch voor 'ik heet ina') van nouredine erradi worden twaalf docenten van het roc midden-brabant gevolgd, die een week naar marokko gaan. bij wijze van experiment volgen zij daar een omgekeerde inburgeringscursus. de wbs werkplaats keek naar de film en praatte vervolgens met maker erradi, en met rianne de graaf, hoofd inburgering van de gemeente arnhem.

de film van erradi is een succes onder europese instellingen die werken met vluchtelingen, asielzoekers en migranten. de ervaring, als nieuwkomer in een vreemd land terecht te komen, was een ware eye-opener voor de betrokken docenten. de film doet tragikomisch aan: we zien de teleurgestelde blik in de ogen van één van deelnemers als ze beseft dat de intake in het arabisch is en zij zich alleen verstaanbaar kan maken met de hulp van een tolk. we lachen mee met de giechelbuien van de deelnemers tijdens hun eerste les arabisch als tweede taal en zien de complexiteit van het leren van nieuwe sociale vaardigheden.

inburgeren is hot. wat het precies is weten we nog niet. behalve dan dat het leren van de nederlandse taal zeer belangrijk is. want taal is een onmisbare voorwaarde voor deelname aan een samenleving. maar het is niet voldoende, vindt erradi. "taal is belangrijk, maar men moet ook kijken naar de bagage die men meeneemt vanuit het land van herkomst." en daarmee bedoelt erradi de kennis, kunde, competenties en de achtergrond die iemand heeft. het scheelt tijd en geld wanneer hier tijdens het inburgeringstraject op kan worden ingespeeld. een hoogopgeleide immigrant zal bijvoorbeeld sneller nederlands leren dan een laagopgeleide.

rienne de graaf, hoofd inburgering in de gemeente arnhem, stemt hiermee in. zij zal deelnemen aan het volgende project van nouredine erradi; een film over de omgekeerde inburgering van een groep nederlandse ambtenaren in turkije.

de nieuwe inburgeringscursus van verdonk is te examengericht, vindt de graaf. het aanbod van cursussen wordt overgelaten aan de markt, alleen het examen is centraal geregeld. maar de inhoud van de cursussen niet. de 'betere' inburgeringscursussen zullen een keurmerk krijgen. dit keurmerk is echter nog niet ontwikkeld.

gemeentes hebben jarenlang veel geïnvesteerd in inburgeringstrajecten: de cursussen en lessen die leiden naar het examen. daarin lag de nadruk vooral op participatie: want deelname aan de samenleving is uiteindelijk de beste manier om een samenleving te leren kennen. maar door de komende nadruk op het examen zullen de uitgebreidere, duurdere trajecten verdwijnen. de immigrant zal kiezen voor een zo goedkoop en efficiënt mogelijke manier om voor het examen te slagen. de gemeente verliest zo haar begeleidende functie, en dat vindt rianne de graaf een kwalijke zaak.

dit betekent dat de investeringen die tot nu toe door gemeenten zijn gedaan om participatietrajecten integraal onderdeel te maken van inburgeringstrajecten, in het geding komen. maar een effectieve inburgering is zo belangrijk, vindt de werkplaats, dat het inperken van de verantwoordelijkheid van de gemeente hierin niet vanzelfsprekend zou mogen zijn.

voor een effectieve inburgering en succesvolle integratie is juist de cursus het belangrijkste. dat deel van de inburgering leent zich het meest voor het leggen van de praktische basis waarop een nieuwkomer zo snel mogelijk volwaardig kan participeren aan deze maatschappij. daar heeft een immigrant veel meer aan, dan uit het hoofd te leren hoe laat je precies langs mag gaan bij je nederlandse buurvrouw.

sanae akka

Nora Kasrioui is docente maatschappijleer, debatteert in clubverband, en hield zich binnen de WBS Werkplaats bezig met onderwijs en integratie, maar ook met de emancipatie van moslimmeiden. Naar aanleiding van een goed bezochte emancipatiebijeenkomst op de Werkplaats (*Emancipatie voltooid?*, 16 oktober 2006) interviewde ze Smahane.

Smahane Arghidi is 22 jaar en studeerde International Business and Languages aan de Avans Hogeschool. Nu werkt ze fulltime als marketeer in een Life Sciences handelsonderneming. In haar vrije tijd schrijft ze voor www.wijblijvenhier.nl, alwaar ze omschreven staat als een 'Nijmeegse met een (trotse) Marokkaanse achtergrond en islamitische voorgrond'. Ook is ze coördinator van De Nieuwe Horizon, een platform voor debat en dialoog.

Smahane, wanneer ben jij je bewust geworden van jouw emancipatie?

"Ik ben me altijd bewust geweest van mijn eigen verantwoordelijkheid. En ik ben gesteld op mijn zelfstandigheid. Zo ben ik ook opgevoed. De verharding in de maatschappij, de verharde houding ten opzichte van moslims, en de misvattingen rondom de moslima hebben mij ertoe gebracht me meer met emancipatie bezig te houden.

Ik zet me in voor de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Mensen die zich inzetten voor de gelijkheid van man en vrouw zien de realiteit niet. Man en vrouw zijn biologisch en emotioneel gezien niet gelijk. Ik wil niet dezelfde rechten als de man, omdat dat zou betekenen dat ik, religieus gezien, rechten in moet leveren. Als je wilt emanciperen is het geloof en je studie belangrijk. Ik ben altijd met het geloof bezig geweest, de laatste jaren wat meer."

Geef eens een voorbeeld van religieuze rechten die je niet wilt inleveren?

"Een vrouw mag werken volgens de islam, maar moet niet. Als ze ervoor kiest om te werken, dan mag ze hetgeen ze verdient naar eigen inzicht besteden. Ze heeft het recht om eigendom te bezitten, te krijgen en af te staan. Een man heeft de plicht, de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid om voor het gezin te zorgen."

Houd jij met jouw opvattingen de achterstand van vrouwen niet in stand?

"Nee, dat is alleen zo als mensen geloven dat de islam de achterstand van de vrouw in stand houdt. De misstanden die bestaan, de beperkte bewegingsvrijheid die groepen moslima's hebben, dat wordt de islam aangerekend. Maar het zijn de gevolgen van een onjuist gebruik van de islam."

Welke blokkades ben jij op jouw emancipatieweg tegengekomen?

"Mensen die zich in het islamdebat mengen alsof hun leven ervan afhangt, terwijl ze geen enkel besef hebben van de belangrijkste waarden en normen binnen de islam."

Wat doe je mysterieus. Je maakt me erg nieuwsgierig: wie zijn 'zij' en wie zijn 'wij'?

"Ik heb het over politici, maar ook over programmamakers die ervoor kiezen om sprekers naar voren te halen die het beeld van de onderdrukte moslima willen bevestigen. Het boek van Dirk Verhofstadt, bijvoorbeeld, is slecht voor de beeldvorming over moslima's. Hij interviewt mensen slechts om zijn eigen stellingen te onderbouwen."

Jij draagt een hidjab. Kun je als moslima met hoofddoek geëmancipeerd genoeg zijn?

"Het dragen van een hoofddoek is geen beperking. De Nederlandse samenleving legt beperkingen op door ter discussie te stellen of het dragen van een hoofddoek wel past binnen deze maatschappij. Sterker nog, vorig jaar, bij de studiebeurs in Utrecht, ging ik samen met een vriendin langs de kramen van politie, land- en luchtmacht. Bij geen van allen mochten wij ons inschrijven toen we lieten blijken dat we niet bereid waren onze hoofddoeken af te doen. Dat was ook precies de reden dat we er langsgingen. En geen van hen kon onderbouwen waarom een hoofddoekdragende niet die functie zou kunnen bekleden. Als een Nederlandse mét hoofddoek zich voor haar land,

25-07-2006 in de reeks 'integratie in de wijk' bezochten sanae en nora gisteren het brediusbad. nota's over integratie zijn er genoeg, maar eigenlijk gebeurt integratie natuurlijk om ons heen, op straat, en ook aan het water tijdens deze on-nederlandse zomerdagen. het is belangrijk om nu en dan afstand te nemen van de visies van wetenschappers, politici en de meestal dodelijk saaie inhoud van beleidsnota's, en gewoon lekker om je heen te kijken.

als je op een vredige manier mensen met verschillende achtergronden bij elkaar wilt zien komen, dan is onze tip: bezoek het brediusbad in de spaarndammerbuurt. marokkanen, turken, antillianen, spanjaarden, nederlanders, surinamers, jong en oud, mooi en lelijk, wit en zwart, dit alles en nog veel meer. in het brediusbad gaat het prima samen, volgens de badmeester. "het gaat pas goed met de integratie, als je mensen met verschillende achtergronden en culturen met elkaar laat leven en spelen."

op de vraag of er problemen met marokkaanse jongens zijn, die de ontspannen sfeer in het zwembad verpesten, antwoordt de badmeester geruststellend: "vroeger was dat misschien wel zo, maar daar hebben wij geen last meer van." en de marokkaanse jongeren die in het zwembad rondliepen, vertelden dat er uiteraard wel eens jongeren bij zitten die kattenkwaad uithalen. "ja, soms klommen jongeren over het hek als ze niet meer binnen mochten komen. maar het gaat goed. we houden het rustig en we hebben het erg naar onze zin."

een echtpaar dat al jaren in amsterdam-noord woont, vindt het brediusbad 'heerlijk': "we komen met de auto speciaal naar dit zwembad omdat we het een leuk, rustig bad vinden. alle culturen samen, dat gaat goed hier".

een jong gezin maakt zich minder druk om de integratie binnen het brediusbad, maar vraagt zich af hoe het staat met de id-banen. "ja, ieder zijn probleem, hè? met de integratie gaat het volgens mij wel goed. zeg maar tegen wouter bos dat hij de id-banen moet behouden. dat is mijn probleem. want anders ga ik mijn baan verliezen en moet ik de ww in. en dat wil ik niet."

sanae akka en nora kasrioui

'Ik weiger emancipatie te laten definiëren door vrouwen als Verdonk en Hirsi Ali'

Nederland, wil inzetten, waarom zou dat dan niet kunnen? Zo worden moslims over het algemeen, en hoofddoekdragenden in het bijzonder, structureel gediscrimineerd op de arbeidsmarkt. Dat feit staat vast.”

Leg uit, leg uit, leg uit. Je had het net over ‘de samenleving’. Maar wie legt precies die beperkingen op?

“Ik weiger om emancipatie door vrouwen als Verdonk of Hirsi Ali te laten definiëren. Of me een definitie op te laten leggen door de publieke opinie. Het lijkt wel alsof Verdonk en Hirsi Ali zich aangetast voelen in hún waarden wanneer ik een hoofddoek draag. Alsof zij tegenover mij hun Nederlandse opvattingen moeten verdedigen, en dat ik me uiteindelijk maar moet aanpassen. Maar aanpassen aan wat, en aan wie? En waarom?

Geef zelf eens antwoord op je vraag?

“Het is een vraag die ik hun stel en die Verdonk en Hirsi Ali nooit kunnen beantwoorden zonder in de knoop te komen met vrijheid van meningsuiting, vrijheid van religie en vrijheid van het maken van eigen keuzes. Uiteindelijk heb ik me niet aan hen aan te passen, ik ben 100% Nederlandse, moslim en draag ook een hoofddoek.”

Ik schrik van het ‘wij / zij’ denken in je betoog. Houd je de kloof tussen allochtoon en autochtoon, tussen moslim en niet-moslim, zo niet in stand?

“Begrijp me niet verkeerd. Ik wil geen tweedeling veroorzaken of handhaven Maar het islamdebat is te eenzijdig. Ik vind juist dat we samen tot een oplossing moeten komen, anders zou ik me niet eens bezighouden met emancipatie. We zijn allemaal Nederlanders en moeten elkaar respecteren in de keuzes die we maken. Wat mij zo fel maakt is dat alles gekoppeld wordt aan de islam. Alsof de islam de misstanden onder moslims veroorzaakt. Dat klopt niet. Ik ben de eerste om me in te zetten tegen huiselijk geweld, uithuwelijking, vrouwenbesnijdenis en beperking van welke vrijheid dan ook.”

Heb jij iets moeten opgeven voor je hoofddoek?

“Ik studeerde dual af bij een handelonderneming in de bouwsector. Ik besloot een hoofddoek te dragen en zij schrokken daar wel van. Verscholen zich achter de branche, dat klanten het niet zouden accepteren. Onzin natuurlijk. De spanningen liepen hoog op en ik ben daar weggegaan; voor zulke mensen wil je niet eens werken. Direct erna heb ik gesolliciteerd en ben aangenomen voor een duale afstudeerfunctie bij een handelonderneming in de Life Sciences.”

Wanneer vind jij een moslima geëmancipeerd?

“Een moslima is geëmancipeerd als ze zich zelfstandig in de Nederlandse samenleving kan redden en haar eigen keuzes maakt. Dus als ze ervoor kiest om op haar 18e te trouwen en een huisvrouw te worden, dan is dat voor mij emancipatie. Keuze is het sleutelwoord.”

Ik heb de indruk dat je boos bent.

“Ja, dat ben ik ook. We zijn al jaren met het emancipatie- en moslimvraagstuk bezig, maar het lijkt niets uit te halen. Van de effecten van de Ayaan-methodiek heb ik nog steeds last. Ze heeft er een rommeltje van gemaakt, en dat maakt me boos. Ze heeft problemen onder de aandacht gebracht die zeker aandacht verdienen. Maar Ayaan deed dat niet zozeer omdat ze de moslima’s een warm hart toedraagt, ze stond vooral graag zélf in de schijnwerpers. Ze leverde geen echte inhoudelijke bijdrage. Zo is ze er niet in geslaagd om zinvolle oplossingen voor de door haar genoemde maatschappelijke, en niet islamitische, problemen aan te dragen.”

Welke moeite doe jij om verhalen in de juiste kaders te zien? Jij weet net als ik dat moslima’s er niet zomaar op los kunnen emanciperen. Maar zoals jij het beschrijft lijkt emancipatie van moslimvrouwen ‘koek en ei’.

“Ik ontken niet dat de emancipatie van moslimvrouwen moeilijk verloopt. Waar haal je het vandaan dat ik dat denk? Maar belangrijk is dat moslima’s met de Koran in de hand de wereld kunnen laten zien wat hun echte rechten zijn. De moslima wil zich emanciperen via de islam, niet ondanks de islam. En ik begrijp dat er weerstand vanuit de samenleving ontstaat. Dat hoort nu eenmaal bij een emancipatiebeweging.”

Oktober 2006.

site talk **blote blanke billen in het brediusbad *spetter, pieter, pater. plons.***

26-07-06 de poorten van het vermaarde brediusbad in stadsdeel westerpark openen zich om 7.00 uur. bij binnenkomst zien wij de eerste blote konten al richting het zwembad waggelen. tussen zeven en negen mogen bezoekers (18+) naakt hun baantjes trekken. hoewel naakt zwemmen mag, hoeft het niet. in zwembroek gestoken begeven wij ons met licht knikkende knieën richting de badrand.

een integratieparadijs, zo was onze indruk van het zwembad na het lezen van het artikel van nora en sanae. zwart, wit, dik, dun, mooi en lelijk: in het brediusbad zou iedereen in pais en vree naast elkaar leven, zwemmen en leuke dingen doen. sinterklaas is nog ver weg, maar door de hoopvolle berichten klopten onze harten vol verwachting.

toch was er vanochtend van een dolle integratiesfeer bar weinig te merken. om kort te gaan: we hebben geen marokkaanse piemel gezien. niet één.

de (naakte) bezoekers waren hoofdzakelijk 40+ en blank. niet zwart, geel, jong of hip. het integratieproces in het brediusbad is dus nog niet zover dat marokkanen, turken, antilianen, surinamers en nederlanders van nederlandse afkomst vrolijk in hun blote dokus met elkaar dansjes doen en tikkertje spelen.

dat is stap twee in het integratieproces, daar moeten we nog even geduld voor hebben. we wachten af. tot die tijd blijven wij het brediusbad, de proeftuin van integrerend westerpark, op de voet volgen.

plons.

hayte de jong en jurjen fedde wiersma

De mythe van de vijfde colonne

Sanae Akka en Mustafa Andas Het blijft verbazingwekkend: een doodgewone Nederlandse jongen met een plat Haags of Amsterdams accent, die in het weekend te vinden is in de meest hippe tenten waar hij zich vol overgave stort op alcohol, drugs en seks, grijpt de eerste de beste mogelijkheid aan om duidelijk te maken dat het Westen de verpersoonlijking is van het kwaad, en bovendien niet islamitisch genoeg. Het leven van deze jongen zou van de gemiddelde imam het predikaat niet-islamitisch krijgen. Waarom houdt zo'n jongeman er toch zulke ideeën op na? Waar komt de argwaan en de woede vandaan, die leeft onder moslimjongeren?

Het gevoel door de samenleving miskend te worden lijkt de belangrijkste voedingsbodem voor een focus op religie, en het afwijzen van de westerse samenleving. Jongeren voelen zich niet (voldoende) thuis in Nederland en identificeren zich met de islam, omdat de islam oplossingen aandraagt voor hun dagelijkse, wereldlijke problemen. In de islam vinden ze juist dat, wat de samenleving hun niet kan bieden: onvoorwaardelijke acceptatie.

Een gevoel van miskening wordt breder gedragen dan alleen door de jonge 'breezer allochtonen'. Ook veel hoogopgeleide jonge moslims voelen zich miskend. En zij ervaren dat gevoel nog intensiever: ze zien zichzelf als het levende bewijs van het onvermogen van de gemiddelde Nederlander om hen te accepteren. Ze spreken de taal, vaak nog beter dan de gemiddelde randstedeling, zijn hoogopgeleid en ook maatschappelijk actief. Desondanks voelen zij zich niet voor vol aangezien.

Publiek debat

In Nederland wordt het debat over de islam op een kritische toon gevoerd. De islam wordt vaak beschreven als een starre, afgebakende en achterlijke religie en/of cultuur. En wanneer een onderwerp in het publieke debat de islam of de moslims raakt, wordt in het algemeen krampachtig gereageerd. Toen voormalig minister van Justitie Piet Hein Donner over de sharia begon, viel iedereen over hem heen. Men kon niet inzien dat wat moslims onder sharia verstaan dikwijls iets heel anders is, dan hetgeen niet-moslims bij dat begrip voor ogen staat. Men kon niet inzien dat de kans groter is dat je twee keer achter elkaar door de bliksem getroffen wordt, dan dat je de dag meemaakt dat in Nederland de sharia wordt ingevoerd. Waar bleef het zo vaak geroemde relativiseringsvermogen van de nuchtere Nederlander?

Ook zijn er de verlichtingsfundamentalisten die beweren dat 'de ware islam' onvereenigbaar is met de democratische rechtsstaat. Vaak wordt vergeten dat deze 'ware' islam voor bijna elk individu anders is. En vaak wordt vergeten dat veel jonge moslims die wél met succes aan de Nederlandse maatschappij deelnemen, hun inspiratie ook uit de 'ware' islam halen.

De toon en inhoud van het publieke debat, versterkt door internationale gebeurtenissen en berichtgeving, hebben ertoe geleid dat er niet zonder argwaan gekeken wordt naar de vertegenwoordigers van de islam in Nederland. Al zijn ze net zo Nederlands als hun niet-islamitische landgenoten, de bereidheid is klein om moslims, en daarmee de islam, een plek te geven in de Nederlandse samenleving. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar wanneer moslims, op geheel democratische wijze, op politiek niveau participeren. Wanneer een groep moslims roept te overwegen een eigen politieke partij op te richten, staan de eerst doemdenkers al klaar om de islamisering van Nederland als voldongen feit te presenteren.

En wanneer moslims actief willen worden binnen gevestigde politieke partijen, lijkt men in eerste instantie de gast(arbeid)vrijheid zelve te zijn. Ahmed en Fatima zijn tenslotte goed in het aantrekken van allochtone stemmers. Maar bij de eerste de beste uitspraak die de gemiddelde krant-van-wakker-Nederland lezer zou kunnen afschrikken, worden Ahmed en Fatima teruggefloten of simpelweg van de lijst verwijderd. Hoe denkt men zo op politiek niveau stem te geven aan moslims in Nederland, en ruimte te maken voor de vaagstukken die hen bezighouden?

Rebellie

Het beeld van de islam als een vijfde, agressieve en onderdrukkende, colonne, en het feit dat moslims geen volwaardige plaats in de samenleving krijgen waardoor ze niet zichtbaar zijn, bemoeilijken de acceptatie en integratie. De angst voor de islam bij autochtone Nederlanders neemt toe, waardoor er nog minder ontmoetingen plaatsvinden tussen moslims en niet-moslims. De angst voor moslims zorgt ervoor dat een sollicitant met een islamitische achternaam iets minder aantrekkelijk is en dat stageplaatsen voor moslimjongeren moeilijker te krijgen zijn. Vrouwen met een hoofddoek moeten elke keer weer uitleggen dat een hoofddoek ook een vrije keus kan zijn. En zo gebeurt het dat 'breezer allochtonen', die het in het land waar hun ouders zijn geboren nog geen drie maanden zouden volhouden, roepen dat het Westen de verpersoonlijking is van het kwaad, en niet islamitisch genoeg.

site talk geen waarden maar normen

02-08-06 arabist ruud peters kwam vorige week woensdag met ons brunchen. eigenlijk ontbijten, maar daarvoor was hij te laat. let op: dat lag aan ons, en niet aan hem. wat wil je met het in potlood geschreven *wbs werkplaats* onleesbaar vervaagd onder de witte gamma-bel, en nóg een deur die hoort bij wormerveerstraat 15? maar achter die deur een moskee, en geen werkplaats.

van ruud peters wilden we meer weten over radicalisering, en toch ook wel over inburgering. hij staaft zijn verhaal met een aantal mooie anekdotes. "veel fouten in de vertaling van islamitische teksten? valt mee. mohammed b. bijvoorbeeld vertaalde zelf engelse teksten naar het nederlands. die heb ik destijds allemaal doorgenomen. en daar zaten maar af en toe foutjes in. zoals de uitdrukking '... is the wet-nurse of ...'. 'wet-nurse' betekent 'vroedvrouw'. mohammed b. vertaalde het als 'natte verpleegster'."

gedurende de voor de gelegenheid opgerakelde deense spotprent-discussie zei ruud peters te kunnen pleiten voor een afschaffing van spotprenten. de werkplaats viel bijna gezamenlijk van de stoel. het recht op belediging zint peters voor geen meter. zo'n recht heeft toch niets te maken met praktische menselijke omgangsvormen? daarop kon dan wel weer instemmend geknikt worden.

ook leerde peters ons het 'geen waarden, maar normen'-principe. nieuwkomers moeten weten hoe zich te gedragen in de publieke sfeer, of in ieder geval; ze moeten weten wat de gevolgen zijn van bepaald gedrag. die publieke normen zijn aan te leren. in tegenstelling tot waarden, die veel persoonlijker zijn. eigen waarden vs. publieke normen. een mooi onderscheid. iets om te onthouden voor de inburgeringscursus.

ook de politieke islam kan anders benaderd worden. om de tafel met hezbollah of hamas werkt waarschijnlijk een stuk beter dan het huidige weer- en negeerbeleid. en radicalisering? volgens peters moeten we niet te huiverig zijn. "het is een kleine groep die radicaliseert, maar het is een ronduit marginale groep die daadwerkelijk geweld gebruikt." en daar gaat het uiteindelijk om. een radicaliserende moslim is slecht te herkennen, bovendien: mochten er herkenbare aanwijzingen zijn, dan nog is niet te zeggen of en hoe die radicalisatie tot uiting zal komen. de focus op radicalisering is misplaatst, zorgt slechts voor meer halve waarheden en negatieve aandacht. en er is al zoveel onwetendheid.

daarom wil ruud peters pleiten voor godsdienstonderwijs. verplicht. zodat elke jongere op jonge leeftijd leert dat godsdienst iets is waarover gepraat en zelfs gediscussieerd kan worden. en wat de regels daarvoor zijn. en dat kennis onontbeerlijk is.

op de valreep nog een tip van peters. voor de marokkaanse gemeenschap. bouw een strakke organisatie, verenig jezelf! zodat je op radio, tv, en in de kranten georganiseerd en gegrond van je kan laten horen. met woordvoerders en deskundigen die ook echt woordvoerder en deskundig zijn. nu wordt het vaak ongenueanceerde beeld van marokkanen in de media slecht, of op z'n minst versnipperd, gepareerd. en dat is zonde.

carine lacor

Meer dan ooit distantiëren moslimjongeren zich van de Nederlandse samenleving en hanteren ze allerlei vormen van rebellie om hun noodkreten gehoord te krijgen. Ongenuanceerde berichtgeving en angst voor de islam dragen, zoals gezegd, bij aan de impasse. Maar dit betekent niet dat die rebellie alleen maar uitgelokt is. Want moslimjongeren lijken zich soms wel erg gemakkelijk te distantiëren. Ze grijpen te snel terug op hun positie als minderheid, of beweren te makkelijk dat volwaardige acceptatie onrealistisch is. Hoe gefrustreerd sommigen ook mogen zijn, de provocerende houding van een aantal moslimjongeren zal geen vruchtbare grond voor sociale cohesie bieden.

Nog erger is het gemak waarmee sommigen zich een slachtofferrol laten aanpraten. Niets is erger geweest voor allochtoon Nederland dan de jarenlang gevoerde troetelpolitiek, die de gemiddelde allochtoon in de jaren tachtig en negentig monddood heeft gemaakt. De huidige jongeren zouden beter dan wie ook moeten weten, dat ze hun situatie niet verbeteren door tegemoet te komen aan het beeld dat door links of rechts Nederland van hen geschetst wordt.

Weg met de kramp

De wederzijdse argwaan, zoals die in Nederland tussen moslims en niet-moslims bestaat, biedt geen kansen op een stabiele samenleving. Er is sprake van een self-fulfilling prophecy: miskende moslimjongeren uiten hun ongenoegen in provocerend of afwijkend gedrag, dat leidt tot wantrouwen onder niet-moslims, en dat op zijn beurt, wanneer het geuit wordt in de media en op straat, heeft een nog groter gevoel van miskening onder die jongeren tot gevolg. Zo is de cirkel rond.

Belangrijk is om te bedenken hoe het beter kan, of moet, in de toekomst. Het is niet genoeg te zeggen dat de islam een onderdeel vormt van de Nederlandse samenleving, moslims moeten daadwerkelijk een deel van Nederland kunnen zijn.

Daarom moet Nederland kleur bekennen. De keus is simpel. Of we gaan het islamdebat op een oprechte en dus genuanceerde manier voeren en erkennen dat een deel van de samenleving de islam als godsdienst aanhangt. Of we blijven krampachtig reageren op alles wat maar in de buurt komt van 'het islamitische'.

In het eerste geval proberen we de samenleving zo vorm te geven dat sprake zal zijn van vrijheid voor zowel moslims als niet-moslims, waarbij het niet uitmaakt of je nu praktiserend moslim bent of ongelovige. In het tweede geval staat ons nog heel wat te wachten; niet iedereen kan even goed omgaan met afwijzing.

07-08-2006 het is dinsdagmiddag. we dalen af in de kelders van een oud gasthuis, op zoek naar rinus penninx, voormalig directeur van het imes (instituut voor migratie en etnische studies), en expert op het gebied van inburgering en integratie.

gezien de beperkte tijd die we tot onze beschikking hebben, vallen we maar meteen met de deur in huis: was een nieuwe inburgeringswet eigenlijk wel nodig? een mini-college over de geschiedenis van het inburgeringsexamen volgt. in 1991 of 1992 is tilburg als eerste gemeente in nederland begonnen met het opzetten van een inburgeringstraject. het idee hierachter was goed: je reikt mensen een toolkit aan, zodat ze minder afhankelijk zijn van instanties, en helpt ze hiermee te integreren in de nieuwe samenleving. in 1998 werd het inburgeringsprogramma op nationaal niveau ingevoerd, maar dit heeft zich eigenlijk nooit kunnen bewijzen. "men is veel te ongeduldig. in 1999 werd de eerste evaluatie al gehouden, en die stelde dat het programma niet werkte. nu, nog geen 6 jaar na de grootscheepse reorganisatie en investeringen in de roc's, wordt de hele zaak weer teruggedraaid. dat is pure kapitaalvernietiging!"

penninx heeft wel een verklaring voor deze ontwikkelingen: het beleid laat zich veel te veel beïnvloeden door het politieke klimaat. door de toenemende kritiek op de multiculturele samenleving moest er iets gebeuren. het is populistische besluitvorming, niet gebaseerd op de realiteit. men lijkt te geloven dat een nieuwe inburgeringswet een miraculeus middel zal zijn tegen alle integratiekwalen. met de nieuwe inburgeringswet worden migranten verplicht in te burgeren, maar ze dienen hiervoor zelf te betalen. en niet zo'n beetje ook: een snelle rekensom leert ons dat je voor een visum (830,- voor verblijf bij een familielid, 433,- om te werken in loondienst of als zelfstandige), een basisexamen inburgering (350,-), het gewone examen inburgering (6000,- waarbij je, als je slaagt, een deel terugkrijgt) en de verlenging van de verblijfsvergunning (188,-), in totaal een kleine 8000,- kwijt bent.

"aan de ene kant zegt de overheid inburgering ontzettend belangrijk te vinden. aan de andere kant wil ze er niet in investeren. de kosten voor de inburgering worden volledig afgewenteld op de migrant. dit is gewoon een vermarkting van de toegang tot nederland: alleen diegene met genoeg financiële middelen kan zich nog in nederland vestigen. de instroom wordt dus beperkt op financiële gronden. zeg dat dan, maar beweer niet dat je de inburgering wilt verbeteren."

een ander gevolg van de nieuwe wet is, volgens penninx, dat de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen alleen maar verder onder druk komen te staan. een groot deel van de migrantengemeenschap zal zich verder afkeren van de samenleving. hiermee verliest de overheid een belangrijke coalitiepartner in, bijvoorbeeld, het bijsturen van jongeren die vatbaar zijn voor radicalisering. een gemiste kans dus.

het advies van penninx: zorg dat het inburgerings-traject een toolkit blijft, laat de hele normen en waarden-discussie erbuiten en neem een voorbeeld aan een land als canada. canada heeft een strikt toelatingsbeleid, maar van begin af aan is duidelijk dat wie binnen wordt gehaald, ook mag blijven en erbij hoort. het traject focust op taalverwerving en enkele universele waarden, zoals mensenrechten. bovendien zijn er een aantal ceremoniële momenten ingebouwd die nieuwkomers het gevoel geven er echt bij te horen. dat is pas een goede start.

rachel moolenaar

Jurjen Fedde Wiersma Paulus Lips (31) is huisarts en in opleiding tot medisch ethicus in Amsterdam. Hij zweeft tussen GroenLinks en PvdA. Paulus ligt niet wakker van de gewraakte no-claim, maar des te meer van de zogeheten QALY, buitensporige invloed van verzekeraars en een zich terugtrekkende overheid. Over 'gekke dingen' waaraan in verkiezingstijd niemand zijn vingers brandt.

Paulus Lips

“Er gebeuren gekke dingen in gezondheidszorgland. Verzekeringsmaatschappijen die huisartsenpraktijken proberen op te kopen. Een aantrekkelijk aanbod doet de huisarts zwichten en de verzekeraar krijgt grote invloed op het medisch handelen. Zo kan de verzekeringsmaatschappij bijvoorbeeld bepalen welke medicijnen voorgeschreven worden. Of de farmaceutische industrie die hoogleraren en onderzoekers betaald, waardoor invloed op wetenschappelijk onderzoek of richtlijnen wordt uitgeoefend. Zulke ontwikkelingen moeten natuurlijk heel kritisch bekeken worden, omdat de overheid zich in dit soort kwesties steeds meer langs de zijlijn opstelt en de onafhankelijkheid van de geneeskunde ten dele verloren dreigt te gaan.”

“De zorg is altijd een heet hangijzer in verkiezingstijd, waar weinigen hun vingers aan willen branden. Zo is er in het verkiezingskrantje van de VVD geen woord over terug te vinden. En in alle andere verkiezingsplannen slechts summier. Ja, je hoort veel over de no-claim of eigen bijdrage. Bijna een jaar na invoering van de nieuwe zorgwet is één ding duidelijk: de zieken zijn ontegenzeggelijk de dupe van de no-claim. Op papier verzonnen om de medische kosten terug te dringen, maar in de praktijk werkt het niet. Het zijn de chronisch zieken, sociaal-economisch toch al vaak de zwakkeren, die als eerste hun no-claim kwijt zijn. Het solidariteitsprincipe vervaagt, terwijl ziektekostenverzekeringen daar traditioneel op geschoold zijn. En wat heeft het nou eigenlijk opgeleverd? De meest recente onderzoeken laten zien dat de collectieve uitgaven voor de ziektekosten door de nieuwe maatregelen wel gedaald zijn, maar de individuele uitgaven blijken evenredig gestegen. Met andere woorden: iedereen betaalt nu uit eigen zak wat de overheid bespaart.”

“Toch lig ik niet wakker van de no-claim. Voor mij is dat een duidelijke zaak: die zal verdwijnen. Waarvan wel? De QALY (zie kader). Een precieze discussie met de kwaliteit van leven aan de ene, en de kosten aan de andere kant. De Raad voor de Volksgezondheid heeft een paar maanden geleden een rapport uitgebracht waarin staat dat een kwaliteitsjaar leven 80.000 euro mag kosten. Een bedrag dat vrij arbitrair gekozen is, zo zeggen ze zelf. Het is dus niet een nieuwe richtlijn, maar een verslag dat bedoeld is om een discussie op gang te brengen.”

“Geld is een schaars goed, ook binnen de gezondheidszorg. Het wordt tijd dat we ons realiseren dat dit ook gevolgen heeft voor de keuzen die we moeten maken tussen wat wel en niet mogelijk is. Gaat een hoogbejaarde na een herseninfarct naar de Intensive Care, terwijl dit duizenden euro's per dag kost en de kans dat iemand er redelijk uitkomt minimaal is? Of moeten enorm dure behandelingen voor kanker vergoed worden als hierdoor het leven gemiddeld een paar maanden verlengd wordt, maar patiënten er wel erg ziek van worden? Een instrument om hierover een uitspraak te doen is de QALY.”

“De medische kosten zijn de laatste tien jaar zo buitensporig gestegen in Nederland, dat wil je de komende jaren niet nog eens. Er moet iets gebeuren. In dat rapport van de Raad voor de Volksgezondheid worden de kosten van een QALY in de gezondheidszorg vergeleken met de QALY bij een APK-keuring van een auto. Een goede vergelijking, want zo zet je hopelijk de 'gewone man op straat' aan het denken.”

“Een partij als de SP stelt dat gezondheid een principieel goed is waarop nooit bezuinigd mag worden. Mooi gezegd, maar totaal onrealistisch. Als vanzelfsprekend moet je kritisch naar de kosten kijken, en naar de verhouding tussen levensjaren, gezondheidsjaren en levensgeluk. Ik weet dat dit een abstracte discussie op hoog niveau is, maar rondom de QALY zal die de komende jaren gevoerd moeten worden. Maar, zoals gezegd, in verkiezingstijd brandt niemand zijn vingers eraan.”

Oktober 2006.

Verdelen op basis van kosten en baten

Behoeften zijn een slechte maatstaf voor de verdeling van medische zorg. Een beter criterium is het maken van een kosten/baten analyse. De QALY, de Quality Adjusted Life Years, is een maat waarin de kosten van de medische behandeling in verband worden gebracht met het aantal levensjaren, vermenigvuldigd met een correctiefactor voor de kwaliteit van die levensjaren. Elk jaar in volle gezondheid krijgt een waarde van 1 en de dood een waarde van 0. Is iemand niet helemaal gezond, dan ligt de waarde ergens tussen 0 en 1 in. Als een behandeling een verbetering van de kwaliteit van leven met zich meebrengt, is dit op deze wijze te kwantificeren. Maar dit werpt een nieuw probleem op: hoe bepaal je de kwaliteit van iemands leven? Daarnaast worden ouderen en chronisch zieken door de QALY benadeeld: gewonnen levensjaren tellen niet echt meer voor de eerste categorie, en de tweede wil zijn lijden verlicht zien. (Bron: www.wikipedia.nl)

07-08-06 vol trots schuift eric helder ons de full-colour folders van de nieuwe scholingsboulevard in enschede toe. "kijk, zo moet het er ongeveer uit gaan zien." dhr. helder is wethouder onderwijs in enschede en mede-initiatiefnemer van de scholingsboulevard, een onderwijsexperiment van het stedelijk lyceum, het bonhoeffer college, en het roc om samen de schooluitval terug te dringen. dit is hard nodig, want zo laat grea maat, werkzaam bij de dienst maatschappelijke ontwikkeling (dmo) en projectsecretaris van de scholingsboulevard ons weten, zo'n 12 % van de enschedese jeugd heeft geen erkende kwalificatie voor de arbeidsmarkt.

"de meeste leerlingen vallen uit wanneer zij van het vmbo overstappen naar het mbo. dus daar moest wat aan gebeuren. wat we gaan doen binnen de scholingsboulevard, is dat we op drie locaties een brede instroom krijgen van vmbo tot en met gymnasiumleerlingen. na de basisvorming gaat de groep vmbo-ers naar een andere locatie, waar ook de eerste twee jaar van het mbo zullen worden ondergebracht. de overstap van 4 vmbo naar 1 mbo wordt zodoende een stuk makkelijker gemaakt."

dit klinkt eenvoudig, maar dat was het niet. geldstromen blijken hier niet op ingericht en ook juridisch gezien zitten er haken en ogen aan: het is bijvoorbeeld niet toegestaan dat docenten van de ene school lesgeven aan leerlingen van een andere school, of dat mbo-opleidingen of delen daarvan buiten een roc-setting functioneren. er moest dus een speciale experimenteerstatus worden aangevraagd. deze is inmiddels binnen en met de bouw van het nieuwe gebouw is al begonnen.

niet alleen op het gebied van schooluitval, maar ook wat betreft het curriculum heeft de scholingsboulevard vernieuwende plannen. "wij zien dat veel leerlingen een aantal maatschappelijke vaardigheden missen. hier hebben wij iets op gevonden: een benadering waarbij kennis, kunde en karakter centraal staan. de 3 k's dus."

kennis wordt verworven binnen het vmbo-vakkenpakket, de kunde in de beroepspraktijk en de karaktervorming door middel van een vierpunten plan. dit plan bestaat uit een maatschappelijke stage, verplicht sporten, een survival kamp en het neerzetten van een persoonlijke prestatie (iets maken of organiseren, een angst overwinnen, etc). wat betreft grea maat zouden veel meer scholen maatschappelijke vorming in hun curriculum moeten opnemen. maar daar zijn wederom politieke keuzes voor nodig.

rachel moolenaar en sanae akka

Ad van der Stok In de loop der jaren heeft Nederland een uitgebreid politiek systeem ten behoeve van de ordening van stad en landschap in het leven geroepen. Het compenseren van woonlasten, het garanderen van een veilige, milieuvriendelijke woning en de voordelen van het op grotere schaal ordenen van die drukbevolkte ruimte, legitimeerden uitgebreide politieke invloed.

Daarnaast zouden twee andere doelstellingen expliciet onderdeel moeten zijn van dat politieke systeem: 1) Het in stand houden van een soepele doorstroming, en 2) Het voorkomen van stijgende woonlasten. Die doorstroming is op dit moment verre van soepel en de gemiddelde woonlasten stijgen al jarenlang. Het huidige systeem is dan ook aan hervorming toe, waarbij deze twee doelstellingen als leidraad moeten gelden.

Het huidige systeem

De Nederlandse overheid voelt zich verantwoordelijk voor de woonlasten van mensen en hanteert daarom allerlei regelingen om die lasten te compenseren. De twee belangrijkste zijn de huurtoeslag en de hypotheekrenteaftrek. Ook wil de overheid dat mensen in Nederland wonen in een veilig, gezond en liefst ook milieuvriendelijk gebouwde huis. Daarom moet elk nieuw bouwwerk voldoen aan de regels, zoals ze beschreven staan in het bouwbesluit. Die regels worden elke paar jaar verscherpt. Bijvoorbeeld omdat de techniek dingen mogelijk heeft gemaakt die vervolgens tot standaard verheven worden (denk aan glas dat minder warmte doorlaat, hetgeen leidt tot een striktere norm voor energieverlies), of omdat er in Volendam een brand is geweest waardoor voor heel Nederland de brandweereisen worden aangepast.

Het belangrijkste onderdeel van het huidige politieke systeem is de planningsmachine. Wat betreft de ordening van stad en landschap hebben de minister van VROM, de provincie en de gemeente de touwtjes in handen. Zij bepalen waar er wordt gewoond, gerecreëerd en waar bedrijventerreinen verrijzen. Via ruimtelijke ordeningsnota's, streek- of structuurplannen en uiteindelijk de gemeentelijke bestemmingsplannen leggen zij dat allemaal vast. Deze plannen worden beïnvloed door milieuregelingen en beperkingen uit naam van schoonheid, zoals vastgelegd in de Welstandsnota's.

Twee impliciete doelstellingen

Doorstroming – Samen hebben het ministerie van VROM, de provincies en de gemeenten ook veel invloed op het soort gebouwen dat wordt neergezet: ééngezinswoningen of verpleegtehuizen, studio's of appartementen. Daardoor strekt hun invloed zelfs tot het type bewoners: gezinnen, ouderen of studenten. Impliciete vooronderstelling van deze planningsmachine is dat het gecreëerde aanbod aansluit bij de vraag van de bevolking. Een bevolking die door persoonlijke en demografische ontwikkelingen continu een beetje verandert.

Jongeren groeien op, gaan zelfstandig wonen, veranderen van woonplaats, krijgen een gezin of blijven single, worden ouder en tot slot te oud om nog zelfstandig te wonen. Bovendien verandert, door verschillende factoren die samenhangen met tijd en trends, de algemene behoefte van de samenleving. Zo zijn er nu kleinere gezinnen en meer singles, verlangt men veel meer ruimte per persoon dan een eeuw geleden, is er sprake van een vergrijzende bevolking die rollatorvriendelijk wil wonen, etc. Dit soort ontwikkelingen vraagt om een woningaanbod dat anticipeert op de trends en verwachtingen die een samenleving kent. Er zijn geen doorstroomproblemen zolang het aanbod met de vraag mee verandert.

Maar van soepele doorstroming is op dit moment geen sprake. Starters vinden moeilijk een woning, en veel huurders kunnen niet doorstromen naar een koopwoning omdat die de afgelopen decennia zoveel duurder zijn geworden. De productie van nieuwbouwwoningen blijft al jaren achter bij de ambities en het aantal mensen dat op eigen initiatief een huis bouwt, daalt. Dit in tegenstelling tot de doelstelling uit 1999 van toenmalig staatssecretaris Remkes om bouwen op eigen initiatief te laten oplopen tot een derde van de nieuwbouw in 2005.

Veel mensen willen wel een woning die beter op maat gesneden is, maar kunnen die niet vinden. En dat resulteert in mensen die, bij gebrek aan huur – of koopaanbod in hun prijs categorie, blijven wonen in een sociale huurwoning: de welbekende *scheefwoners*. Ze kunnen hun woning te makkelijk betalen, en zouden (daarom) eigenlijk plaats moeten maken voor andere huurders.

Voorkomen van woonlastenstijging – Naast doorstroming is er nog een andere impliciete doelstelling die uit het overheidsbeleid kan worden afgeleid: het in de hand houden van woonuitgaven. Dat blijkt uit de financiële compensatie die burgers wordt geboden. De overheid wil niet dat mensen teveel uitgeven aan een woning. Maar het is natuurlijk ook niet de bedoeling dat de compensatiekosten te hoog oplopen. Want indirect betaalt de burger die

08-08-06 de eerste woensdag van augustus was voor de werkplaats wat voor sporters de rust is: halfweg zijn. three months down, three to go. hoogste tijd om in de krochten van de spaarndammerbuurt af te dalen, moet partijvoorzitter michiel van hulten (pvda) gedacht hebben.

bij hoge uitzondering is gebroken met de traditie om gasten voor ontbijt of lunch uit te nodigen. met de vijf in de klok worden flessen wijn ontkurkt, en concrete voorstellen van de werkplaats gepitcht. doel van michiels bezoek is namelijk in eerste instantie dat hij naar ons luistert. je zou dat kunnen typeren als 'straight to the horse's mouth'. en niet from, zoals de uitdrukking luidt.

"nadeel van mijn functie is dat je nergens een mening over mag hebben. tegelijkertijd is dat hét voordeel," grapt michiel. dat betekent gelukkig niet dat hij de werkplaats slechts een luisterend oor biedt. sterker nog, ons plan voor een sociale beurs klinkt hem als muziek in de oren. niet in de laatste plaats omdat michiel daar zelf ervaring mee heeft: in zijn britse middelbare schooltijd sleet hij vier uur per week als kustwacht. verplicht nog wel, maar dat is voor de werkplaats bij een nederlandse variant nog een stap te ver. vandaar de weloverwogen keuze voor de term beurs, om alom bespoude benamingen als sociale en/of maatschappelijke dienstplicht te vermijden. kern van het idee is het nobele streven jongeren weer warm te laten lopen voor vrijwilligerswerk. en niet te vergeten het versterken van de zogeheten sociale cohesie – hoe ongrijpbaar dat ook mag zijn.

de werkplaats werkte voor de sociale beurs drie scenario's uit, deed het rekenwerk en verzon een hippe naam (zolang het domein nog niet geclaimd is, doen we daar nog eventjes geheimzinnig over). het gaat wellicht wat ver om van michiel's stokpaardje te spreken, maar het is duidelijk dat de werkplaats bij van hulten voor eigen parochie preekt.

ook ons alternatief inburgeringsplan wordt op tafel gelegd. eerlijkheid gebiedt te zeggen dat die discussie snel ontaardt in gebroederlijk gal spuwen op verdonk en haar beleid. niet zo vreemd: er zijn weinig zaken waarover het werkplaats-elftal zo gelijkgestemd is.

jurjen fedde wiersma

ook. Stijgende uitgaven aan huur en hypotheek zijn daarom niet wenselijk, evenmin als het stijgen van de compensatiemiddelen: de huursubsidie en de hypotheekrenteaftrek.

In de afgelopen decennia zijn de woonuitgaven aanzienlijk gestegen. Dat wil zeggen, ze zijn harder gestegen dan de inflatie en ook harder dan de jaarinkomens. In 2002 ging er van elke 100 euro inkomsten 5 euro meer naar woonuitgaven, dan in 1990. Huur- en koopwoningen ontlopen elkaar hierin nauwelijks. Deze stijging is niet in het algemeen belang en al helemaal niet in het belang van mensen met een laag inkomen. Meer woonlasten betekent voor hen minder brood op de plank.

Naast het feit dat mensen zélf meer betalen, betaalt de overheid ook nog eens meer aan compensatiekosten. Het gaat dan vooral om de hypotheekrenteaftrek, die steeg van 8,3 naar 11,7 miljard euro tussen 2001 en 2005. De huursubsidiekosten zijn nagenoeg gelijk gebleven.

Hoe het huidige politieke systeem die doelstellingen frustreert

De overheid is niet direct schuldig aan het gebrek aan doorstroming noch aan de prijsstijgingen. Maar gezien de veelomvattendheid van de overheidsbemoeienissen is niet vol te houden dat de overheid er niets mee te maken heeft. Een paar voorbeelden.

De hypotheekrenteaftrek verlaagt de inkomstenbelasting voor mensen, waardoor ze meer geld overhouden.

Huurliberalisering volgens Dekker

Voormalig minister Dekker onderschreef één van de bovenstaande doelstellingen wel, de andere niet. Ze erkende de verstopte woonmarkt als een probleem, dat moest worden opgelost door meer te bouwen. Dat er niet genoeg gebouwd werd lag volgens haar aan de lage rendementen op woningbouw. Daarom wilde ze af van de vastgestelde huurstijging. De huren zouden losgelaten moeten worden en daardoor meer stijgen dan nu mogelijk is. Met die stijgende huurprijzen zouden de inkomsten voor de eigenaren stijgen en daarmee de financiële prikkels voor corporaties en ontwikkelaars om meer huizen te bouwen. Financiële prikkels zouden resulteren in een groter aanbod en daarmee een betere doorstroming. Winsemius, de opvolger van Dekker, heeft haar voorstel door de Tweede Kamer weten te krijgen. Het voorstel deugt echter niet en wel om twee redenen. Allereerst vooronderstelt het een gebrek aan wil om te bouwen, waardoor de bouwambities niet gehaald worden. Verschillende betrokken partijen hebben echter aangegeven dat ze wel willen, maar niet kunnen bouwen. De procedures, de regelingen en de voortdurende betrokkenheid van teveel partijen frustreert een snellere gang van zaken. Er is nog een belangrijker, tweede reden waarom het voorstel niet deugt. Voor een kwart van alle huurwoningen zal over enkele jaren geen maximum huurprijs meer gelden. Tot die tijd mogen de huren van die woningen met vier procent meer stijgen dan de andere huren. Daar er geen enkele reden is om te veronderstellen dat de druk op de woningmarkt afneemt, zullen die huren stijgen. Dat zijn de eerder beschreven financiële prikkels. En daarmee beoogt de liberalisering van de huren de ene doelstelling te realiseren, door de andere (die van de betaalbaarheid) naast zich neer te leggen. Terwijl de prijsstijgingen juist deel zijn van het probleem.

De aftrek zorgt er dus voor dat meer mensen een huis kunnen kopen en dat zij een duurder huis kunnen betalen dan waar ze zonder deze regeling toe in staat zouden zijn. De hypotheekrenteaftrek heeft zo bijgedragen aan de gigantische stijging van de huizenprijzen in de afgelopen jaren. Deze prijsstijgingen hebben het op hun beurt voor een grote groep mensen moeilijker gemaakt om een huis te kopen. Die groep mensen huurt nu, maar kunnen door de prijsstijgingen niet de overstap maken naar een koophuis. Voor starters geldt hetzelfde. De goedkoopste koophuizen zijn te duur geworden en de markt lost dit vooralsnog niet op. Voornamelijk omdat er op dure huizen nu eenmaal meer te verdienen valt.

Dan de regelgeving. Elke paar jaar is er weer een nieuw bouwbesluit, met daarin verder aangescherpte regels. Eén van die regels is de EPC norm, een norm voor energie-uitstoot. Hoe lager de norm voor een woning ligt, hoe minder energie er gebruikt hoeft te worden om het verwarmd te houden. Die norm verandert elke paar jaar. Onlangs is 'ie van 1,0 naar 0,8 gegaan. Dat betekent dat huizen steeds beter geïsoleerd moeten worden en dat lijkt lovenswaardig. Het resulteert in bijvoorbeeld dikkere isolatielagen en kleinere ramen met dikker glas.

Er zijn echter verschillende bijeffecten van zo'n verandering. De belangrijkste is dat het halen van een dergelijke norm een grotere investering vraagt van de bouwer. En voor die kosten moeten de toekomstige bewoners van een huis opdraaien. Zo resulteert striktere regelgeving in steeds duurdere nieuwbouw. De kosten van de 'vooruitgang' die met strengere regelgeving beoogd wordt, worden dus niet afgewenteld op de hele samenleving, maar op de bewoners van de nieuwbouw.

09-08-06 de vakbonden zijn een ingekakte bende witte 55-plussers, die al lang geen oog meer hebben voor wat werknemers in nederland behoeven. iemand moet die in zichzelf gekeerde vakbonden laten zien dat de wereld veranderd is, en dat oude overlegvormen niet meer voldoen. wat pim fortuijn deed voor de politiek, wil mei li vos doen voor het poldermodel. vandaag kwam ze bij ons lunchen.

mei li ziet voor de vakbond ook in de eenentwintigste eeuw een belangrijke rol weggelegd. het probleem is dat de werknemers, voor wie die vakbond zo belangrijk is, dat zelf niet zien. ze vinden de vakbond ouderwets, het lidmaatschap te duur of het lijkt ze simpelweg niet interessant. de bonden zijn vergrijsd en lopen leeg. tegelijkertijd laten ze zich in onderhandelingen nog steeds alleen maar leiden door de mening van leden. er ontstaat dus een groeiende groep (meestal jongere) werknemers wiens belangen op geen enkele onderhandelingstafel terecht komen.

mei li richtte daarom zelf een vakbond op (alternatief voor vakbond, avv), die ernaar streeft alle werknemers die onder een bepaalde cao vallen te laten meepraten, lid of niet. dat dat niet eenvoudig is, blijkt wel. want hoe weten onderhandelingspartners of je een groep vertegenwoordigt? en hoe weet je wat de (veronderstelde) achterban wil? mei li geeft toe dat er nog geen definitieve oplossing is. wel zijn er veel mogelijkheden om bijvoorbeeld via internet verschillende vragen steeds opnieuw aan werknemers voor te leggen, zodat het mandaat van de vakbond veel genuanceerder is dan nu. huidige vakbonden zijn volgens haar veel te star en weigeren zulke mogelijkheden zelfs maar te onderzoeken.

een andere groep die in het traditionele poldermodel buiten de boot valt, bestaat uit flexwerkers, zzp-ers, freelancers en andere werkers zonder vast contract. deze outsiders betalen wel mee aan allerlei sociale voorzieningen, maar hebben door hun onzekere arbeidsvorm nauwelijks recht op de voordelen daarvan. ook hier is het nog zoeken naar de precieze taak van de vakbond. het zou bijvoorbeeld mogelijk moeten zijn om opgebouwde rechten van werkgever naar werkgever mee te nemen. volgens mei li zijn de 'oude' vakbonden veel te veel bezig met het beschermen van insiderbelangen, om oog te hebben voor die groeiende groep.

en dan is er nog de steeds beter toegankelijke Europese en mondiale arbeidsmarkt. al het 'makkelijke' werk verdwijnt naar Polen, India of China. voor laaggeschoolde arbeiders in Nederland blijft over: honden uitlaten, schoonmaken of bejaarden wassen. maar als die Polen dat nou komen doen? en het mannenoverschot in China? mei li: "die Chinese mannen, het worden er ook zo veel. ik wou dat er een homo-pil bestond."

gustaaf haan

Tot slot iets over de planningsmachine. Sommigen beweren dat de huizenprijzen stijgen omdat we in een klein dichtbevolkt landje wonen waar ruimte schaars en dus duur is. Maar deze bewering klopt niet. Dat ruimte schaars is ligt niet aan ons kleine landje, het ligt aan de invloed van de bestemmingsplannen. Stel, in de bestemmingsplannen is ongeveer 15 procent van de totale oppervlakte van Nederland gereserveerd voor woningbouw. En ongeveer 70 procent voor landbouw. Als woningbouwgrond schaars is, wil dat zeggen dat die 15 procent niet voldoende is. Natuurlijk is er (in principe) méér ruimte te vinden om woningen op te bouwen. Maar vierkante meters woningbouwgrond zijn vele malen duurder dan landbouwgrond, terwijl de grond zelf niet verschilt. Afschaffen van het systeem (waar dit overigens geen pleidooi voor is) zal een grondprijs tot gevolg hebben, die lager zal liggen dan de huidige woningbouwgrondprijs. Kortom: de markt functioneert binnen de condities die ons planningsstelsel schept. Met oplopende grondprijzen, die de kosten van het wonen opdrijven, heeft de politieke planningsmachine daarom indirect alles te maken.

Ambities

De compensatieregelingen voor woonlasten, de regelgeving voor de bouw en de bestemmingsplannen zijn met duidelijke doelen opgezet. Door hun veelomvattendheid zijn ze echter (deels) contraproductief geworden en aan hervorming toe. Daarom moeten twee andere doelstellingen, soepele doorstroming en het voorkomen van woonlastenstijgingen, worden omgezet tot expliciete leidraad van hervormingen.

Zo zou onderzocht moeten worden wat de hypotheekrenteaftrek voor effect op de woningmarkt heeft. Deze aftrek wordt altijd gepresenteerd als een middel om koop te stimuleren, maar het voorkomt kopen net zo goed. Je zou bijvoorbeeld een deel van die 11,7 miljard die ze kost kunnen gebruiken om de overdrachtsbelasting af te schaffen. Mensen zijn dan in staat sneller en voor minder geld te kopen. Dat verbetert de doorstroming.

Ook moeten de regels voor nieuwbouw niet verder worden aangescherpt. In het geval van bijvoorbeeld energiebesparing valt er relatief meer te halen bij oudere huizen dan bij nieuwbouw, dat met de bestaande regelingen al vele malen milieuvriendelijker is. Maak afspraken met corporaties over hun hele huizenvoorraad en concentreer het niet op de nieuwbouw. Stimuleer, door middel van regelingen, bezitters van oudere huizen hun huis meer te isoleren. Zo verspreid je de lasten van de energiebesparing over alle woningeigenaren.

Tot slot, de planningsmachine. De druk moet van de woningmarkt af om verdere prijsstijgingen te voorkomen. Daarom is het belangrijk nieuwe manieren te onderzoeken waarop mensen een passend huis kunnen vinden. Je zou bijvoorbeeld jongeren kunnen toestaan op het platteland hun eigen woning te bouwen, ongeacht de invulling van het bestemmingsplan. Met als eis dat het huis voor eigen gebruik is en dat de jongere(-n) er vijf jaar blijven wonen. Na de bouw wordt het bestemmingsplan aangepast aan de nieuw ontstane situatie.

Zo kunnen jongeren op het platteland terecht (iets wat nu vaak moeilijk en duur is) en plattelandsgemeenten worden op hun beurt voorzien van de broodnodige jonge aanwas. Bovendien laten jongeren hun oude huizen achter, wat de doorstroom op de huizenmarkt ten goede komt. Uiteraard moet met een aantal zaken (hoeveelheid bouwgrond, hoeveelheid huizen per dorp per jaar) rekening gehouden worden.

Maar om te beginnen zal de politiek er niet aan willen. Want met het vergroten van de invloed en vrijheid van de toekomstige bewoner(s) verliezen politici hun controle. En hoewel velen van hen zich realiseren dat er iets moet gebeuren, is verlies van de controle voor de meeste politici net iets te eng.

14-08-06 wie trekt de antisemitische kaart? na zomergast leon de winter was dat vandaag de grote vraag. en zou de ene werkplaatser de andere wél vangen? zoals luyendijk steeds timide benadrukte dat-ie zijn gast 'niet wilde vangen'. geef nou gewoon antwoord op m'n vraag, was misschien beter geweest.

we zijn vandaag met z'n vijven. twee daarvan hebben niet gekeken. de derde heeft 'wat fietsen' voorbij zien komen. de overige twee hebben alles gezien; een incidentele zap naar studio voetbal daargelaten. onder de kijkers een heuse queen-purist: niet freddie mercury, maar de gitarist schreef crematiehit who wants to live forever.

de uitzending begon ook al met tenenkrommende proza. het wel vaker om hun teksten bespuwde bløf beet het spits af: ik vraag niet om je hand maar om je vingers die me wijzen op mezelf. luyendijk liet zijn gast nog even met rust. geen energie verspillen aan prisma-rijm, moet-ie gedacht hebben. een simpele maar o zo doeltreffende tekst, gaf de winter vergeefs nog een voorzet.

tja, zo wil de werkplaats zo min mogelijk kruid verschieten aan de winter. een man naar mijn hart, roept de één. hij heeft geen recht van spreken, vat de ander de hele avond samen. voer voor een pittige discussie, zou je denken, maar die verzandt alweer snel in getouwtrek over 'de ware islam' en de talloze interpretaties ervan.

toch nog even iets inhoudelijks: luyendijk bleef doorzagen dat-ie het 'toch gek' vond dat de winter zoveel schrijft over mensen die hij niet spreekt en over plekken waar hij niet komt. ik hoef niet in auschwitz geweest te zijn om te weten hoe gruwelijk het was, zo verweerde de winter zich.

een sofisme van de bovenste plank. als iemand begin jaren veertig over de gruwelen in auschwitz zou schrijven zonder er geweest te zijn, zou luyendijk dat evengoed 'toch gek' hebben gevonden.

jurjen fedde wiersma

Energiebeleid is een moetje

Nederland verliest de strijd om duurzaamheid

Gustaaf Haan In standpunten van politieke partijen over het energievraagstuk spelen milieuarargumenten ten onrechte de hoofdrol. Het klopt dat Nederland veel serieuzer moet inzetten op duurzame energie, maar als alleen bedreigd wordt met het broeikas-effect blijft onderbelicht dat er ook belangrijke economische redenen zijn voor een veel vooruitstrevender energiebeleid.

Energie in de toekomst

Ten eerste is er de vraag naar energie die wereldwijd explosief stijgt, en daarmee stijgt ook de prijs. De kunst is om de economie daar zo min mogelijk onder te laten lijden.

Het verhaal is bekend: ergens in de komende decennia wordt olie schaars – we weten alleen niet wanneer. Als de Aziatische economieën blijven groeien zoals ze dat nu doen, leggen ze een enorm beslag op de overgebleven wereldolievoorraden. Sinds de olieprijs eind jaren negentig records begon te breken, is hij verviervoudigd en nog stijgende. Efficiënt omgaan met olie betekent dus substantieel kosten besparen en een direct concurrentievoordeel. Reden om op verdere prijsstijging te anticiperen en te investeren in efficiency én in alternatieve bronnen.

Olieproducenten als Shell verzekeren ons dat de hoge olieprijs te wijten is aan (tijdelijke) politieke instabiliteit van olieproducerende landen. Maar dat onderstreept alleen maar de noodzaak om onafhankelijker te worden van geopolitieke onrust, zoals bij de paniek afgelopen winter toen het Russische gasbedrijf Gazprom de kraan dichtdraaide. De halfjaarcijfers die Shell op 27 juli 2006 presenteerde, illustreren precies dit argument: Shell waarschuwt voor een teruglopende productie en maakt tegelijkertijd recordwinsten door de hoge olieprijs.

Ten tweede stijgt de wereldwijde vraag naar slimme technologie op het gebied van energiebesparing en duurzame productie. Ontwikkeling van die technologie past dus perfect bij de ‘innovatieve economie’ die het kabinet Balkenende (in woorden) nastreeft. Uit het rapport *Kennis en Economie 2006*, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek op 18 juli 2006 presenteerde, blijkt dat innovatie in Nederland hopeloos achterblijft bij de doelstellingen én bij het buitenland. En dat terwijl ons land voorop zou kunnen lopen in de ontwikkeling van bijvoorbeeld biogas. Biogas is te winnen uit restproducten als houtafval, frituurvet en koeienmest. De ervaring die Nederland met gewoon aardgas heeft, geeft een grote voorsprong. Oude gasvelden kunnen bovendien worden gebruikt om schadelijke broeikasgassen in op te slaan. In de toekomst zal dat de enige manier zijn om kolen en olie op een verantwoorde manier te gebruiken.

Ook windenergie is een groeiende markt. Met de huidige lijn van de olieprijs kunnen windparken binnen afzienbare tijd zonder subsidie rendabel worden. Ironisch genoeg is Nederland allang niet meer het land van de windmolens: dat is Denemarken. Wind voorziet daar in 20% van de energiebehoefte en zorgt voor een miljardenomzet. Nederland haalt nog geen 2%. Veel expertise in duurzame energie is naar het buitenland verdwenen.

Overheid aan de bak

De overheid ziet hoogstens de maatschappelijke noodzaak, maar niet het economisch nut van duurzame energie. Aan de indrukwekkende stapel rapporten over duurzaamheid voegde de Taskforce Energietransitie in 2006 het *Transitie Actieplan* toe, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken. Het rapport komt niet veel verder dan lof voor bestaande projecten en de aanbeveling ‘te komen tot een gezamenlijk besef bij alle actoren (overheid, bedrijfsleven, consumenten, kennisinstellingen en NGO’s) dat een energietransitie noodzakelijk is en dat zij daarin hun eigen verantwoordelijkheid hebben.’

Een rondgang van de WBS Werkplaats langs bedrijven en instituten als Shell, Essent en ECN leerde dat juist de overheid veel moet doen om de boot niet te missen. Twee hoofdlijnen zijn:

1) Theorieën en experimentjes zijn er al een heleboel, de grootschalige praktijk blijft achter. Bijvoorbeeld: er is een handvol projecten met vuilniswagens op biodiesel. Biodiesel wordt onder meer uit koolzaadolie gewonnen, en is (iets) schoner dan gewone diesel. De vuilniswagens zijn aangepast, het bedrijf krijgt een biodieselpomp en de gemeente glimt van trots.

In Duitsland en Frankrijk intussen, kunnen miljoenen automobilisten gewoon biodiesel tanken. Biodiesel is daar voor de consument namelijk stukken goedkoper. Toegegeven: de Duitse overheid heeft daarvoor de accijns verlaagd. Maar als een tweede generatie biobrandstoffen rendabel is, heeft de Duitse economie niet alleen de kennis, maar ook een aangepast wagenpark en een gesmeerd distributiesysteem.

Onderzoek en subsidie moeten dus gericht zijn op commerciële toepassing. We moeten ons niet blindstaren op perfecte techniek, maar beginnen met al doende te leren.

site talk je hebt veel vingers nodig voor alle zere plekje in de woningbouw

16-08-2006 en zoals daarom valt te verwachten: de problemen in de woningbouw en ruimtelijke ordening vallen niet in een sprekende one-liner samen te vatten. lastig voor politici met ruimtelijk beleid in hun portefeuille, zoals staf depla. tijdens de lunch op de werkplaats spreken we met hem over die vele zere plekjes.

zoals de problemen van starters, die met tijdelijke contracten en beginnerssalariissen de in projectontwikkelingsland als goedkoop te boek staande twee-en-een-half-tonnertjes natuurlijk niet kunnen betalen. en de woningcorporaties onder leiding van niet te controleren directeurs, die als zelfbenoemde vastgoedmagnaatjes, zonder verantwoording aan wie dan ook te hoeven afleggen, de lokale woningmarkten bestieren. of de hypotheekrenteaftrek, die meer en meer lucht in de woningprijzen pompt waardoor die prijzen blijven stijgen. en, niet te vergeten, de huurstijgingen die, procentje op procentje, de afgelopen decennia van de maandelijks huur een steeds oplopende post in het huishoudboekje hebben gemaakt. over deze zere plekjes spraken wij. en over de politieke agenda, waar wonen al jaren niet meer op voorkwam, totdat dekker haar liberaliseringsplannen bekend maakte.

woningbouwcorporaties hoeven nu geen verantwoording af te dragen. "dat moet veranderen. bewoners en de gemeente moeten meer zeggenschap krijgen en er moeten visitaties afgelegd worden, bezoeken door externe deskundigen." kan je dergelijke visitaties wel afdwingen? staf depla denkt van wel. vooral belangrijk is om in dit soort gevallen geen generieke oplossingen uit den haag op te leggen. er zijn veel soorten corporaties en sommigen doen het heel goed. maar: als ze slecht beleid voeren zou je uiteindelijk de minister moeten kunnen laten ingrijpen.

in het hele spel van de ruimtelijke ontwikkeling zou de gemeente een belangrijkere positie moeten innemen. zeker wat betreft de grondpolitiek. de zogenaamde free-riders, projectontwikkelaars die wel grond opkopen, maar niet aan de publieke voorzieningen mee willen betalen, zouden daartoe door de gemeente gedwongen moeten kunnen worden. met de verplichting voor partijen om eruit te komen, waarin het laatste woord voor de gemeente moet zijn, zou de lokale overheid zich enigszins kunnen wapenen tegen het monopolie van de grondbezittende partij.

wat betreft starterswoningen is de situatie uitzichtlozer. aan de lunchtafel zitten vijf starters. daarvan woont 80 procent niet zoals hij eigenlijk zou willen. een zesde is er niet bij. hij is druk bezig de bank te overreden hem een hypotheek te verstrekken, waarvoor hij eigenlijk een vaste baan nodig heeft (want het privilege van de hypotheekrenteaftrek is voorbehouden aan mensen met een vaste baan).

depla zegt ons dat wonen weer op de agenda van de verkiezingen zal komen te staan. is dat zo? heeft die agenda wel ruimte voor problemen, waarvan de oplossingen niet in één zin te formuleren zijn?

ad van der stok

ps. de ruimtelijke ordening in de bredere zin van het woord kwam ook ter sprake. en dan met name de eindeloze processen en reguleringen waarover al velen hun beklag bij ons deden. volgens depla is de vraag 'hoe te dereguleren zonder de achterliggende argumenten van regulering teveel geweld aan te doen.' voor experimenten op dat gebied heeft hij beslist interesse.

2) De overheid moet garanderen dat ze het risico van experimenten helpt dragen. De minister van Economische Zaken kan nu op elk moment subsidies naar eigen inzicht veranderen en doet dat ook. In september 2006 nog, zette minister Wijn de subsidie voor Milieukwaliteit Energieproductie (MEP) zonder waarschuwing op nul, waardoor eindeloos veel ambitieuze projecten onrendabel werden en in een la verdwenen. Het argument was dat er inmiddels genoeg duurzame energieproductie is om de Europese doelstelling te halen. Dat laat precies zien waar het misgaat: energiebeleid is een moetje.

Bovendien gunt ieder kabinet zichzelf de vrijheid om met nieuw beleid oude afspraken terug te draaien. Omdat investeringen in energie zichzelf pas op lange termijn terugverdienen, betekent die slingerkoers voor bedrijven een veel te groot risico. Het duurzame-energiebeleid moet een bovenpolitieke status krijgen, zodat de markt de rust en het vertrouwen krijgt om goede ideeën uit te voeren.

Zelfs nu de benzineprijzen fors stijgen, blijft 'alternatieve energie' klinken als een naïef-linkse term. Maar economische en milieubelangen zijn nu eens niet tegengesteld. Politieke partijen moeten energie als serieus economisch thema op de agenda te zetten. Uiteindelijk is een wereldwijde overgang naar duurzame energie onvermijdelijk. Nederland kan daar als winnaar uitkomen als we ons niet door angst of moralisme laten leiden, maar door die oude Hollandse koopmansgeest.

16-08-06 een flinke hobbel. zo ziet diderik samsom het traject dat we te gaan hebben op het gebied van duurzame energie. uiteindelijk kunnen we niet veel anders en betaalt een onvoorwaardelijke keuze voor alternatieve energie zich ruimschoots terug. maar dan moet er eerst flink worden geïnvesteerd om de achterstand in te halen.

tweede kamerlid diderik samsom praat vandaag met ons over de toekomst van de energiehuishouding. hij is het met ons eens dat het economisch argument aan belang wint en op dit moment misschien wel meer steun voor duurzame energie oplevert dan het milieuargument. maar het is niet voldoende om de discussie te winnen. diderik samsom: "als je zegt dat we alleen uit economische overwegingen een miljard moeten investeren in duurzame energie, dan weet ik nog wel wat beters met dat miljard te doen. natuurlijk zou een koppositie in duurzame technologie heel lucratief kunnen worden, maar in andere sectoren is veel meer te verdienen. rotterdam en schiphol bijvoorbeeld: we zijn toch nog steeds het best in spullen versjouden."

wij brengen daar tegenin dat die andere sectoren niet het dubbele economisch voordeel hebben van duurzame energie. dat helpt namelijk ook nog om de stijgende energieprijs op te vangen. maar samsom laat zich niet gemakkelijk overtuigen. "dan ga je ervan uit dat de olieprijs blijft stijgen. maar daarover valt niks te zeggen. in 1998 kostte een vat olie nog 9 dollar, nu bijna 80. toch investeert shell vooral in nieuwe olie, nauwelijks in alternatieven. dat zegt iets. als het economische argument alleen voldoende zou zijn, zou de vvd ook wel harder aan duurzame energie trekken."

het is voor samsom dus vooral uit maatschappelijk oogpunt dat hij duurzame energie hoog op de pvda-agenda wil zetten. volgens hem zal het verkiezingsprogramma de ambitie uitspreken dat nederland in 2020 de efficiëntste en schoonste energievoorziening ter wereld heeft. "dat wil zeggen, als dat zaaddodende cpb niet becijfert dat het allemaal niet kan."

de werkplaatsleden reageren wat allergisch op het woord 'ambitie'. ze plaatsen het in de categorie waar ook 'ideaal' en 'utopie' thuis horen, terwijl het energievraagstuk juist om heel concrete daadkracht vraagt. een van ons denkt met lichte vertedering aan de ambities die de eu in lissabon formuleerde, en waar we nu alleen nog maar hartelijk om kunnen lachen. maar samsom doet niks zonder ambities. "de ambitie om op de maan te staan leek in 1961 ook volkomen idioot, maar 8 jaar later was het gelukt. de kunst is om alles op alles te zetten." doet de pvda dat ook? "duurzame energie komt in de top 5 van pvda-thema's. en de thema's daarboven kosten toch geen geld."

gustaaf haan

De toekomst van de Europese Unie

Zita Schellekens De Europese Unie bevindt zich in een impasse. Politici in de lidstaten zitten na het ‘nee’ tegen de grondwet met de handen in het haar. Burgers in Nederland wachten wantrouwig af wat een nieuw kabinet met de grondwet gaat doen. Officieel bevinden we ons in een bezinningsperiode. Maar wie de krant openslaat en de opiniepagina’s leest, ziet dat er van werkelijke bezinning nauwelijks iets terecht komt.

De discussie over de toekomst van de Unie vindt (op kleine schaal) plaats in de achterkamertjes en bereikt het grote publiek niet. Ongemerkt heeft een nieuwe consensus de oude vervangen. In plaats van ‘Europa is goed voor iedereen,’ is het nu ‘Europa moet het rustiger aan doen’. Maar wie de opiniepeilingen bekijkt, weet dat dit niet het juiste antwoord is op het ongenoegen van de burger. Burgers zijn vooral sceptisch over Europese invloed in Nederland en vrezen het verlies van nationale identiteit. Maar als het gaat om onderwerpen als asielbeleid en economische samenwerking willen ze wel degelijk méér Europa (*Kom maar naar de camping!* Anker Solution’s, 2005).

Superstaat Europa

Wie de verkiezingsprogramma’s van bijvoorbeeld de PvdA uit 2002 en 2006 vergelijkt, ziet dat het denken over de Europese Unie een behoorlijke omslag heeft gemaakt. Sprak de PvdA in 2002 nog uitgesproken positief en ambitieus over de EU, in 2006 heeft dit enthousiasme plaats gemaakt voor apathie en neerslachtigheid. Zo stond er in het verkiezingsprogramma van 2002: “Als Europese burgers zijn wij er trots op dat Europa een voorhoederol speelt in de opbouw van een mondiale rechts- en verzorgingsstaat.” Het verkiezingsprogramma van 2006 stelt echter: “Dan moeten we wel werken aan een andere Europese Unie. Dat betekent geen Europese superstaat waar Nederland in opgaat en die gedetailleerde regels maakt die de vrijheid van de Europese landen onnodig beperken.”

Het feit dat de PvdA plotseling een woord als ‘superstaat’ gebruikt en hamert op het nationale domein en het behoud van zeggenschap, is te verklaren als een gevolg van de negatieve uitslag van het grondwetsreferendum. Het valt te prijzen dat de PvdA naar de burger luistert. Maar er is een verschil tussen luisteren naar de burger enerzijds en het maken van beleid enkel aan de hand van tactische overwegingen en opiniepeilingen anderzijds.

Een van de redenen waarom Nederlanders massaal tegen de grondwet stemden, was de heersende ontevredenheid over het eenzijdige antwoord van de politieke elite op de toekomst van de Europese Unie. Van de Nederlanders zag 85% in de negatieve uitslag een bewijs voor de kloof tussen politiek en burger (*Na het referendum*, Peil.nl/Maurice de Hond). Partijen trokken weliswaar lering uit het ‘nee’, maar ze wisselden vooral het ene heilige huisje (‘één Europa is de toekomst’) in voor het andere (‘geen Europese superstaat’), zonder zelf een duidelijke toekomstvisie te ontwikkelen.

Het probleem blijft dat de politieke en culturele elite ideeën omarmt, zonder na te denken over wat mensen écht willen. In Europa is stagnatie dan het gevaar. Om de impasse te doorbreken moeten politici duidelijk maken wat er moet veranderen aan de Unie en ook hoe dat moet gebeuren. Zij moeten niet langer klagen over een ‘superstaat’, maar actie ondernemen. Allereerst moeten zij een voorlopig einddoel formuleren, een visie voor de komende twintig, dertig jaar. Daarnaast moeten zij het debat politiseren en waar mogelijk een ideologische stellingname betrekken. Ten slotte moeten zij heldere, grootschalige ambities voor Europa formuleren.

Doelen

Het doel van de Europese Unie moet opnieuw worden geformuleerd. Waar de Gemeenschap in eerste instantie werd opgericht om de vrede te bewaren, lijkt dit al lang niet meer aan de orde. Verschillende doelen zijn mogelijk, waarbij het ene doel het andere niet uitsluit, zij kunnen juist complementair werken. Zo kan men ervoor kiezen de Unie uitsluitend als economische gemeenschap te zien, maar kan Europa als mogendheid ook een belangrijke rol spelen in de wereld. De Unie kan als doel hebben om de levensomstandigheden te verbeteren van mensen op haar hele grondgebied, wat voornamelijk bij toetreding van nieuwe landen een grote rol speelt, maar wat een ander gewicht krijgt naarmate de Unie grootschaliger ambities ontwikkelt. De Unie kan ook als doel hebben om de nadelen van globalisering het hoofd te bieden, zoals de toenemende concurrentie van opkomende landen als China en India.

Uit het eerder genoemde onderzoek van Anker Solution’s blijkt dat de gemiddelde burger duidelijkheid wil over nut, noodzaak en richting van Europa. De burger wil een slagvaardig Europa waar het zijn of haar economische belangen betreft, en is behoedzaam wanneer identiteit, vrijheid en rechten in het gedrang dreigen te komen. Bovendien verwacht hij of zij een duidelijke toekomstvisie van politieke partijen. Maar die partijen zijn op dit moment apathisch en afwachtend. De verkiezingsprogramma’s van PvdA, CDA, en VVD presenteren geen

23-08-06 Alfred Pijpers is onderzoeker op Clingendael, doceert internationale betrekkingen aan de universiteit van Leiden en neemt deel aan de nationale conventie over het politieke bestel. Ook schreef hij onder meer *Europese politiek in Nederlands vaarwater*. Zita Schellekens sprak met hem.

om het spreekwoordelijke 'democratisch tekort' maakt Alfred Pijpers zich geen zorgen. Volgens hem kan het bij een internationale instantie niet anders. Daarnaast vormt de Europese unie niet zo'n sterk machtscentrum, er worden weinig grote en invloedrijke beslissingen gemaakt. "Er zijn ook controlerende instanties, zoals het Europees Parlement en de Raad van Ministers. De nationale parlementen hebben daardoor directe invloed en maken bij grote beslissingen zelf een keuze wel of niet deel te nemen. De directe macht ligt dus bij het volk."

maar neem bijvoorbeeld de euro. De eerste en tweede kamer zijn beiden met de invoering akkoord gegaan, terwijl een groot deel van de burgers daar problemen mee had. Volgens Alfred Pijpers vormt dat geen probleem. "Het is het niet erg om het ergens niet mee eens te zijn, je hebt immers de mogelijkheid je eigen nationale parlement weg te stemmen bij de nationale verkiezingen." Daarom zouden er volgens Pijpers ook veel meer kiesmomenten moeten worden gecreëerd. Deze lokken vanzelfsprekend discussies en debat uit, nodigen mensen uit na te denken en betrekken de burgers bij het besluitproces. Dan hebben de burgers ook wat te winnen, heeft het 'zin' om erover na te denken en levert het ze wat op. Pijpers denkt hierbij dan met name aan referenda.

In het geval van de Europese unie is effectiviteit belangrijker dan een volledig democratisch functioneren, vindt Pijpers. Maar dat geldt niet alleen voor de EU. Hij geeft hierbij ook nog het voorbeeld van de voormalige universiteitsraad. Deze was in de jaren tachtig erg invloedrijk, maar er bestond weinig animo voor. "Er waren altijd weinig kandidaten en de opkomst onder studenten was vaak bedroevend laag. Dat terwijl de studenten die zitting namen in de universiteitsraad wel vergaande bevoegdheden hadden. Later is er voor gekozen de universiteitsraad in haar bevoegdheden in te perken en ging iedereen, studenten inclusief, akkoord. Tegenwoordig functioneert het orgaan effectiever, maar heeft zij over het algemeen wel minder bevoegdheden, oftewel minder democratisch vermogen. Maar wat is het probleem als iedereen daarmee akkoord gaat?"

wel zou het volgens Pijpers mogelijk moeten zijn de EU-commissarissen onafhankelijk weg te sturen en niet alleen als een geheel. "Daarnaast is het belangrijk dat alle input van de Nederlandse minister vooraf en na afloop met het Nederlandse Parlement wordt besproken. Dit komt de transparantie ten goede en geeft verheldering aan de burgers die daar behoefte aan hebben. Zo wordt beter zichtbaar wat er in Brussel en in Nederland wordt besloten. De huidige manier is diffuus en confuus en dat leidt tot apathie", aldus Pijpers.

het ontbreken van één Europees volk wordt door velen als groot obstakel voor succesvolle integratie gezien, maar ook dit relativiseert Pijpers. Volgens hem ben je als Nederlander een betrokken deel van het geheel. Tegelijkertijd is niet voorzitter van de Europese Commissie Barroso 'onze commissaris', maar Neelie Kroes, ongeacht het stemgedrag of de ideeën van de gemiddelde Nederlander. Paradoxaal genoeg heeft Europese integratie volgens Pijpers de nationale lidstaten veelal versterkt. De groei van de Europese markt heeft bijvoorbeeld de uitbreiding van de verzorgingsstaat in veel landen ondersteund. Alle landen profiteren van deelname aan de Europese unie, dit komt de nationale cohesie in ieder Europees land ten goede. De Europese politiek staat nu eenmaal verder van de mensen af. Mensen beseffen daardoor niet dat sommige 'successen' aan de EU te danken zijn.

wel gelooft Pijpers dat de belangstelling van mensen voor andere Europese landen is toegenomen. Zo gelooft hij dat Nederlanders extra op Europees nieuws letten en meer betrokken zijn bij een voetbalschandaal of verkiezing in Italië.

volgens Alfred Pijpers komt het dus allemaal wel goed, als we van een mug maar geen olifant maken.

Zita Schellekens

duidelijke visie op de toekomst en richting van Europa. Partijen laten vooral weten wat ze níet willen van Europa. Zo zegt de PvdA in één van haar veertien kernambities: “Brussel moet zich niet bemoeien met onze gezondheidszorg, woningbouw en onderwijs.”

Partijen moeten juist laten zien wat ze wél van de EU willen en waar hun ideale einddoel ligt. Want burgers willen wel degelijk dat Europa ambities heeft, bijvoorbeeld op het gebied van economie en buitenlands beleid. De *Eurobarometer 65* laat zien dat ruim zes op de tien Nederlanders vindt dat internationaal beleid een steeds belangrijker rol is gaan spelen op het Europese toneel. En zeven op de tien Nederlanders vindt dat er een Europese minister voor Buitenlandse Zaken zou moeten komen.

Burgers zien Europa nu als een ‘voortdenderende trein,’ waarbij het bezwaar vooral is dat de bestemming van de trein onduidelijk blijft. Een heldere visie over de einddoelen van Europa kan helpen om dit gevoel weg te nemen. Bovendien: als het eindstation bekend is, is de snelheid minder belangrijk.

Grenzen

Het eerste waar politici duidelijk over moeten zijn, zijn de fysieke grenzen van de EU. De rappe uitbreiding met tien nieuwe lidstaten in 2004, de onderhandelingen met Turkije, het kandidaat-lidmaatschap van Kroatië en Macedonië; dit alles veroorzaakt een gevoel van onzekerheid en wantrouwen. Welke nieuwe landen komen hierna? Hoe zit het met Oekraïne? Georgië? Albanië? Bosnië-Herzegovina? Servië? Al deze landen hebben aangegeven lid te willen worden. Mag Wit-Rusland nog toetreden? En Marokko? Politici moeten expliciet zeggen wie volgens hen wél en wie niet bij de Europese gemeenschap hoort.

Het tweede waar politici helder over moeten zijn, zijn de grenzen van de Europese integratie. Zij moeten die voor minimaal tien à twintig jaar vastleggen. Wat zou de komende tien jaar een Nederlandse aangelegenheid moeten blijven, en wat niet? Asielbeleid zou baat kunnen hebben bij een grensoverschrijdende aanpak. Nu concurreren landen elkaar op asielbeleid, waardoor een negatieve spiraal ontstaat en het beleid steeds strenger wordt. Door algemene afspraken te maken kan Europa deze trend doorbreken.

Bovendien zou er meer kunnen worden samengewerkt bij het creëren van een sociaal vangnet in Europa, waarbij de Nederlandse verzorgingsstaat overigens niet in het gedrang hoeft te komen. Volgens de *Eurobarometer 65* geven Nederlandse burgers wat Europees beleid betreft de hoogste prioriteit (40%) aan het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, en hetzelfde geldt voor de gemiddelde Europeaan (43%).

Verder kunnen landen in kleinere groepen intensiever samenwerken. Bijvoorbeeld op het gebied van defensie: landen die daar behoefte aan hebben kunnen samen Europese vredesmissies verzorgen. Eenzelfde logica geldt voor terrorismebestrijding en duurzaamheidsbeleid. Dit soort samenwerkingsverbandjes kunnen, ook in het licht van de uitbreiding, positieve effecten hebben. Een gevoel van verbondenheid is nodig voor onderlinge solidariteit en loyaliteit. Dit gevoel wordt nu voornamelijk binnen kleine regio's beleefd.

Politiseren

Politieke partijen moeten niet alleen een heldere toekomstvisie presenteren, zij moeten ook het Europadebat politiseren. Op dit moment zitten alle partijen grofweg op één lijn. De verkiezingsprogramma's vermelden nauwelijks Europese onderwerpen. En voor zover ze dat wel doen volgen ze de nieuwe consensus: Europa is een last, en de nationale lidstaten moeten meer te zeggen krijgen.

Daarmee trekken de partijen een te beperkte conclusie uit het ‘nee’. Burgers wilden niet alleen een ‘nationaler’ Europa, ze protesteerden ook tegen de gesloten consensus onder de elite. Het heeft dan ook geen zin het ene dogma te vervangen door het andere. Het is juist belangrijk dat mensen wat te kiezen hebben. Wanneer een partij ‘niks’ wil met Europa, betekent dit voor de burger dat hij of zij ook geen invloed kan uitoefenen. Als alle partijen het onderling eens zijn, valt er niks te kiezen, en is Europa dus ook niet te beïnvloeden.

Partijen moeten duidelijk maken hoe zij van elkaar verschillen. Allereerst door politisering: het voeren van debatten over concrete Europese onderwerpen als asiel, immigratie, terrorisme, werkgelegenheid en energie. Ten tweede door ideologisering: hoe zou een Europese Unie eruit zien, gebaseerd op sociaal-democratische, puur liberale of christelijk conservatieve waarden? Wat is het ideaal van de PvdA, CDA of VVD? Ben je als liberaal pertinent voorstander van de huidige EU en wil je als sociaal-democraat per se een sociaal Europa? Net als het hebben van een toekomstvisie is de aanwezigheid van een ideaal noodzakelijk om de bestemming van de eerder genoemde trein te kunnen duiden.

26-08-06 code rood bij de werkplaats van de wiardi beckman stichting (wbs), het wetenschappelijk bureau van de partij van de arbeid in amsterdam, waar een groep jonge mensen plannen verzint voor een eventueel kabinet-bos. afgelopen maand stonden er plotseling twee journalisten van nieuwe revu op de stoep bij het pand van de wbs-werkplaats. of abdul jabbar van der ven aanwezig was, vroegen ze aan een medewerker. abdul wie?, dacht deze stomverbaasd. maar al snel daagde het. was dat niet die moslim met brabantse tongval die nationale bekendheid verwierf toen hij kamerlid geert wilders de kanker toewenste? inderdaad. van der ven zou regelmatig in het pand aan de wormerveerstraat preken. waarop de medewerker de journalisten maar heeft doorverwezen naar de in het gebouw aanwezige moskee. of daar radicaal geprekeet wordt, weten de jonge wbs-onderzoekers niet. medewerker nora kasrioui van de werkplaats: 'we weten wél dat de moskee de naastgelegen sportschool heeft gevraagd de ramen af te plakken vanwege blote sportkleding. dat conflict willen we binnenkort gaan onderzoeken.' (michiel hulshof)

bron: volkskrant magazine, 26 augustus 2006, pag. 45.

Na het 'nee' tegen de grondwet moesten de partijen een nieuw Europees ideaal ontwikkelen. De discussie-nota van de PvdA, *Vertrouwen herwinnen*, had niet het gewenste resultaat: een openbare discussie is nooit van de grond gekomen. Binnen de PvdA vindt op dit moment een zeer beperkt debat plaats, ondanks ernstige meningsverschillen binnen de partij. Prominente PvdA'ers als Paul Bordewijk, René Cuperus en Ronald Plasterk spreken zich fel tegen de EU uit. Zelfs Wouter Bos kan tot de sceptici gerekend worden. Andere PvdA'ers, zoals de meeste Europarlementariërs, Frans Timmermans, Bert Koenders en Monika Sie Dhian Ho, zijn een stuk positiever. Het is geen probleem dat de meningen binnen een partij verschillen, dat is bij meer onderwerpen het geval. Wat wel een groot probleem is, is dat in het openbaar geen discussie plaatsvindt. Om te voorkomen dat de rest van Nederland een verdeelde PvdA ziet, is gekozen voor beperkte stellingname en zwijgen over de toekomst.

Deze fout zien wij ook bij andere politieke partijen terug. Het is een misser, waardoor een heleboel kansen blijven liggen. Het debat over de Europese Unie moet worden gepolitiseerd. Politieke partijen moeten elkaar uitdagen in plaats van napraten en een gefundeerde (toekomst-)visie over de Unie uitdragen. Want: een open discussie over de EU is een manier om de burger te betrekken. De burger heeft dan iets te kiezen, in plaats van te luisteren naar steeds dezelfde en gedeelde standpunten.

Ambities

Door de apathische houding van politieke partijen en menig lidstaat, falen grootschalige ambities van de Europese Unie. Een goed voorbeeld hiervan is de Lissabon Agenda. De kern van de Lissabon-strategie is de omvorming van de Europese economieën tot dynamische en concurrerende kenniseconomieën. Echter, in het adviesrapport van de SER *Evaluatie van de Lissabon Agenda (2004)*, staat: "Lidstaten doen te weinig om bestaande knelpunten (arbeidsmobiliteit, grensoverschrijdende diensten, ondernemen in andere landen, Gemeenschapsocctrooi, implementatie en handhaving van internemarktregelgeving) weg te nemen. De lidstaten en de EU maken op deze manier onvoldoende gebruik van de bijdrage die de interne markt aan de economische groei zou kunnen leveren." Hoewel alle EU-lidstaten deze agenda hebben ondertekend, zet geen enkele lidstaat zich actief in. Resultaat is een plan dat allesbehalve vooruitgang boekt. Dit voorbeeld maakt duidelijk hoe belangrijk de actieve medewerking van de afzonderlijke lidstaten is om de Europese Unie op een hoger en bovendien nuttiger niveau te krijgen.

Ambitieuze plannen kunnen mensen enthousiasmeren en vertrouwen in Europa geven. Bovendien maken ze concreet wat de EU zou kunnen bereiken. Er zijn immers genoeg terreinen waarop lidstaten veel zouden kunnen bereiken als ze de handen ineenslaan: alternatieve energie (erg duur, maar noodzakelijk), ontwikkelingssamenwerking en vredesmissies (ook in het kader van de Millennium Doelstellingen), en immigratie (bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een Europese *Green Card*). Door samenwerking worden de kosten en risico's gespreid en kunnen betere resultaten worden geboekt.

Het wantrouwen ten opzichte van de Europese Unie is zo groot, dat er nú actie moet worden ondernomen. Tegen de tijd dat er sprake is van een nieuw referendum of een nieuwe grondwet, moet de discussie gevoerd zijn en de keuzes gemaakt. Het is daarom aan de politieke partijen een visie op Europa te ontwikkelen en die vervolgens uit te dragen. Politici moeten de discussie aangaan en niet aan de oppervlakte blijven steken. Partijen moeten niet bang zijn om interne verschillen te benoemen, maar die juist gebruiken om verder te komen in het debat. Want alleen een scherpe, breed gevoerde Europa-discussie geeft Nederland de mogelijkheid keuzes te maken.

28-08-2006 joop wijn, de net benoemde cda-minister van economische zaken, begon daadkrachtig. hij schafte per direct de mep-subsidie voor duurzame energie af, op basis van cijfertjes uit een boekhoudkundige peiling. daarmee handelt hij volledig in de geest van het inconsistente en ondoordachte beleid dat al jaren op dit terrein gevoerd wordt. hij toont zich daarmee geen rentmeester die een grootschalige duurzame energiehouding tot stand wil brengen.

dat het beleid ondoordacht is weten de afgelopen week protesterende boeren, met hun al bijna operationele mestvergisterijen. een mestvergister is een installatie waarmee men uit mest het relatief schone biogas wint. de papieren situatie waarin deze boeren beland zijn, illustreert het boekhoudersmanagement van de minister van economische zaken.

de eerste drempel die ez opwierp was de regel dat je subsidie pas kon aanvragen op het moment dat de vergister er staat. je moest dus eerst honderdduizenden euro's besteden en dan maar hopen dat de subsidie-aanvraag gehonoreerd werd. een administratief risico waar niemand baat bij heeft, maar waardoor een aantal boeren nu wel in de problemen zit. de exploitatiesubsidie is opeens weggevallen, en dus zullen zij niet meer in staat zijn de investeringen die ze al gedaan hebben terug te verdienen. de tweede drempel, wederom van papier, is de subsidieaanvraag zelf. op bezoek bij *nij bosma zathe*, een dependance van de universiteit van wageningen nabij leeuwarden, werd ons verteld dat het invullen van de aanvraag al snel een maand werk is. waar moet een werkende boer die tijd vandaan halen, vraag je je af. bovenal geeft het totaal geen blijk van de wil om alternatieve energie te stimuleren. de derde drempel is de clause in de subsidie-afspraken dat de minister op elk willekeurig moment de regeling kon aanpassen of opzeggen. een reden voor sommige banken om projecten waar mep-subsidie onderdeel van de exploitatie vormde, niet te willen financieren. terecht, naar nu blijkt.

van een overheid die pretendeert alternatieve energie te stimuleren mag je redelijkerwijs een paar dingen verwachten. allereerst dat dit soort onnodige drempels geslecht worden. een beetje meer inzicht in de praktijk van die papieren drempels zou daarom nuttig zijn. maar nog belangrijker is dat de overheid een consistent beleid gaat voeren. in ons onderzoek voor de wbs werkplaats kwamen wij de roep om langetermijn-beleid tegen bij onderzoeksinstituut ecn, energiebedrijf essent, beleidsambtenaren van de gemeente tilburg, energy valley en de ontwikkelingsmaatschappij flevoland.

het grootschalig invoeren van een duurzame energiehouding vergt een lange adem. in de afgelopen jaren heeft de overheid die niet kunnen opbrengen. van een overheid die wispelturig regelingen in het leven roept en weer afschaft (zoals de mep, maar ook de subsidie op zonnepanelen en windenergie) kan niemand op aan. het is daarom te hopen dat duurzame energie geen thema wordt tijdens de verkiezingen, want polarisatie is hier ongewenst. de grote partijen zouden er goed aan doen samen tot een akkoord te komen dat langer dan één kabinetsperiode stand houdt. onderhandelend over dat akkoord zou men naar Duitsland kunnen kijken. daar voert de overheid een consistent beleid, dat z'n vruchten afwerpt. drie miljoen auto's maken gebruik van biodiesel. er werken 250.000 mensen in deze sector. en er wordt geld verdient met het bouwen van mestvergisters en windmolens, die onder andere aan Nederland worden verkocht.

terug naar het besluit van wijn. "de Europese doelstelling van negen procent duurzame elektriciteit in 2010 wordt gehaald." daarmee verklaart hij het plotselinge besluit de subsidie af te schaffen. maar was dat het werkelijke argument of was het subsidiepotje weer eens te klein voor de grootte van de vele aanvragen, zoals vorig jaar bij de regeling voor windenergie? welk van de twee argumenten ook de doorslag gaf, het is een boekhoudersargument. de methodes van een rentmeester zouden consistent beleid en stimulerende regelingen zijn.

dit boekhoudersmanagement maakt subsidie tot een bot stimuleringsinstrument. geen ondernemer durft meer uit te gaan van zo'n wispelturige overheid. het voorkomt dat in Nederland een grootschalige alternatieve energiesector van de grond komt. en van een oplevende industrie en werkgelegenheid in deze sector is daarom ook geen sprake.

alleen een breed gedragen meerjarenakkoord kan in deze situatie verandering brengen, met een minister die meer rentmeester dan boekhouder is.

ad van der stok en gustaaf haan

De sociale beurs

Nieuw engagement voor jongeren

Carine Lacor, Rachel Moolenaar en Michel Vols Sociale cohesie, het gebrek daaraan in Nederland, de gevaren die dat voor de samenleving oplevert en de manieren om het tij van segregatie en individualisering te keren: deze onderwerpen zijn aan de orde van de dag in de Nederlandse pers en politiek, wanneer thema's als voetbalhooligans, criminaliteit in stadswijken of integratieproblemen ter sprake komen. Elke politieke partij wijst op de noodzaak van sociale cohesie en pleit voor het versterken van de verbanden in de maatschappij. Maar daarbij zien velen een interessant, praktisch middel over het hoofd. Want maatschappelijke dienstplicht is zo'n vies woord, dat men aan de positieve effecten van een dergelijk systeem nauwelijks aandacht schenkt. En dat terwijl talloze buitenlandse voorbeelden wijzen op de moeilijk te overschatten maatschappelijke effecten van een goed georganiseerd, sociaal programma voor jongeren.

Wij pleiten daarom voor het instellen en promoten van een sociale beurs, om jongeren van 16 tot 27 in staat te stellen een sociaal (half-)jaar te volgen. Jongeren kunnen zich vrijwillig aanmelden, werken gedurende minimaal een halfjaar ten minste 20 uur per week, in beginsel in de non-profit sector. In ruil hiervoor krijgen ze een financiële vergoeding. Ter afronding ontvangen ze een nationaal erkend certificaat.

Engagement

Maatschappelijke ontwikkelingen zijn niet in één klap te keren, een omslag in denken en doen duurt jaren. Jongeren spelen in zo'n omslag een belangrijke rol. Zij hebben immers de toekomst, zij kunnen trends maken of breken. In een segregerende samenleving is hun engagement dus van groot belang.

Wij denken dat jongeren zich wel *willen* engageren, maar het niet doen. Het Sociaal Cultureel Planbureau concludeert in haar onderzoek *De sociale staat van Nederland 2005* dat het verenigingsleven en vrijwilligerswerk teruglopen. Om het vrijwilligerswerk in stand te houden zijn jongeren dus hard nodig. En jongeren willen zich ook best inzetten. Onderzoeksbureau Qurius concludeert in het *Jongerenonderzoek 2005*: 'Volwassenen zijn pessimistisch over de toekomst van de volgende generatie en gaan over tot de orde van de dag. Die generatie zelf is positief en wil zijn schouders eronder zetten om de toekomst levend te houden, al weten ze nog niet precies hoe.'

Niet onwil, maar onwetendheid en onbekendheid spelen een hoofdrol wanneer het gaat om de gebrekkige deelname van jongeren aan vrijwilligers- of sociaal werk. Het is zaak jongeren beter in staat te stellen zich te engageren. Een goed opgezet nationaal programma kan de drempel naar sociale betrokkenheid verlagen.

Om van de sociale beurs een succes te maken moet er veel gebeuren. Goede promotie en het verstrekken van de juiste informatie, zowel aan jongeren als aan organisaties, is van groot belang. Vervolgens moeten deze twee groepen op een effectieve manier met elkaar in contact komen en uiteindelijk gekoppeld worden. Wie gaat dit allemaal doen? Één mogelijkheid is het in het leven roepen van een nieuw landelijk orgaan. Het risico is echter groot dat dit leidt tot een log en ambtelijk apparaat en daar zit niemand op te wachten. Om jongeren en organisaties doeltreffend te kunnen matchen, lijkt het lokale niveau dan ook meer geschikt. Een gemeentelijke dienst dan, die als spin in het web vraag en aanbod met elkaar verbindt? Of kan de sociale beurs gewoon aansluiten bij bestaande initiatieven, waar al veel expertise zit? Het is in ieder geval belangrijk dat er een centrale organisatie komt die het programma coördineert. Een uitvoerende, onafhankelijke organisatie op lokaal niveau, maar wel gefaciliteerd en medegesubsidieerd door de gemeente. Deze organisatie behoudt het overzicht en vervult een spilfunctie; ze brengt alle organisaties die er nu al zijn in kaart, dicht de gaten en, heel belangrijk, verzorgt de promotie.

Geen kazernes, dienstplicht en straf

Wij sluiten met ons idee aan bij de discussie over sociale dienstplicht, die al langer wordt gevoerd. Het onderwerp is omstreden. In 1981 ploegden boze jongeren de tuin van PvdA-minister André van der Louw om. Hij had voorgesteld werkloze jongeren verplicht maatschappelijk nuttig werk te laten verrichten. Tegenwoordig komen vooral het CDA en de LPF geregeld met plannen (of proefballonnen) voor werkkampen, werkplichten en het afnemen van uitkeringen. De toon van de discussie in Nederland zorgt ervoor dat de term maatschappelijke dienstplicht een nare bijmaak heeft. Een zweem van betutteling hangt om het thema heen, beelden van werkkazernes, straf en heropvoedingsprogramma's spelen een hoofdrol.

Dit eenzijdige beeld is toe aan herziening. Door de vele voorbeelden uit het buitenland wordt duidelijk dat de associaties met heropvoeding en kazernes nergens voor nodig zijn. Het gaat om versterking van de samenleving en de rol van jongeren daarin. Nederland heeft op dit gebied internationaal gezien een grote achterstand. In het buitenland bestaat het principe van een sociaal jaar of van een *civil*

site talk **nee-stemmer plasterk aan het woord**

31-08-06 ronald plasterk was een tegenstander van de europese grondwet, en heeft menig pvda-kiezer over de streep weten te trekken. wbs werkplaatsers michel vols en zita schellekens voelen deze europa-criticaster aan de tand, ruim een jaar na het befaamde 'nee'.

plasterk, moleculair bioloog, ontvangt ons in zijn werkkamer in het hubrecht laboratorium (van de koninklijke nederlandse akademie van wetenschappen, knaw) in utrecht. hij gelooft 'niet in europa als hoogste bestuurslaag, maar wel als samenwerkingverband van autonome staten'. wat is er mis met europa en wat moet er volgens deze nee-stemmer gebeuren?

u twijfelde lang in het openbaar. was u niet al van meet af aan tegen die grondwet?
"nee, ik twijfelde echt. minister brinkhorst gaf me uiteindelijk het beslissende zetje. op zijn uitnodiging mocht ik, als zwevende kiezer, in nieuwspoot met hem in gesprek gaan over de twistpunten van het verdrag. dat was een paar weken voor het referendum. tijdens dat publieke debat stelde ik kritische vragen, en was niet tevreden met de antwoorden, en op een gegeven moment zei een geïrriteerde brinkhorst tegen me: "u bent helemaal geen twijfelaar, u moet gewoon tegen stemmen!" toen dacht ik: "je hebt eigenlijk wel gelijk, dat ga ik doen ook."

maar zeg eens eerlijk, kon u na al uw kritiek eigenlijk nog wel terug?
"begin mei vorig jaar kon ik natuurlijk niet meer terug. kijk, ik ben een typische oudste zoon, braaf en erg gezagsgetrouw. normaal gesproken ben ik vrij volgzzaam. maar die grondwet zat gewoon niet goed in elkaar, en dat werd tijdens de publieke discussie steeds duidelijker. het was geen grondwet, maar er stond wel met grote letters 'grondwet' op. er zouden geen extra bevoegdheden naar brussel gaan, maar de samenvatting van een door de regering benoemde commissie zei juist van wel, etc.."

wat frustreerde u het meest aan die referendumcampagne?
"ik heb mij mateloos geërgerd aan de overdreven partijdigheid van de regering. er werd publiek geld gebruikt voor één kant van het verhaal. het leek mij dan ook niet meer dan vanzelfsprekend dat ik, als twijfelaar en potentiële nee-stemmer, ook subsidie zou kunnen ontvangen voor de andere kant van het verhaal. maar dat was niet het geval, het geld was enkel en alleen bestemd voor de mensen die positief tegenover het grondwettelijk verdrag stonden. daarnaast zaten hun argumenten vol met tegenstrijdigheden, en dat stuitte mij tegen de borst."

wat is volgens u het grootste probleem van de europese unie?
"er is een gebrek aan democratie. als 'europees burger' heb je geen mogelijkheden de europese commissie terug te fluiten. maar één van de grootste problemen van de eu is het ontbreken van één europees volk. door het ontbreken van dit 'europees demos' is er ook geen europese publieke opinie, en weinig of geen macht voor de kiezer. door het ontbreken van een volk is er geen eenheid, te weinig gezamenlijke doelen die ons persoonlijk aangaan en verbinden, en er is al helemaal geen grensoverschrijdende solidariteit. dat los je niet op door het europees parlement meer macht te geven, het probleem zit dieper."

zita schellekens en michel vols

service al veel langer. Voor dit onderzoek vergeleken we projecten uit Duitsland en Engeland, maar ook Italië, Frankrijk, Ierland, de Verenigde Staten en de Europese Unie kennen allerlei projecten.

De burens in het kort

In Duitsland bestaat sinds 1964 het *Freiwillige Soziale Jahr*, in het Verenigd Koninkrijk introduceerde *Labour* in 1996 een vergelijkbaar programma onder de naam *Millenium Volunteers*. Beide programma's zijn een succes. In iets meer dan 10 jaar verdubbelde het aantal deelnemers in Duitsland van 7100 (1993) naar 15.600 jongeren (2006); momenteel overstijgt de vraag zelfs het aanbod. Tweederde van de ex-vrijwilligers geeft aan dat deze ervaring bepalend is geweest voor hun verdere beroeps- en scholingskeuze (*Ergebnisse der Evaluation des FSJ und FÖJ, Köln/Berlin, 2005*).

Het *MV*-programma in het Verenigd Koninkrijk is erin geslaagd nieuwe groepen te bereiken (50 procent van de deelnemers had nog nooit vrijwilligerswerk gedaan) en het zelfvertrouwen van de deelnemers te vergroten. Uit de *UK-wide evaluation of the Millenium Volenteers (2002)* blijkt bovendien dat volgens 65 procent van de jongeren het programma hun kansen op de arbeidsmarkt sterk heeft vergroot.

Ons voorstel

In het kader van de sociale beurs krijgen jongeren de mogelijkheid om 6 maanden lang mee te werken aan een sociaal project. Dit biedt hen de mogelijkheid nieuwe ervaringen op te doen, hun betrokkenheid bij de maatschappij te vergroten en tegelijkertijd te bouwen aan hun persoonlijke en professionele netwerk. Tijdens gezamenlijke, liefst meerdaagse, programma's krijgen zij trainingen en wisselen ervaringen uit. De jongeren bouwen zo een intensief contact op met hun collega-deelnemers.

Ex-deelnemers in Engeland gaven aan deze bijeenkomsten één van de meest leerzame aspecten van het programma te vinden.

Non-profit organisaties zullen gebaat zijn bij extra jongeren. Veel organisaties geven aan behoefte te hebben aan een constantere invulling van de plekken voor vrijwilligerswerk. Dit geldt voor verzorgingstehuizen, verslaafden- jeugd- of daklozenopvang, musea en bibliotheken. Maar ook een sportvereniging, monumentenzorg of milieubeheer behoort tot de mogelijkheden. Bovendien kunnen nieuwe functies gecreëerd worden. Zo kunnen vrijwilligers bijdragen aan het verbeteren van zwakke of onontgonnen gebieden binnen een organisatie.

De ervaringen die de jongeren opdoen tijdens de beursperiode, worden gecertificeerd en erkend in de vorm van een diploma van VWS. Dit geeft ze behalve waardering ook een voor-sprong op de arbeidsmarkt. Voor jongeren is zo'n certificaat een belangrijke motivatie om vrijwilligerswerk te doen.

Om te voorkomen dat deze beurs een elitaire gelegenheid wordt, zal er een grootscheepse promotiecampagne op touw gezet worden, met festivals en hippe bijeenkomsten. Er moet nauw worden samengewerkt met middelbare scholen, zodat de beurs steeds wordt aangepast aan de wensen van jongeren. En zodat na een aantal jaren van goede, nauwkeurig afgestemde

Veel gehoorde kritiek op vrijwillig maatschappelijk werk is dat slechts havo-meisjes zich hiervoor zullen opgeven en vmbo-jongeren hiervoor niet te porren zijn. Toch geloven wij meer in de kracht van het verleiden dan in het verplichten. Maar hoe pak je dit aan? Allereerst door uit te leggen wat vrijwilligerswerk is en hoe het bijvoorbeeld kan helpen bij het vinden van een baan. Jongeren (en dit geldt voor alle scholieren en studenten) willen alleen meedoen als ze er zeker van zijn dat het ze ook iets oplevert. Vervolgens kan het een oplossing zijn de sociale dienst te combineren met een inhoudelijke stage voor je opleiding. Dus: eerst algemene werknemersvaardigheden leren (perkjes schoffelen, koken voor daklozen, etc.) voordat je echt in je vak aan de slag kan. De inhoudelijke stage is dan een beloning voor het maatschappelijk werk: je begint met het maken van gebakjes voor het theekransje in het bejaardentehuis en vervolgens loop je stage bij een bakker. Om vmbo-ers te motiveren is het bovendien van belang dat er in budget en in de campagne onderscheid wordt gemaakt tussen havo plus- en vmbo-leerlingen. Deze laatste groep verdient hierbij prioriteit: ten eerste is zij ontzettend groot (bij benadering 60 procent van alle middelbare scholieren zit op het vmbo), ten tweede blijken deze jongeren het minst bekend te zijn en in aanraking te komen met vrijwilligerswerk. In de promotiecampagne zal aan deze groep dan ook de meeste aandacht worden besteed: dus folders en informatie bij de conector achterlaten, maar ook promoten in de klas, via docenten, sportverenigingen, buurthuizen, etc. Ten minste 70 procent van het promotiebudget moet gebruikt worden om vmbo-ers bekend te maken met de beurs.

Probleem in de uitvoering 2: Hoe bereik je het VMBO?

04-09-2006 de pvda heeft in haar verkiezingsprogramma gebruik gemaakt van een plan van de wbs werkplaats: "inburgering is een proces en niet een momentopname in de vorm van een examen. daarom moet het statische inburgeringsexamen worden aangevuld met een maatschappelijke stage en een oriëntatie op de nederlandse maatschappij en geschiedenis. maatschappijoriëntatie is een belangrijk onderdeel van inburgering. daarin worden normen geleerd die belangrijk zijn voor het participeren in het openbare leven in nederland."

de wbs werkplaats heeft onderzoek gedaan naar de wet inburgering nieuwkomers (win) en wet inburgering (wi). we spraken met inburgeraars, gemeenteambtenaren en medewerkers van roc's. de werkplaats ontwikkelde een voorstel om inburgering een praktijkgerichte inslag te geven. een inburgeringstraject op maat. dit is ons voorstel, in zogeheten *bullet* vorm:

ideeën over inburgering van de wbs werkplaats

volwaardige inburgering kan alleen met een maatschappelijke stage

inburgering moet gericht zijn op het verwerven van vaardigheden (taalkundig en sociaal), die leiden tot een volwaardige participatie in de nederlandse samenleving. inburgering is een proces en niet een momentopname in de vorm van een examen. daarom moet het statische inburgeringsexamen aangevuld worden met een maatschappelijke stage. deze maatschappelijke stage is nodig om een nieuwkomer op actieve wijze te leren deelnemen aan de samenleving. het is een eerste kennismaking met het beroepsleven in nederland en een kans om een netwerk op te bouwen. de taal leert de nieuwkomer bovendien het best in de praktijk. met name voor vrouwen die in het kader van gezinsvorming hierheen zijn gekomen, is zo'n praktijkgerichte stage van groot belang. zij worden zo minder afhankelijk van de partner.

integratiecoach

effectieve inburgering moet als doel hebben de burger op een actieve manier in de samenleving op te nemen. dit kun je bereiken door iedere inburgeraar aan een integratiecoach te koppelen, een vrijwilliger die goed op de hoogte is van het dagelijks leven in de nederlandse samenleving en de inburgeraar in de praktijk begeleidt.

geen massaproductie, maar maatwerk

maatwerk past beter dan confectie. voor hoogopgeleide mensen kan het bijvoorbeeld minder noodzakelijk zijn om lange taallessen of cursussen maatschappijoriëntatie te volgen. zij kunnen beter zo snel mogelijk richting de maatschappelijke stage of een baan begeleid worden.

geen waarden, maar normen

maatschappijoriëntatie dient een belangrijk onderdeel te zijn van inburgering en zou in het teken moeten staan van volwaardig en actief burgerschap. maatschappijoriëntatie moet gericht zijn op het aanleren van normen die belangrijk zijn voor het participeren in het openbare leven in nederland, en niet zozeer op het aanleren van waarden. we moeten ons niet vastklampen aan een overkoepelende, van bovenaf opgelegde identiteit, maar ruimte bieden aan verschillende identiteiten. normen kunnen en moeten worden gesteld, maar tegelijkertijd moet de vrijheid voor een individuele invulling van waarden gewaarborgd blijven.

geen financiële problemen voor inburgeraars

inburgeraars mogen niet in financiële problemen komen door de kosten van de inburgering.

feest

het inburgeringstraject moet worden afgesloten met een formele en feestelijke ceremonie om zo op officiële manier blijf te geven van waardering voor het succesvol afsluiten van het (begin van) de inburgering.

sanae akka, mustafa andas, nora kasrioui en rachel moolenaar

promotie en voorlichting elke leerling in zijn of haar eindexamenjaar nadenkt over een halfjaartje vrijwilligerswerk.

Veelgehoorde kritiek op plannen als deze is de angst voor verdringing: vrijwilligers verdringen de 'gewone' werkenden, waardoor bijvoorbeeld werkelozen niet aan de bak komen. Maar met de juiste samenwerking tussen vrijwilligers, deelnemende organisaties en de gemeenten of overheid is daarvan geen sprake. De flexibiliteit en duur van een sociale beurs, en ook de leeftijd van de deelnemers, zorgt ervoor dat de aard van de overeenkomst anders is dan bij 'gewone' werkenden.

Politieke partijen die vrijwilligerswerk hoog in het vaandel hebben staan, zoals de PvdA, moeten hun angst voor georganiseerd vrijwilligerswerk laten varen. De positieve ervaringen uit het buitenland zijn niet te negeren. Nederland laat al te lang op zich wachten. Natuurlijk: een snelle route naar sociale cohesie bestaat niet. Maar er kan wel structureel gesleuteld worden aan maatschappelijke verbindingen. Met de sociale beurs gebeurt dat. Jongeren komen in contact met leeftijdsgenoten buiten hun eigen kringetje en werken op plekken waar ze normaal gesproken niet of nauwelijks komen. Er zal een jongerengeneratie opgroeien met een nieuwe vorm van engagement. Over vijf jaar (na vijfmaal duizenden, misschien wel tienduizenden jongeren) zal een hernieuwde cohesie al zichtbaar zijn.

04-09-06 de pvda heeft in haar nieuwbakken verkiezingsprogramma een voorstel van ons overgenomen: "jongeren krijgen een sociaal dienstrecht: met een beurs worden zij in staat gesteld maatschappelijk relevant werk te doen."

de wbs werkplaats heeft afgelopen tijd onderzoek gedaan naar jongeren, vrijwilligerswerk en engagement. wij ontwikkelden een voorstel om meer jongeren in de maatschappij aan de slag te krijgen: de sociale beurs. ook schreven carine lacor, rachel moolenaar en michel vols een opiniestuk dat werd geplaatst in diverse kranten: brabant's dagblad, bn/de stem, eindhoven's dagblad en leeuwarder courant.

maandagavond 4 september licht michel vols tussen 19:00 en 20:00 bij desmet live op radio 5/747am het plan toe en gaat in discussie met cda-kamerlid sybrand van haersma buma.

michel vols

Godsdienstonderwijs moet

Carine Lacor en Jurjen Fedde Wiersma Het godsdienstonderwijs in Nederland is onder de maat. En dat terwijl godsdienstles onmisbaar is bij het aanpakken van de mythes en waanideeën die bestaan rond religies. Jongeren die leven in een samenleving waarin verschillende godsdiensten elkaar tegenkomen, moeten op hoog niveau in diezelfde godsdiensten onderwezen worden, om zo door religie gevoede onverdraagzaamheid in de kiem te smoren. Daarom: goed godsdienstonderwijs voor *alle* leerlingen, op *alle* scholen.

Kennis als noodzaak

De voorspelling dat religie een uitstervend fenomeen is, lijkt niet uit te komen. Religie is nog altijd een machtsmiddel van de bovenste plank en bron van vele conflicten bovendien. Twee recente ontwikkelingen, de (stilgelegde) bouw van de Westermoskee in Amsterdam en de Italiaanse discussies rondom satires over de paus, illustreren dit (zie kader). Religie verdwijnt niet, religie verandert op z'n hoogst van gedaante. Wat tot nu toe in ieder geval niet verandert, is de gevoeligheid van het onderwerp. Meningingen en onderbuikgevoelens zijn er te over, maar aan kennis van zaken schort het vaak. Voor jongeren betekent dit dat de informatie die ze krijgen over (andere) godsdiensten veelal gekleurd is.

Het is van vitaal belang voor een samenleving waarin verschillende godsdiensten de basis van verschillende normen en culturen vormen, om kennis van zaken te delen. Een gebrek aan kennis laat ruimte voor het voor waar aannemen van eenzijdige berichtgeving en het overnemen van persoonlijke opvattingen, die via tv, internet of in het café verspreid worden. Een paar voorbeelden: 'Nederlanders die *nog* in God geloven...', 'islam en democratie gaan niet samen', 'de islam is een achterlijke godsdienst', 'religie is slechts een bron van oorlog en geweld', 'alle gelovigen bidden voor het eten en/of gaan naar de kerk', 'katholieken zijn tegen de pil/abortus', 'op zondag mag niks', of 'vrouwen zijn ondergeschikt aan de man'. En ook belangrijk: het associatie-probleem, waar vooral de islam last van heeft: 'islam' en 'fundamentalisme' staan zo vaak in dezelfde zin dat het een aan het ander voorbehouden lijkt; hetzelfde geldt voor 'hoofddoek' en 'onderdrukking' of zelfs 'mishandeling'.

Kinderen komen thuis, op straat en via de tv met dit soort uitspraken en ideeën in aanraking. Het is belangrijk daar op school iets mee te doen. Want ook slecht geïnformeerde jongeren hebben wensen, ervaringen, inzichten, terechte vragen en opvattingen over goed en fout gedrag. De capaciteiten die een leerling al in huis heeft, de eigen wijsheid zozeggd, moet op school worden uitgedaagd en aangevuld. Leer kinderen op jonge leeftijd dat er over godsdienst gediscussieerd kan en mag worden. Laat zien hoe ze hun eigen achtergrond en die van anderen kunnen duiden. En geef ze de kennis en mogelijkheden om dat op een goede manier te doen, leer ze hoe over gevoelige onderwerpen als identiteit en religie te praten. Immers, angst voor andere culturen en het afkeuren van anders-gelovigen, komt vaak voort uit onwetendheid. Godsdienstonderwijs is een noodzakelijk onderdeel van de vorming van jongeren.

Het vak godsdienst moet op systematische wijze in het onderwijs worden ondergebracht, met de brugklas als zwaartepunt. Kinderen zitten in dat eerste middelbare schooljaar tussen basisschool en puberteit in: ze hebben nog strakke banden met thuis, maar worden zich tegelijkertijd al bewust van hun achtergrond en stellen daar vragen bij. Verplicht godsdienstonderwijs voor alle brugklassers is dan ook het devies. Maar ook in de daaropvolgende jaren zou godsdienst onderdeel van het curriculum moeten uitmaken. In plaats van een puur vakmatige aanpak zouden ook alternatieve vormen gebruikt kunnen worden: projecten, vakoverkoepelende thema's, en het oprichten van goed toegankelijke (internet-)databanken behoren dan tot de mogelijkheden.

Godsdienstonderwijs in de marge

Een groot probleem is dat het godsdienstonderwijs in Nederland op dit moment niet in staat is om deze belangrijke rol op zich te nemen. Aan het vak, de docenten én de leermiddelen moet eerst flink worden gesleuteld.

Godsdienstonderwijs is gemarginaliseerd, concludeerden ook onderzoekers Bert de Reuver en Stefan Vervaecke al in 2004. Zij deden onderzoek op de Interconfessionele Scholengroep Amsterdam (ISA), waar meer dan twintig middelbare scholen onder vallen. Belangrijkste conclusies: docenten doen hun werk in een 'professioneel isolement' (ze zijn vaak de enige godsdienstleraar of -lerares op een school en hebben dus geen vakgenoten in de buurt om mee te overleggen, bovendien worden ze nooit bijgeschoold), het lesmateriaal is onder de maat en vanwege de beladenheid van de onderwerpen heerst vaak een 'cultuur van zwijgen' over bijvoorbeeld etniciteit en integratie.

Zo wordt het wel erg moeilijk om in de godsdienstles ruimte te scheppen voor debat over vraagstukken als identiteit en afkomst. Hoewel de praktijk per school verschilt, schatten kenners dat slechts zo'n 15 procent van

12-09-06 de wbs werkplaats wil een lans breken voor godsdienstonderwijs voor alle brugklassers op alle middelbare scholen in nederland. zijn kinderen op de basisschool vaak nog een verlengstuk van thuis, in de eerste klassen van het middelbaar onderwijs zouden wijdverspreide waanideeën over godsdiensten moeten worden aangepakt.

laten we wel wezen: de joris luyendijken van deze wereld preken grotendeels voor eigen parochie. leer brugklassers leven met culturele diversiteit en/of promoot inter-religiositeit. weg met de huidige vrijblijvendheid van godsdienstonderwijs!

'velen van ons meenden tot voor kort of menen nog steeds dat het seculiere leven de toekomst is, en hadden nooit kunnen geloven in een comeback van de religie', zo schrijft job cohen in het zomernummer 2006 van socialisme & democratie. wat zijn de eerste stappen om die vrijblijvendheid van godsdienstonderwijs aan te pakken? wat zijn de voorwaarden voor goed godsdienstonderwijs? wat is eigenlijk goed godsdienstonderwijs? en, hoever zou de rol van de overheid moeten gaan in het stimuleren van godsdienstonderwijs?

om over deze en tal van andere vragen 'hardop na te denken' brengen carine lacor en jurjen fedde wiersma op 20 september 2006, van 16.00 tot 18.00 uur, op de wbs werkplaats een brainstormpool samen. daaraan nemen deel: rasiit bal (directeur islamitische scholen besturen organisatie) lützen miedema (oud-godsdienstonderwijzer en diaconaal predikant te zwolle) siebren miedema (hoogleraar godsdienstpedagogiek vu) stefan vervaecke (onderzoeker en o.m. mede-auteur duivelskring of nieuw élan: multiculturaliteit – voortgezetonderwijs – religie) hugo logtenberg (politiek redacteur intermediair) zal de brainstorm leiden.

carine lacor en jurjen fedde wiersma

de middelbare scholen in staat is om een dergelijke godsdienstles aan te bieden. In alle andere gevallen zijn de kwaliteit van het materiaal, van de docent, of een combinatie van beide, onvoldoende. Mocht de discussie in de klas hoog oplopen, dan zijn veel docenten niet in staat het gesprek in goede banen te leiden.

Daar komt bij dat de huidige lespraktijk van het godsdienstonderwijs een ondoordringbare jungle is van vaagheden en aannames. Het landelijke aantal ingeroosterde godsdiensturen? Giswerk. Aantal docenten (ongeveer 1500 in totaal), onderverdeeld in bevoegd en onbevoegd? Blijft bij schattingen. Ook andere gegevens, zoals verkoopcijfers van lesmateriaal, blijken natte vingerwerk. Kortom: harde gegevens ontbreken. En daarmee ontbreekt de broodnodige informatie om het vak optimaal te laten functioneren.

Goed godsdienstonderwijs

Het vak is, in zijn geheel, aan een grondige herziening toe. De eerste stap is het opzetten van een serieus leerplan. Vervolgens moet er aandacht worden besteed aan de kwaliteit van de docenten. En ook de beschikbaarheid van

goed, ondersteunend en creatief lesmateriaal is, uiteraard, noodzakelijk.

Het ontwikkelen van een serieus leerplan heeft prioriteit bij het aanpakken van de vrijblijvendheid van het godsdienstonderwijs. Voor dit doel moet een breed forum worden samengesteld met daarin vertegenwoordigers van verschillend maatschappelijk allooi en met diverse culturele achtergronden. Verbeeldingskracht is belangrijk, kunstenaars en cineasten moeten er daarom in ieder geval bij worden betrokken. Verder geestelijk leiders, popsterren, buurtvaders, hoogleraren en politici – waaronder een aantal mensen met moreel gezag in Nederland. Het doel is een herkenbaar comité van aanbeveling.

Natuurlijk is dit makkelijker gezegd dan gedaan: discussies over de representativiteit van het forum en de waarde van de voorgestelde lesonderdelen zijn haast onvermijdelijk, zoals ook zichtbaar werd in de gang van zaken rond de canon van Nederland. Belangrijk is dan ook dat het comité niet de pretentie heeft strenge voorschriften te ontwerpen. De leden zullen slechts de basis leggen voor een breed maatschappelijk gesprek, een basis waar zowel van afgekeken als van afgeweken kan worden. Vervolgens kan een proefproject worden uitgevoerd op een aantal 'sleutelscholen', bijvoorbeeld in Amsterdam en Rotterdam.

In de uitvoering van het vak zijn academisch geschoolde docenten van groot belang. Een docent godsdienst moet in staat zijn om lastige debatten tussen jongeren te leiden, en zich terdege bewust zijn van zijn of haar eigen identiteit. Er is dus behoefte aan mensen die een grote hoeveelheid kennis combineren met een sterke pedagogische basis, en daarbij stevig in hun schoenen staan. Bovendien zouden godsdienstdocenten meer informatie

26-09-06 godsdienstles zou in alle brugklassen op alle middelbare scholen in Nederland verplicht moeten zijn. om deze stelling te testen brachten wij een vakbekwaam kwartet samen op de werkplaats, onder wie de godsdienstpedagoog en de onderwijsonderzoeker. "van elke school, bijzonder of openbaar, mag worden geëist dat in godsdienstlessen recht wordt gedaan aan de pluriformiteit van onze samenleving."

op zoek naar statistieken openbaart zich een ware jungle. het is onduidelijk hoeveel uren godsdienstles er op Nederlandse scholen wordt gegeven, het aantal docenten is niet bekend en ook wat betreft het lesmateriaal zijn nauwelijks cijfers beschikbaar. afgelopen donderdag beschrijft lerarenopleider Ronald de Graaf in dagblad Trouw nog zijn verbazing over het feit dat op sommige middelbare scholen geen godsdienstonderwijs is gemarginaliseerd, concludeerden onderzoekers Bert de Reuver en Stefan Vervaecke al eind 2004.

onbekend maakt onbemind, luidt het aloude gezegde. op school moeten waanideeën over godsdiensten nou juist worden aangepakt. ons viertal gasten is het daar roerend mee eens, daarmee de middag tot gelag der gelijkgestemden bombarderend. Stefan Vervaecke ziet wel een bijkomend, en vrij kolossaal, probleem: "wie vorming wil bieden aan een almaar veranderde samenleving moet heel innovatief zijn. het instituut onderwijs is juist heel log en daarom eigenlijk ongeschikt. dat schreeuwt om een diepte-investering."

de ultieme godsdienstles? het gaat om kennis, inzicht en handelen. daarbij is de praktijk belangrijk, oftewel het vergelijken en combineren van eigen rituelen met andere vieringen (Siebren Miedema). leer je eigen godsdienst te relativiseren (rasit bal). wat doe je thuis? iedereen moet weten waar-ie vandaan komt. identiteit is daarbij het sleutelwoord (Lützen Miedema). godsbesef door eeuwen en culturen heen moet een prominente plek hebben, zowel in cultuurhistorisch als in psychisch opzicht (Stefan Vervaecke). die context is essentieel, anders krijg je óf een verkapt boodschap, óf ligt simplisme op de loer (Bert de Reuver, vanuit de zaal).

gelijkgesteld of niet, naast voer voor een nieuw regeerakkoord roept de brainstorm tal van vragen op. zo zal een islamitische middelbare school (de teller in Nederland staat op twee) als liberaal worden gezien, wanneer die kennis over andere religies aanbiedt, vermoedt RASIT BAL. hij voorziet het verwijt dat scholen bang zouden zijn voor hun eigen identiteit uit te komen. Siebren Miedema vraagt zich af welke pedagogische visie de basismethode moet vormen bij pluriform godsdienstonderwijs. en vormt het fameuze artikel 23 geen belemmering? op die laatste vraag gelijk een antwoord: absoluut niet, zegt Siebren zeer stellig, "van elke school, bijzonder of openbaar, mag worden geëist dat in godsdienstlessen recht wordt gedaan aan de pluriformiteit van onze samenleving."

gespreksleider Hugo Logtenberg houdt de middag begrijpelijk, ook voor de reli- en onderwijsleek. de gasten gaan met het psalmenoproer naar huis, en Carine en Fedde met concrete aanbevelingen. die luiden: een pluriform aanbod, kwaliteitseisen en stramen moeten opgelegd worden. stel voor het opstellen van een leerplan een breed forum samen, met daarin mensen met moreel gezag uit alle rangen en standen van de samenleving. religie is hot, elke school moet daarom over alle religies onderwijzen. daaronder valt ook atheïsme – voor alle tegenspuiterende geseculariseerden onder ons. en: academisch geschoolde docenten en goed (multimediaal) materiaal zijn van groot belang.

Carine Lacor en Jurjen Fedde Wiersma

moeten uitwisselen, ervaringen kunnen delen. Nu is er weinig onderling contact wat de professionalisering van het vak niet ten goede komt. Gebruik de expertise van goede docenten, ken de *best practices* en zet die in bij het ontwikkelen van lesmateriaal. Want: goed lesmateriaal is onmisbaar, maar op dit moment, zeker in vergelijking met de leermiddelen die andere vakken tot hun beschikking hebben, zwaar onder de maat.

De ultieme godsdienstles draait om kennis, inzicht en handelen. Daarbij is de praktijk belangrijk, oftewel het vergelijken en combineren van eigen rituelen met andere vieringen. Leer je eigen godsdienst te relativiseren. Ook van belang is het beeld van god(en) dat mensen door verschillende eeuwen en culturen heen hebben gehad. In tekst, maar vooral ook in beeld (oude schilderijen, beeldende kunst, fotografie), zou dit aan bod moeten komen.

Goed lesmateriaal bestaat niet (uitsluitend) uit boekjes, maar maakt gebruik van nieuwe media. Zo kan aan de actualiteit en aan de leefwereld van jongeren tegemoet worden gekomen. Op sommige scholen wordt bijvoorbeeld gewerkt met op internet gevonden liedteksten van popsterren, of gechat met de *Westbank*. Film, muziek, maar ook moderne kunst en fotografie zijn onontbeerlijke hulpmiddelen van een goede godsdienstles.

Pluriformiteit

Maria van der Hoeven, minister van Onderwijs, ziet voor de overheid geen rol weggelegd in het stimuleren van godsdienstonderwijs. Maar de overheid kan wel degelijk strenge randvoorwaarden opstellen en daarnaast een kritische discussie met de onderwijsinstellingen aangaan. Religie is *hot*, elke school moet daarom over meerdere religies onderwijzen. Ook over atheïsme. Want net als vele religieuzen, kan menig niet-gelovige maar moeilijk een (andere) religie naast zich dulden.

Nu geven weinig middelbare scholen godsdienstonderwijs waarin de wereldgodsdiensten aan bod komen. Uiteraard is de eigen grondslag van een school belangrijk – die kan een sterk uitgangspunt zijn. Maar van elke school, bijzonder of openbaar, mag worden geëist dat in godsdienstlessen recht wordt gedaan aan de pluriformiteit van onze samenleving.

Leer scholieren leven met culturele diversiteit en promoot inter-religiositeit. Begin met kleine projecten, maar streef tegelijkertijd naar brede implementatie, met als doel religie systematisch een plek in het middelbaar onderwijs te geven. Opdat het godsdienstonderwijs in Nederland de rol kan vervullen die het verdient.

14-09-06 mijn verbazing is groot wanneer ik hoor dat minister donner in het boek *het land van haat en nijd* van margalith kleijwegt en max van weezel zich gedwongen voelt te reageren op o.a. cda-fractievoorzitter maxime verhagen.

"als tweederde van alle nederlanders morgen de sharia zou willen invoeren, dan moet die mogelijkheid toch bestaan? zo iets kun je wettelijk toch niet tegenhouden? het zou ook een schande zijn om te zeggen: dat mag niet! de meerderheid telt. dat is de essentie van democratie", schrijft donner. zoals ieder weldenkend mens had kunnen verwachten, behalve donner dan, viel heel de politiek vervolgens over hem heen.

juridisch gezien heeft minister donner natuurlijk gelijk. het is waar dat in onze democratische rechtsstaat de grondwet veranderd kan worden, wanneer daar een tweederde meerderheid vóór is. maar welk nut heeft een discussie over een volkomen onrealistische situatie? de meerderheid van de nederlandse bevolking weet niet eens wat de sharia is, men weet alleen dat je daar bang voor moet zijn. ik vraag me af of de gemiddelde nederlander weet van het bestaan van experts die beweren dat 'de geest van de sharia' al in de nederlandse wetgeving ligt verankerd. daarmee bedoelen ze beginselen als rechtvaardigheid, eerlijkheid, de rechten van het individu. kortom, de grondslagen van een rechtsstelsel. afgezien van de lijfstraffen hebben we volgens sommigen onze eigen sharia, een polder-sharia dus.

persoonlijk zie ik het nut niet van een discussie over de sharia in nederland: zo'n debat heeft meer nadelen dan voordelen. de angst bij de nederlandse bevolking wordt er zeker niet minder op. en dat maakt deze opmerking van minister donner alleen nuttig voor politici die op angst teren. geert wilders kan weer eens laten zien dat je op hem moet stemmen als je niet wil dat het vaderland in handen valt van de barbaarse islamitische dreiging. vaderlandsveiligheid is niet toe te vertrouwen aan rare mannenbroeders (en ook niet aan rooie rakkers natuurlijk).

voor mij zijn onze democratische grondrechten heilig. die zijn naar mijn bescheiden mening volkomen in harmonie met het islamitische gedachtegoed. ongetwijfeld zijn er ook moslims die de grondrechten niet willen accepteren, en dat is beangstigend. maar wat voor mij veel beangstigender is, is dat mensen die ook aan onze grondrechten willen zitten, zoals wilders in zijn partijprogramma laat blijken, veel minder tot geen commotie veroorzaken. wilders heeft niet alleen een geweldig kapsel. hij heeft ook geweldige ideeën over artikel 1 van onze grondwet. deze man is naar mijn idee een veel groter gevaar voor onze grondrechten dan een eventuele groep radicale moslims, die eventueel heel groot wordt en dan eventueel strikte shariawetgeving invoert.

mustafa andas

Weg met de cultuur van de middenmoot

Mijn zoon is zo intelligent. Die haalt allemaal tieners. Die wordt nog eens professor.

Mijn zoon is zo effectief. Die haalt allemaal zessen. Die wordt nog eens schatrijk

Max Tailleur (1909-1990)

Michel Vols en Zita Schellekens Op de Nederlandse universiteiten heerst een zesjescultuur. Gelijheidsdenken overheerst, excelleren is een vies woord. Ergens ‘goed in zijn’ is streberig en kan echt niet. Studenten doen zo min mogelijk om precies een voldoende te halen voor hun tentamens. Om Nederland slagvaardig te houden in de economische strijd met lagelonenlanden is dit desastreus. Ons land kan de internationale concurrentie alleen aan met betere hoogopgeleiden. Een progressief aanvalsplan tegen de zesjescultuur is daarom nodig. Ons plan bestaat uit twee delen: 1) een forse verzwaring van het onderwijsprogramma en 2) een ander bekostigingsstelsel voor het hoger onderwijs, één dat niet gericht is op snel rendement maar op kwaliteit.

Hoger onderwijs in Nederland

Zowel hoogleraren als studenten geven aan dat de academische sfeer in Nederland niet inspirerend is. Professor Eijffinger van de Universiteit van Tilburg: “De beste studenten op onze universiteit zijn buitenlanders. Tachtig procent van de cum laude afgestudeerden komt uit het buitenland.” Studenten zelf geven aan dat studies niet zwaar zijn. Op pagina vier van de *Keuzegids Hoger Onderwijs* (05/06) staat: “Echt zware en volle studies bestaan in het Nederlands hoger onderwijs bijna niet. (...) Studenten worden er te weinig uitgedaagd, en besteden vaak maar 25 uur per week aan hun studie.”

Het huidig hoger onderwijs verspilt op deze manier talent, kansen en geld. Nederland zal zo geen echte keniseconomie worden. De opeenvolgende liberale staatssecretarissen op Onderwijs, Nijs, Rutte en Bruins trekken al jaren ten strijde tegen de Nederlandse cultuur van de middenmoot. Studenten moeten, zoals Rutte zegt, *begeistert* worden. Jaren van links nivelleren ruilen zij in voor liberaal excelleren. Ook de PvdA dient stelling te nemen tegen de zesjescultuur. De PvdA moet echter wel een eigen verhaal ontwikkelen en niet slechts de VVD volgen. Want er is veel aan te merken op het beleid van de successievelijke liberale staatssecretarissen.

Leerrechten

Het streven van het kabinet-Balkenende is om van vijftig procent van alle Nederlanders een hoger opgeleide te maken. Dit is een onbesuisd doel. Liever iets minder hoger opgeleiden, dan voldoen aan een mooi rond percentage en vertikken het probleem bij de wortels aan te pakken. De nieuwe koers van het ministerie van Onderwijs, met de ‘leerrechten’ als kernpunt, pakt de cultuur van de middenmoot niet echt aan. Het is in de eerste plaats een bezuinigingsronde binnen het onderwijs.

Door het systeem van de leerrechten krijgen studenten het recht om zes jaar tegen normaal collegegeldtarief te studeren. Na zes jaar betalen studenten twee keer zoveel collegegeld. De redenering is dat studenten door de financiële druk sneller gaan studeren en meer tijd aan hun studie besteden: in plaats van twintig ongeveer veertig uur per week. Maar de leerrechten lossen de zesjescultuur niet op, sterker nog, zij verergeren het probleem.

Onderzoek van economen van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam (Leuven, Oosterbeek en van der Klaauw, *The effect of financial rewards on students' achievement: evidence from a randomized experiment*, 2003) wijst erop dat studenten onder financiële druk in het algemeen niet sneller studeren. Bij studenten die wel sneller studeren gaat dat ten koste van de cijfers. Om snel klaar te zijn, kiezen studenten voor het minimale resultaat. Ze gaan bijvoorbeeld meer vakken tegelijk volgen en zijn sneller tevreden met een laag cijfer. Zo versterken de leerrechten van Rutte de zesjescultuur.

Selectie

Volgens VVD-leider Mark Rutte, PvdA-Tweede Kamerlid Jacques Tichelaar en Jo Ritzen, voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit van Maastricht, kunnen universiteiten middelmatigheid bestrijden door selectie aan de poort. Instellingen zouden dan aan het begin van het studiejaar de zwakkere studenten uit de massa kunnen filteren. Studentenvakbonden en wetenschappers zijn het hier niet mee eens. Het gevaar bestaat dat zo'n selectie een lapmiddel wordt voor slecht middelbaar onderwijs. Universitaire instellingen en wetenschappers klagen dat de schaalvergroting en het studiehuis het niveau van middelbare scholieren heeft aangetast. Maar een vwo-diploma moet scholieren nog steeds toegang verzekeren tot een universiteit. Als de kwaliteit van de middelbare scholen niet meer voldoet, moet de politiek het onderwijs verbeteren en niet een nieuwe selectieronde inbouwen.

site talk verleiden, niet verplichten

05-10-06 onze onvolprezen seminar-room liep gisteren wederom vol met gasten, deze keer om het werkplaatsplan van de sociale beurs aan te scherpen. wat wil de werkplaats? concrete aanbevelingen, ingegeven door ervaringen uit de praktijk, om het beurs-plan een nog grotere kans op succes te bieden.

aanwezig: ruud antonisse (directeur van het juttersdok), brahim (werkende jongere van het juttersdok), everarda slabbekoorn (vice-voorzitter landelijke studentenvakbond), paula chin a lion (personeelsfunctionaris amnesty international), charlotte van dijk (aanspreekpunt voor het Europese vrijwilligersprogramma evs), marcus jacobs (vrijwilligerscentrale amsterdam, verantwoordelijk voor maatschappelijke stages), yman mahrach (pvda-gemeenteraadslid in amsterdam), anouk eigenraam (studente geschiedenis, werkzaam bij humanity in action) en marjolein schaftenaar (studente geschiedenis en politicologie). ook waren er wat loslopende werkplaatsers die nu en dan aanschoven. lennart booi leidde het gesprek.

het blijkt al snel een illusie te denken dat jongeren enthousiast aan het schoffelen of billen wassen slaan als hen geen compensatie wordt geboden. compensatie in de vorm van geld, een opleiding, of kans op een stageplek of baan; dat kan verschillen. maar er moet iets tegenover staan, waar de jongere het nut van inziet. vrijwilligerswerk wordt, vooral door vmbo-jongeren, niet als een kans gezien. havo meisjes denken misschien graag na over hun cv, de gemiddelde vmbo-er is echt niet met vrijwilligerswerk bezig. bij velen is het hele fenomeen onbekend. "je wilt gewoon zo snel mogelijk de arbeidsmarkt op," zegt brahim. en dat geldt, op een andere manier, ook voor studenten. "studenten hebben een bijbaantje en zijn bovendien druk bezig met hun ambities," schetst everarda, "als vrijwilligerswerk daar niet perfect bij aansluit, of slecht betaald wordt, is het niet interessant."

moeten jongeren dan gedwongen worden? persoonlijke ontwikkeling, dat kan altijd nog. "je mag best vrijwilligerswerk doen waarvan je hart niet per se sneller gaat kloppen," zegt marjolein schaftenaar, "en dan juist met alle opleidingsniveaus door elkaar." sociale segregatie moet worden tegengegaan, maatschappelijke dwarsverbanden dienen gekweekt. en dus moet elke jongere, van vmbo-er tot gymnasiast, verplicht maatschappelijk werk doen? nee, daarvoor voelt uiteindelijk niemand. "het is heel belangrijk dat vrijwilligerswerk ook echt op vrijwillige basis gebeurt," zegt ruud antonisse, "maar dan moet je wel heel erg je best doen om jongeren mee te krijgen. je moet ze eigenlijk eerst met een stok aan het werk schoppen. dat merk ik bij ons op het juttersdok. na een week zeggen ze dan: 'goh, toch eigenlijk wel leuk, met die collega's, en toch wel nuttig, wat ik doe.' "

dus: verleiden in plaats van verplichten. maar dan moet er wel gedifferentieerd verleid worden. havo en vwo klanten zijn nu eenmaal makkelijker te overtuigen. "goede promotie is heel belangrijk, te beginnen bij de vmbo-scholen," zegt yman mahrach. "en een organisatie moet dubbel terugkrijgen, wat ze aan tijd en energie in een vrijwilliger stopt. vijf dagdelen een vmbo-t-er over de vloer, zoals nu met die maatschappelijke stages gebeurt, daar voelen maar heel weinig organisaties voor," vult marcus jacobs aan.

de match vrijwilliger – organisatie is heel belangrijk. en moeilijk te maken. want organisaties zijn heel pragmatisch, die laten hun interesse afhangen van het aanbod. en elke vrijwilliger doet het liefst een cool project. misschien moet behalve de vrijwilliger, ook de organisatie een bonus krijgen. maar vooral moet er goed gekeken worden naar wat er al is op vrijwilligers-gebied, en hoe je vervolgens de gaten opvult en connecties maakt. een heel nieuw instituut is nergens voor nodig. er zijn genoeg organisaties, en voor de financiën kan je bijvoorbeeld de informatie beheer groep gebruiken. "geef studenten een extra beurs, of studiepunten, vergelijkbaar met de compensatie voor een bestuursjaar nu," zegt anouk eigenraam.

en ook belangrijk: laat gemeentes hun eigen vrijwilligerspraktijk sublimeren, begin op lokaal niveau. charlotte dijkstra: "bijvoorbeeld in de vorm van een prijsvraag: investeer in eigen sociaal kapitaal! bedenk een lokaal project en voer dat uit." paula chin a lion vindt dat de positieve kanten van vrijwilligerswerk duidelijker naar voren moeten worden gebracht: "weet je niet wat je wil studeren? oriënteer je met vrijwilligerswerk!" en schroom niet jongeren daarbij op hun eigen leefomgeving aan te spreken, want dat motiveert, zegt marcus jacobs: "ben je boos? waar ben je boos over? doe er wat aan!"

carine lacor

De vraag naar de effectiviteit van zo'n systeem staat los van de vraag naar het principe van selectie. Uit een evaluatie aan de universiteiten van Leiden, Rotterdam en Amsterdam bleek dat selectie aan de poort niet werkt. De instellingen deden in 2000 een selectie-experiment, maar de geselecteerde studenten bleken niet beter te zijn dan de anderen. De selectie veranderde dus niets aan het niveau van de studenten. Alle instellingen staakten hierna hun proeven met selectie.

Kwaliteit, geen kwantiteit

Leerrechten en selectie aan de poort zijn geen effectieve maatregelen tegen de zesjescultuur. Beleid moet niet opjagen maar uitdagen. De zesjescultuur moet worden aangepakt zonder daarbij de brede toegankelijkheid van het onderwijs uit het oog te verliezen. Ons aanvalsplan bestaat uit een tweetal onderdelen. Allereerst is een algehele verzwarening van het hoger onderwijs noodzakelijk. Een ander bekostigingsstelsel, gericht op kwaliteit in plaats van kwantiteit, kan dit stimuleren.

Studenten moeten wat ons betreft meer tijd besteden aan hun studie. De studie wordt vanaf het eerste jaar een stuk intensiever en moeilijker. Wij willen meer stof per tentamen, meer discussie tijdens college en meer druk om opdrachten, artikelen en essays te schrijven. Kleinschalig onderwijs is dan ook noodzakelijk. Een onderzoek van het ministerie van Onderwijs, *Topkwaliteit in hoger onderwijs* (mei 2006), laat zien dat kleinschaligheid, veel aandacht voor de overgang van middelbaar naar hoger onderwijs en intensief contact tussen student en docent belangrijke elementen zijn in het toponderwijs. Deze elementen komen in het Nederlands hoger onderwijs nu alleen voor bij het University College in Utrecht en de Roosevelt Academy in Middelburg. Dergelijke projecten verdienen steun en nog belangrijker: navolging.

Zowel wortel als stok moeten worden ingezet. De stok is de accreditatie van universiteiten. Om universiteiten te dwingen hun programma's zwaarder te maken, moet de overheid de inhoudelijke eisen voor accreditatie van opleidingen verhogen. Nu bezoeken visitatiecommissies iedere vier jaar universiteiten, waar ze kijken of het gegeven onderwijs nog wel het predicaat 'universitair' verdient. Als de universiteit niet voldoet aan de nieuwe, verhoogde eisen, mag het zich voortaan 'HBO' noemen.

Maar er is ook een wortel denkbaar om het universitaire lastdier in beweging te krijgen. Dat is de verandering van het bekostigingsstelsel voor het hoger onderwijs. Het beste uit studenten halen levert instellingen nu niets op. Door de huidige financiering per diploma is het voor universiteiten alleen maar voordelig als studenten zo snel mogelijk klaar zijn. Het gevaar bestaat dat daardoor het niveau van het onderwijs daalt. Halen studenten de tentamens niet? Dan verlaagt de instelling het niveau, want diploma's zijn nodig om het geld binnen te halen. Er moet dus een nieuw bekostigingsstelsel komen, waarmee de nadruk op hoog rendement in plaats van snel rendement wordt gelegd. Universiteiten die studenten meer verdieping, begeleiding en kwaliteit bieden, krijgen meer geld.

Uiteraard is het niet eerlijk dat alleen de overheid, en dus de samenleving, bijdraagt aan dit nieuwe systeem. Ook studenten zullen meer moeten bijdragen aan de kosten van hun studie. 'Handen af van het collegegeld' is makkelijk gezegd, maar niet houdbaar. Voor beter onderwijs mag het collegegeld best iets omhoog. Wel moet onderwijs voor iedereen betaalbaar blijven, een laag inkomen mag geen obstakel zijn om te gaan studeren. De meest eerlijke optie is het huidige leenstelsel te vervangen door een studietax, waarbij mensen na hun studie via de belasting hun studie afbetalen. Dit systeem zou de leenangst onder de lagere inkomensgroepen kunnen ondervangen.

Progressieve politiek kenmerkt zich door veranderingsgezindheid. Nederland kan zich geen zesjescultuur permitteren. De lamlendige sfeer van de middenmoot moet plaatsmaken voor inspirerend en uitdagend hoger onderwijs. Dat bereik je niet door opjagen, selecteren en straffen. De nadruk moet liggen op hoog in plaats van snel rendement. Onderwijs moet uitdagend, intensief en toegankelijk zijn. Daarom moeten de kwaliteitseisen fors omhoog en moeten universiteiten streng gestraft worden als ze die niet halen. De overheid moet niet tempo, maar kwaliteit belonen.

31-10-2006 tien oktober stond onze woensdagmiddag-happening in het teken van het hoger onderwijs. flink wat (ervarings-)deskundigen schoven aan. dat in nederland een zesjescultuur heerst, daar waren de meeste gasten het over eens. maar de oplossingen die zij aandroegen verschilden wel degelijk. hoe kunnen we het hoger onderwijs verbeteren?

aanwezigen: ruud koole (hoogleraar aan de universiteit van leiden en oud voorzitter pvda), ria bronneman-helmers (hoofd educatie en minderheden sociaal en cultureel planbureau), irene van den broek (voorzitter landelijke studenten vakbond, lsvb), sebastiaan den bak (voorzitter interstedelijk studenten overleg, iso), trude maas (president hay vision society en lid eerste kamer voor de pvda), sharon gesthuizen (kandidaat tweede kamerlid sp, nr. 12), sabine koebrugge (vice-voorzitter jongeren organisatie vrijheid en democratie, jovd). wbs werkplaatser en spreekstalmeester michel vols leidde de discussie.

een zesjescultuur in het onderwijs betekent dat studenten het minimale werk verrichten om een krappe voldoende te halen, omdat meer toch niet wordt gevraagd of verwacht. de wbs werkplaats vindt dat veel talent daardoor onbenut blijft en denken dat de kenniseconomie met deze mindset nooit zal pieken. de meeste deelnemers aan het debat erkennen dat er een cultuur van middelmatigheid heerst op hogescholen en universiteiten. maar niet iedereen is van mening dat deze zesjescultuur het grootste probleem is in het nederlands hoger onderwijs. trude maas bijvoorbeeld vraagt zich af of die stelling houdbaar is en benadrukt dat goed onderzoek hiernaar nooit gedaan is. "meten is weten," stelt zij, "en zonder onderzoeksresultaten die aantonen dat de zesjescultuur inderdaad een probleem is, heeft het weinig nut om haar aan te pakken."

grotere problemen zijn volgens irene van den broek de financiële drempel voor een student om zich volledig voor de studie in te zetten (om de studie te bekostigen kan een student eigenlijk niet zonder bijbaantje) en een gebrek aan uitdaging in de studie. ruud koole is het hiermee eens: ook hij vindt dat universiteiten en hogescholen uitdagender onderwijs moeten bieden. studenten moeten gemotiveerd worden hun best te doen.

de kwaliteit van het hoger onderwijs moet omhoog, daarover zijn alle deelnemers het eens. op dit moment hangt die kwaliteit teveel af van externe factoren, zoals het beleid van de universiteit zelf, of de inzet van de docenten. volgens de voorzitter van het iso ontbreekt het aan het politieke lef om flink te investeren in onderwijs. sabine van de jovd denkt dat behalve de overheid ook het bedrijfsleven kan bijdragen aan een kwaliteitsverbetering.

maar de student moet zelf ook z'n steentje bijdragen. een van de werkplaatsers, rachel moolenaar, heeft op het utrechtse university college gezeten en is daar erg over te spreken. op dit college wordt je niet zomaar toegelaten: je cijferlijst moet een hoog gemiddelde hebben en bovendien wordt er gesolliciteerd door middel van brief en gesprek. "als je dan uiteindelijk wordt toegelaten, heb je echt het gevoel een kans te krijgen. die kans namen de meeste studenten heel serieus. en dat moet ook wel, want het is echt hard werken." rachel moolenaar denkt dat motivatie belangrijker is dan een goede cijferlijst, bij het beoordelen van aspirant-studenten.

maar voor een student, hoe gemotiveerd ook, is het nauwelijks mogelijk zich fulltime voor de studie in te zetten. om alles te kunnen betalen, hebben verreweg de meeste studenten een bijbaantje. mede daardoor besteden studenten (slechts) gemiddeld twintig uur per week aan hun studie. die twintig uur zou in principe omhoog kunnen, bijvoorbeeld door een verzwarening van het studieprogramma. maar, als dat gebeurt, moeten de financiële randvoorwaarden in orde zijn. daarom moet volgens koole de studiefinanciering een stuk omhoog. daarnaast moet het onderwijs toegankelijk blijven voor iedereen. hopelijk gaat het volgende kabinet flink aan de slag!

zita schellekens

VMBO uit het verdomhoekje

Sanae Akka en Rachel Moolenaar Veel ouders zien met grote spanning de uitslag van de Cito-toets tegemoet: als zoon- of dochterlief toch ten minste maar naar de HAVO kan! Want het VMBO, daar wil je je kind niet hebben. Dat zijn onpersoonlijke leerfabrieken, verzamelpaatsen van leerlingen van de voormalige MAVO, de lomscholen en de methienscholen. Weggestopt in hun eigen gebouwen, met detectiepoortjes bij de ingang, komen deze kinderen niet in contact met HAVO- of VWO-leerlingen. Het slechte onderwijs op VMBO's en de hoge schooluitval zijn regelmatig in het nieuws.

Niet vernieuwen

Er moet iets veranderen op het VMBO, zoveel is duidelijk. De meeste politieke partijen zien de oplossing in herstructurering. Zo stelde de VVD in het rapport *Oog voor ongeken talent (2004)* voor om de MAVO opnieuw in te voeren. D66 eiste hetzelfde in haar verkiezingsprogramma van 2006. De PvdA, begin jaren negentig het grote brein achter de schaalvergroting in het onderwijs, hamert nu juist op kleinschaligheid als belangrijkste middel tegen de kwaal.

Maar de constante neiging het onderwijs te hervormen is nu juist een belangrijk onderdeel van de problemen. Den Haag loopt continu achter de feiten aan en scholen krijgen niet de kans om zelfstandig oplossingen aan te dragen. Het beroepsonderwijs zou niet voor de zoveelste keer ten prooi mogen vallen aan de vernieuwingszucht van de politiek. Voor je het weet gaan er weer kostbare jaren verloren aan het overleven van kinderziektes, om uiteindelijk tot de conclusie te komen dat het voorgestelde medicijn toch niet zo effectief was, maar wel tot blijvend letsel heeft geleid.

Laat de basisvorming voor wat ze is, probeer de MAVO geen nieuw leven in te blazen, maar zoek de verbetering *binnen* de huidige structuren. Belangrijk is dat scholen meer ruimte krijgen om zélf naar oplossingen te zoeken voor de problemen waarmee ze te maken hebben. Wanneer zij deze verantwoordelijkheid niet nemen, dient de gemeente hen hierop aan te kunnen spreken. Om dit mogelijk te maken moet de positie van de gemeente op onderwijsgebied eerder worden versterkt dan verzwakt, hetgeen een omkering van de trend van de afgelopen jaren zou betekenen.

De grootste problemen binnen het VMBO hebben te maken met een gebrek aan betrokkenheid – van docenten, leerlingen én ouders. Veel leerlingen voelen zich niet verbonden met de school, ouders zijn niet betrokken bij de opleiding van hun kinderen en docenten hebben niet altijd de juiste competenties om VMBO-leerlingen les te geven. Hieronder enkele handreikingen om bovenstaande problemen aan te pakken.

Docenten

Het docenten-probleem is relatief het makkelijkst op te lossen: voer een aparte lerarenopleiding voor VMBO-docenten in. De meeste politieke partijen denken betere docenten te kunnen trekken met hogere salarissen. Dat is een stap in de goede richting, maar lang niet voldoende. Leraren moeten zich veel beter voorbereiden op het werken met VMBO-ers. Veel leerlingen op dit niveau hebben leer- of opvoedingsproblemen, daarom is het belangrijk dat docenten pedagogisch sterk in hun schoenen staan. Bij de meeste lerarenopleidingen ligt de nadruk op het overdragen van vakinhoudelijke kennis en komen bovenstaande thema's slechts zijdelings aan bod. Met een aparte opleiding voor VMBO-docenten kunnen toekomstige leraren beter worden opgeleid.

Leerlingen

Een ander probleem is de gebrekkige inzet en betrokkenheid van leerlingen. Spijbelen, vroegtijdig schoolverlaten en een ongeïnteresseerde houding in de klas zijn aan de orde van de dag op het VMBO. Dit heeft verschillende oorzaken.

Allereerst het gebrek aan praktijkonderwijs. Veel VMBO-scholen beginnen pas in de laatste twee jaar met de praktische vakken. Pas dan krijgen jongeren door waarvoor ze eigenlijk aan het leren zijn. Voor veel jongeren die graag met hun handen werken is dit te laat. Iemand die voor lasser wil leren ziet pas in het derde of vierde jaar wat daar precies bij komt kijken. En of die praktijk hem of haar aanstaat of niet, het is dan al niet meer mogelijk om van studie te veranderen.

Een tweede probleem is dat veel jongeren gewoonweg hun interesse in school verliezen. Een manier om jongeren te motiveren en betrokken te houden, is het concept van de brede school ook in het voortgezet beroepsonderwijs toepassen. Dit betekent: meer dwarsverbanden aangaan tussen scholen, sportverenigingen, het jongerenwerk, buurthuizen en het bedrijfsleven. Nu zijn er alleen 'brede' basisscholen.

31-10-2006 op donderdag 26 oktober vond er een door de werkplaats georganiseerd debat plaats op het da vinci college in roosendaal, waaraan scholieren, docenten en politici deelnamen. de belangrijkste uitkomsten:

schooluitval en spijbelgedrag worden vaak genoemd als grote problemen binnen het voorbereidend beroepsonderwijs. als we naar de percentages kijken, blijkt de grootste uitval echter niet binnen het vmbo te liggen, maar juist binnen het middelbaar beroepsonderwijs. vooral de overgang van vmbo naar mbo zorgt voor problemen. die aansluiting moet verbeterd worden, bijvoorbeeld door scholen te laten experimenteren met het 'in elkaar schuiven' van vmbo en mbo, of door de vakken inhoudelijk beter op elkaar af te stemmen.

toch blijft schooluitval en spijbelgedrag (hoewel in mindere mate dan op het mbo) een probleem op het vmbo. de docenten van het da vinci stellen dat meer praktijkgericht onderwijs deze problemen grotendeels kan ondervangen. door de praktijk al vroeg in het curriculum te integreren, krijgen jongeren eerder een beeld van de sector waarin ze zullen gaan werken. bovendien blijven ze bij praktijkonderwijs langer geïnteresseerd.

daarnaast constateerden de docenten dat leerlingen vandaag de dag veel meer aandacht nodig hebben dan vroeger. dat komt deels doordat 'zorgleerlingen' en 'gewone' leerlingen bij elkaar in de klas zitten. docenten zijn onevenredig veel aandacht kwijt aan leerlingen die eigenlijk op het speciaal onderwijs thuishoren. ook is er meer specifieke aandacht nodig omdat jongeren aan allerlei verleidingen (drank, drugs etc.) weerstand moeten bieden en deze vaardigheden niet altijd van huis uit mee krijgen. docenten moeten hierop inspringen, maar het ontbreekt hen vaak aan tijd en kennis om adequaat te reageren. een aparte opleiding voor vmbo-docenten en meer uren, bedoeld voor extra aandacht voor de leerlingen, zouden uitkomst kunnen bieden. met uitzondering van het vvd-gemeenteraadslid van de beemt was niemand van de aanwezigen voorstander van het verhogen van de leerplicht om vroegtijdige schooluitval tegen te gaan.

wat betreft het tweede onderwerp, het vergroten van de autonomie van scholen, toonden zowel docenten als politici zich sceptisch. gevreesd wordt dat de 'dictatuur uit den haag' vervangen zal worden door een dictatuur van schooldirecties. docenten én politici pleiten voor een grotere inbreng van docenten, niet alleen in het formuleren van oplossingen, maar ook in het proces van problemen definiëren.

de grootste zorg van het management, in ieder geval op het da vinci college in roosendaal, blijkt de opvolging te zijn. het ziet de docentenpopulatie vergrijzen en heeft grote moeilijkheden om nieuwe docenten te vinden. ook de problemen rond het betrekken van allochtone ouders bij het onderwijs van hun kinderen

wordt genoemd. de school zou hier graag ondersteuning in hebben, maar weet niet bij wie aan te kloppen.

een derde punt dat het management graag onder de aandacht brengt, is de rol die het bedrijfsleven zou kunnen spelen in het beroepsonderwijs. het bedrijfsleven is gebaat bij het opleiden van vakmensen, maar laat de grootste inspanningen aan de scholen over. met de juiste ondersteuning vanuit de politiek en het bedrijfsleven kan het vmbo een belangrijke rol spelen op het gebied van innovatie en de zo gewilde kenniseconomie. de meeste leerlingen stromen immers door naar het midden- en kleinbedrijf, een sector die de motor is van onze economie. meer investeringen van deze sector in het beroepsonderwijs zijn daarom hard nodig.

sanae akka, nora kasrioui en rachel moolenaar

reacties hartelijk dank voor jullie verslag van de vmbo-dag op 26 oktober. ik kan veel herkennen in de uitkomsten van de dag. nog een paar aanvullende opmerkingen: ik ben er erg voor dat scholen kunnen experimenteren met 'in elkaar schuiven' van vmbo en mbo, maar de bekostigingsregels van het ministerie vormen te vaak een hinderpaal voor de benodigde samenwerking tussen de instellingen. als er wordt gesteld dat docenten onevenredig veel aandacht kwijt zijn aan leerlingen die eigenlijk op het speciaal onderwijs thuishoren, dan meen ik dat er wel kritisch moet worden gekeken of de leerling echt op het speciaal onderwijs thuishoort of dat er op een andere manier extra begeleiding nodig is. te vaak vormt speciaal onderwijs niet meer dan een vooropleiding voor de sociale werkplaats en dat doet ook niet altijd recht aan de capaciteiten van de betrokken leerlingen. uiteindelijk moeten zoveel mogelijk jongeren worden opgeleid voor een reguliere baan en dan is het vmbo vaak wel de opleiding die het meest in aanmerking komt. ik deel de scepsis over autonomievergroting van de scholen. vaak verplaatst bureaucratie zich niet naar het niveau van de schoolleiding, maar naar tussenlagen zoals het bevoegd gezag. gevolg is dat men op de werkvloer helemaal niet het gevoel heeft dat de regeldruk vermindert. de vergrijzing van het docentencorps is een ernstige kwestie vooral ook omdat ze de komende jaren gaat uitmonden in een ernstig lerarentekort. de kabinetten-balkenende doen alsof zij het lerarentekort hebben opgelost, maar zij hebben eigenlijk alleen de problemen voor zich uit geschoven. ik ben heel benieuwd wat jullie nu verder gaan doen. wens jullie in ieder geval heel veel succes. hartelijke groet, mariëtte hamer tweede kamerfractie pvda door marriette hamer on 10-nov-2006, 11:22 pm

Wel zouden deze scholen beter gecontroleerd moeten worden. Nu voert de schoolleiding vaak met trots het etiket 'brede school,' terwijl er in de praktijk weinig terecht komt van het smeden van dwarsverbanden. Brede scholen ontvangen vele euro's subsidie, maar voor het Rijk is het ondoenlijk om al deze projecten te controleren. Gemeentes kunnen dit wel. Zij zijn beter in staat om resultaatafspraken te maken en deze ook te handhaven.

Iets anders wat bijdraagt aan de gebrekkige motivatie van VMBO-leerlingen is de beperkte waarde van het VMBO-diploma. De rijksoverheid wil zo veel mogelijk leerlingen een zogenaamde startkwalificatie voor deelname aan de arbeidsmarkt laten behalen. Een afgeronde VMBO-opleiding geldt in dit kader als onvoldoende: een diploma op MBO-2 niveau is het minimum.

Nog demotiverender is het feit dat MBO's verplicht zijn ook leerlingen zonder VMBO-diploma aan te nemen. Dit heeft als gevolg dat geslaagde VMBO-ers op het MBO in de klas kunnen komen met hun in het tweede of derde jaar uitgevallen oud-schoolgenoten. Herinvoering van het MAVO-diploma is niet de oplossing, maar het verbinden van een startkwalificatie aan het VMBO-diploma lijkt niet meer dan logisch. Zeker bij VMBO-theoretisch, de leerweg die bij afronding direct toegang verschaft tot MBO-4, kan deze maatregel direct worden ingevoerd.

Een andere oplossing is VMBO-scholen de vrijheid geven om het MBO bij hun onderwijs te betrekken en zo de overgang naar MBO-1 en -2 minder groot te maken. Want die overgang blijkt hét uitvalmoment. Een aantal VMBO-scholen probeert hier al mee te experimenteren, maar wordt in de weg gezeten door financiële en juridische beperkingen. Hoewel scholen steeds creatiever worden in het ombuigen of omzeilen van regels, zou deregulering en het creëren van meer experimenteeruimte hun een hoop moeite en frustratie schelen.

Ouders

Bij het betrokken houden van jongeren spelen ook de ouders een belangrijke rol. Ouders van VMBO-leerlingen tonen zich traditioneel minder betrokken dan ouders van HAVO- of VWO-scholieren. Wanneer ouders geen interesse tonen in de schoolprestaties van hun kinderen, zullen kinderen zich niet gestimuleerd voelen om hun best te doen. Scholen, gemeentes en de leerplichtambtenaar moeten ouders meer aanspreken in gevallen van spijbelen en schooluitval. Maar scholen moeten ouders ook meer aan de school binden.

In tegenstelling tot veel HAVO-VWO scholen, kennen VMBO-scholen vaak geen ouderraad of medezeggenschapsraad. Hier zou een actievere rol voor gemeentes doorslaggevend kunnen zijn. Zij kunnen de vorming van ouderraden of medezeggenschapsraden stimuleren, eventueel met behulp van een financieel lokkertje of boete.

Scholen en gemeentes

Het overgrote deel van het onderwijsbeleid wordt nog steeds geformuleerd in Den Haag. Stapels directieven en handleidingen die nooit worden geraadpleegd liggen in de directiekamers van schoolbesturen. Behalve wanneer subsidie binnengehaald moet worden, hebben scholen weinig boodschap aan de richtlijnen die met grote regelmaat in de brievenbus vallen. Zij weten zelf maar al te goed wat de problemen zijn en hoe zij die willen aanpakken. Scholen moeten daarom meer vrijheid krijgen; om te experimenteren, uit te proberen, zelf naar een oplossing te zoeken. Op verschillende plaatsen in het land gebeurt dit al. Bijvoorbeeld in Enschede, daar experimenteren de gemeente en het Bonhoeffer-college met het samenvoegen van het VMBO en de eerste twee jaar van het MBO met als doel het terugdringen van de schooluitval.

De overheid moet dit soort experimenten niet dwarsbomen met starre wet- en regelgeving, maar scholen het vertrouwen en de mogelijkheden bieden om zelf naar oplossingen te zoeken. Dit betekent ook dat scholen die geen actieve houding aannemen en hun maatschappelijke taak verwaarlozen, ter verantwoording moeten kunnen worden geroepen. Daarom moeten lokale overheden meer sturingsmogelijkheden krijgen. Momenteel heeft de gemeente slechts invloed op het huisvestingsbeleid van scholen en kunnen scholen (als zij dat willen) functioneren als geïsoleerde eilanden in een regio. Decentralisatie van een deel van de onderwijsbudgetten van rijks- naar gemeenteniveau zou kunnen helpen.

Het beroepsonderwijs kan een belangrijke rol vervullen in de emancipatie, sociale ontwikkeling en mobiliteit van leerlingen uit achterstandsgroepen. Voorwaarde hiervoor is wel dat de doorstroom van het lager naar het middelbaar beroepsonderwijs beter wordt georganiseerd en dat het VMBO uit het verdomhoekje wordt gehaald. De PvdA moet het aandurven misstappen uit het verleden, zoals het doorvoeren van schaalvergroting na schaalvergroting, te erkennen. Ingrijpende structuurwijzigingen zijn niet nodig om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Zorg in plaats daarvan voor goed opgeleide VMBO-docenten en geef gemeenten en scholen de ruimte, zodat ze problemen naar behoren kunnen oplossen.

31-10-2006 eind september neemt een delegatie tweede kamerleden een petitie van de woonbond en enkele meegekomen huurders in ontvangst. daarin vraagt ze de korting op de huursubsidie terug te draaien. bakenende 2 kortte in 2004 de huursubsidie met 12 euro per maand en die korting liep per 1 juli 2006 op tot 17,05 euro. voor velen een klein bedrag, voor sommigen een heel verschil. bovendien wordt hiermee het buitenproportionele beleid geïllustreerd, dat woonkosten voor mensen compenseert.

dit beleid onderscheid mensen grofweg in drie groepen. ongeveer één miljoen huishoudens met een laag inkomen ontvangen huursubsidie. jaarlijks kost dit ongeveer 1,6 miljard euro. er is een middengroep van twee miljoen huishoudens die huren, maar geen ondersteuning van de staat krijgt. ze verdienen teveel voor de huursubsidie, maar vaak weer niet genoeg om een woning te kunnen kopen. tot slot telt nederland 3,6 miljoen huishoudens met een eigen woning waarvan het overgrote deel belastingkorting krijgt, beter bekend als hypotheekrenteaftrek. deze is door de stijgende totale hypotheekschuld tussen 2001 en 2005 opgelopen van 8,3 naar 11,7 miljard euro.

de verdeling van die groepen hangt, niet één op één, maar wel in grote mate, samen met het inkomen. rijkere mensen kopen, armere mensen huren. de totale uitgaven aan huursubsidie bleven de laatste jaren ongeveer gelijk, terwijl de kosten van de hypotheekrenteaftrek tussen 2001 en 2005 met 41% stegen. in 2001 was de belastingkorting voor woningbezitters 5,3 maal zoveel als de subsidiering van huurders. in 2005 was dat al opgelopen tot 7,3 maal zoveel.

het totale bedrag aan overheidssteun ter verlaging van de woonkosten steeg dus aanzienlijk. dan verwacht je dat de overheid de grootste kostenpost, de totale hypotheekrenteaftrek, in de hand houdt. maar wat al jaren beleid is werd afgelopen vrijdag naar aanleiding van het onderzoek 21minuten. nl door maxime verhagen, voorzitter van de tweede kamerfractie van het cda, bevestigd: het cda morrelt niet aan de hypotheekrenteaftrek. electoraal valt best te begrijpen waarom er dan wel op de huursubsidie bespaard wordt: er zijn drie keer zoveel huizenbezitters als huursubsidieontvangers. maar het cda geeft twee andere argumenten om de hypotheekrenteaftrek in stand te houden. het afschaffen zou veel onzekerheid met zich meebrengen en de aftrek dient een doel: eigen woningbezit.

morrelen aan de hypotheekrenteaftrek hoeft geen onzekerheid te veroorzaken. in groot-brittannië heeft afschaffing verspreid over 25 jaar (1974-1999) geen instorting van de huizenmarkt tot gevolg had. de huizenprijzen zijn daar in de jaren negentig zelfs enorm gestegen. terwijl doemscenarioschrijvers het maar wat graag anders willen voorstellen. belangrijker nog is dat bakenende 2 wel degelijk onzekerheid veroorzaakte. niet bij huizenbezitters, maar bij de minder weerbare groep van huursubsidieontvangers.

dan het argument dat de hypotheekrenteaftrek eigen woningbezit zou stimuleren. dit is waar, maar het werkt tegelijkertijd averechts. door de hypotheekrenteaftrek konden de afgelopen decennia meer mensen een (duurdere) woning kopen. de vraag was daarom groter dan zonder aftrek en leidde mede tot de gigantische prijsstijgingen in de woningmarkt. diezelfde hoge prijzen zorgen er nu voor dat bijvoorbeeld veel starters die in die middengroep zitten, wel willen kopen maar het niet kunnen betalen. dit werd in een onlangs uitgebracht advies van de vrom-raad bevestigd. die middengroepen van huurders ontvangen nu überhaupt geen steun en verdienen vaak niet genoeg om koopsubsidie in de vorm van hypotheekrenteaftrek te krijgen.

terug naar de overhandiging van de petitie. mevrouw boumeester was één van de aanwezige huurders. ze heeft maandelijks zestig euro te besteden voor eten, kleding, lidmaatschappen, verjaardagscadeautjes etc. voor haar staat 17,05 euro per maand gelijk aan acht en een halve dag geld voor levensonderhoud. dan kun je constateren dat die korting aanzienlijk is. en je hoeft geen bijster goed inlevingsvermogen te hebben om te begrijpen dat dat onzekerheid oplevert.

hoewel na het overhandigen van de petitie de meeste kamerleden even napraatten met de meegekomen huurders verdwenen de aanwezige cda-ers op slag. ze worden liever niet geconfronteerd met consequenties van beleid, waarvan ze weten dat het niet helemaal deugt. haal eenmaal de kaasschaaf over de hypotheekrenteaftrek en de korting op de huursubsidie kan ongedaan worden gemaakt. maar bij het cda mag je daar niet over praten. en daar zouden ze zich een beetje voor moeten schamen.

ad van der stok

01-11-2006 van meet af aan wisten we waar we aan toe waren: de wbs werkplaats was een project dat zes maanden zou duren. dinsdag 31 oktober hebben we daarom de deur achter ons dichtgetrokken. deze site zal incidenteel nog ge-updated worden.

WBS Werkplaats

Sanae Akka
Mustafa Andas
Gustaaf Haan
Hayte de Jong
Nora Kasrioui
Carine Lacor
Martin Mevius
(projectleider)
Rachel Moolenaar
Zita Schellekens
Ad van der Stok
Michel Vols
Jurjen Fedde Wiersma

Politiek van de Netwerkgeneratie

WBS Werkplaats

f bnl.ne

gelnvst&dqW